SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 37
6/2022
26. marca 2022

Cena 0,80 €

ZALOŽIL ĽUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845 VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

SLOVO O SLOVENSKU

Siréna. Útek do krytu. Svišťanie. Výbuch. Mali ste šťastie. V pivnici sa vám i vašej rodine nič nestalo. Prežili ste. Váš dom však horí. Zasiahla ho útočná raketa. Pár minút a všetko je inak. To, čo ste celý život budovali – svoj domov – ste stratili. Zostalo vám pár kusov oblečenia v príručnej taške, doklady, mobilný telefón a smútok... Máte však rodinu, a preto ostáva prečo žiť. Odchádzate. Opúšťate svoj domov, svoju vlasť, svojich ľudí. Ste matka. Máte dve malé deti. Musia prežiť. Muž ostáva. Berie do rúk zbraň a odchádza bojovať. Možno ho už nikdy neuvidíte. A on neuvidí svoje deti. Pri živote vás držia len vaše deti, ktoré musíte stoj čo stoj zachrániť. Opúšťate hranice štátu, ktorý ste milovali, pre ktorý ste pracovali. Odchádzate do neznáma bez ničoho.

Tieto slová opisujú niečo nepredstaviteľné v našom pohodlnom konzumnom živote tzv. západného sveta. Moja generácia Husákových detí a moje vlastné deti sa o vojne učili len z učebníc dejepisu a dokumentárnych filmov. Aj keď sme videli takmer naživo posledné vojnové konflikty na Blízkom východe v televízii a na sociálnych sieťach, netýkalo sa nás to. Bolo to príliš ďaleko. Boli to pre nás cudzí ľudia s iným vierovyznaním, iným jazykom, inými zvykmi... Ale dnes to vidíme na vlastné oči. Dvestotisíc vojnových utečencov prešlo cez slovenské hranice. Postarali sme sa o nich. Veď sú to Slovania, ženy a deti, veď im takmer rozumieme. Musíme im pomáhať. V emocionálnom vypätí ich pomaly opúšťa strach o vlastný život. Zachránili sa. Boj s násilnou smrťou vyhrali. Strieda ho však nepokoj, ako ďalej budú žiť. Z čoho, ak nemajú na Západe svojich blízkych? Vstupujú do neznáma, lebo nič iné im neostáva.

Vojna na Ukrajine zasiahla nevinných civilistov v nepredstaviteľnom meradle. Dennodenné utrpenie v uliciach ukrajinských miest je neznesiteľné čo i len na pohľad z televíznej obrazovky. Tlačia sa nám slzy do očí. Mŕtve telá, zranené duše. Je to apokalypsa pre moderný európsky svet 21. storočia, kde nikto nepredpokladal zabíjanie nevinných ľudí pre geopolitické spory. Na Ukrajine sa vytráca človečenstvo. Zomiera ľudskosť. Je to obdobie temna, ktoré sa musí čo najskôr skončiť. Lebo následky budú ubíjajúce pre nás všetkých.

Vojna nám klope na dvere...

Maroš SMOLEC,
šéfredaktor SNN

BOJ ZA SLOBODU SLOVA

Grafika: pixabay.com

Scenáre ukrajinského vývoja str. 3

Dvojstoročnica Jzefa K. Viktorina str. 15

Tematická príloha Rodina a škola str. 7–10

TRI OTÁZKY PRE: Annu ŠIMKULIČOVÚ, zberateľku kravát z Humenného

Prejav dávnej európskej kultúrnej tradície

● V sninskom kaštieli nedávno otvorili deviatu výstavu vašej zbierky kravát. Ako vznikla táto kolekcia?

Prvýkrát som svoju zbierku predstavila pri príležitosti Dňa otcov v roku 2006 vo Vihorlatskom múzeu v Humennom. Mala som pocit, že Dni žien, matiek či detí sa pripomínajú oveľa veľkorysejšie. V tom čase som uchovávala niekoľko kravát, ale na výstavu by nestačili. Keď som s touto myšlienkou oslovila prezidenta Michala Kováča a dostala od neho osobný list a kravatu, ktorú mal uviazanú na prvej oficiálnej návšteve Vatikánu, posmelilo ma to. A tak som mohla už na prvej výstave predstaviť kravaty našich prezidentov, umelcov, športovcov.

● Čo rozhoduje pri tvorbe takej jedinečnej zbierky?

Zaujatie. Časom sa počet kravát rozrástol. Zaujímajú ma z niekoľkých hľadísk. Kým pamätníci píšu o tom, aké jednoduché a skromné kravaty svojich otcov si pamätajú z predvojnových čias, povojnová generácia si už mohla užiť hýrenie farieb, vzorov, materiálov. V novom tisícročí nosenie kravát ustupuje do úzadia. Jeden politik však povedal, že nemá obavy z toho, žeby kravaty vyšli z módy, kým ich budú nosiť úspešní muži. A to sme nespomínali takmer štyristoročnú tradíciu nosenia kravát. Chorváti, s ktorými sa aj názvom spája ich história, 18. októbra zaviedli Svetový deň kravát.

● Súčasťou vašej zbierky viazaniek sú aj príbehy ich nositeľov...

Zaujímajú ma príbehy spojené s darovanými kravatami. Povedzme o nositeľovi, ktorý po dlhých rokoch emigrácie našiel v rodnom dome maturitnú kravatu. Ženy držia klenot v rukách tak, ako môj známy držal svadobnú kravatu, keď mi ju odovzdával s tým, že viackrát sa už ženiť nemieni. S veľkou vážnosťou som preberala promočnú kravatu alebo kravatu prezidenta z víťaznej volebnej noci. Nádejam sa, že všetky interesantné príbehy sa raz dostanú do mojej knihy.

Text a foto:
Štefan SOKOLEJSKÝ

NEOGRAFIA
www.neografia.sk
R - 2022006

ISSN 0862-8823
06
9 770862 882007

V SNN 7/2022 SI PREČÍTATE

Najbližšie vydanie Slovenských národných novín 7 vyjde s dátumom 9. apríl 2022

- Dohovor o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva vznikol pred polstoročím
- Na začiatku florbalu v metropole východu – Košiciach bolo len dar desiatich hokejok

Vládny poslanec György GYIMESI sa zastal Matice slovenskej

Magický dátum pre národnú ustanovizeň

Štefan ZLATOŠ – Foto: archív SNN

V Národnej rade Slovenskej republiky sa v čase uzávierky tohto vydania SNN uskutočnila parlamentná rozprava o návrhu novely zákona o Matici slovenskej. V stručnosti – v návrhu ide o zvýšenie dotácie na 1,5 milióna eura. Rok 2021 bol v novodobej histórii Matice slovenskej (MS) jeden z najkomplikovanejších z hľadiska financovania jej činnosti za posledných desať rokov. Matica dostala zo štátu historicky najnižšiu dotačnú podporu za posledné desaťročie vo výške 1 344 600 eur a súčasne vytvorila vinou pandémie ochorenia COVID-19 aj najnižšie vlastné príjmy.

Sídelná budova Matice slovenskej v Martine

Rozpočet MS sa oproti roku 2020 prudko znížil o 414 479 eur. Takýto výrazný pokles príjmov mal následky na činnosť MS, prevádzkovanie a udržiavanie nehnuteľností, platenie nájmov a najmä na personálne obsadenie mnohých pracovísk MS, ktoré ostali na minimálnom stave.

■ ZÁKONNÉ ÚLOHY

Úlohy Matice slovenskej jasne a taxatívne vymenúva zákon. Inak povedané, zákon ich MS ukladá. Je ich veľa. Spomeňme z nich trebárs úlohu upevňovať slovenské vlastenectvo, robiť základný slovakistický výskum, podieľať sa na rozvoji miestnej a regionálnej kultúry, pôsobiť najmä na mládež v duchu národných, mravných a demokratických hodnôt, zvyšovať národné povedomie Slovákov na jazykovo zmiešaných územiach Slovenskej republiky, všestranne sa starať o krajanov v zahraničí, posilňovať vzťahy kultúr občanov hlásiacich sa k národnostným menšinám a etnickým skupinám na území Slovenskej republiky so slovenskou národnou kultúrou, združovať tvorcov a priaznivcov slovenskej kultúry a vedy vo svete, podporovať propagáciu Slovenskej republiky a ďalšie. Nič z toho však Matica pri likvidačnom rozpočte plniť nemôže, a nie vlastnou vinou.

■ (NE)PREKVAPUJÚCE POSTOJE

Také boli v parlamentnej rozprave postoje poslancov k návrhu novely zákona o Matici slovenskej. Nechajme bokom vyjadrenia liberálnych poslancov OKS (SaS) Dostála a Osuského, ktorí po tridsiatich rokoch strávených v parlamentných laviciach už zjavne strácajú zmysel pre logiku a zdravý rozum. Maticu kritizovali prostredníctvom niektorých článkov v našom periodiku ešte z minulých čias. Takisto si nevšímajme inak bezvýznamný príspevok politického dezertéra zo zanedbateľnej strany Za ľudí do klubu SaS Lehotského. Naopak, všimnime si postoj poslanca Čepčeka, ktorý hodnotil informácie predkladateľa návrhu Miloša Svrčeka zo SME RODINA ako „šokujúce“, či poslanca Blcháča z Hlasu, ktorý tak isto prízvukoval nevyhnutnosť podpory regionálnej kultúry prostredníctvom pôsobenia Matice slovenskej. Výrazne sa Matice slovenskej zastával predkladateľ návrhu M. Svrček: „Predseda Matice Marián Gešper je človek, ktorý sa veľmi erudovane snaží, aby Matica išla odborným smerom, Viem, že si dávajú veľký pozor aj prostredníctvom redakčnej rady na to, čo je napísané aj v spomínaných Slovenských národných novinách. V súčasnosti sa vyjadrujú k spoločenským témam oveľa miernejšie, ako sme na to zvyknutí v iných mainstreamoch alebo v médiách.“ Poslanec T. Taraba (Život-Národná strana) pripomenul, že Ľ. Štúr zakladal Slovenské národné noviny ako politické periodikum slovenského národa, preto je normálne, že sa vyjadrujú k celospoločenským témam cez prizmu potrieb Slovákov. „Matica slovenská to nie je nejaké nechcené dieťa na dejinách Slovenska. Matica slovenská je integrálnou súčasťou našich novodobých dejín. A tie novodobé dejiny, keď si pozrieme, že niektoré národy majú 500-ročnú históriu inštitúcií, tak pre nás Matica slovenská patrí medzi najstaršie inštitúcie napriek tomu, že sa bavíme v podstate o menej ako 200 rokoch. Som plne za to, aby Matica slovenská nielenže mala v zákone zadefinovaný fixný ročný príplatok alebo teda rozpočet, ale aby tento rozpočet sa pravidelne každý rok zvyšoval a zvyšoval sa podstatnou časťou, aby sme vysielali signál, že význam Matice slovenskej nebude klesať, ale ten význam bude rásť,“ dodal poslanec Taraba.

■ POZORUHODNÉ VYSTÚPENIE

Pri vystúpení poslanca G. Gyimesiho (OľaNO) sa treba pristaviť podrobnejšie. Nielen preto, že je príslušníkom maďarskej menšiny žijúcej na Slovensku, ale aj preto, že dal veľkú a obsažnú morálno-etickú lekciu viacerým takzvaným a najmä krátko spomínaným „slovenským“ poslancom.

„Ja osobne Maticu slovenskú nevnímam len cez Slovenské národné noviny, samozrejme, ja som si tam užil tiež od prívlastkov šovinista a neviem čo všetko. To je historický fakt, ono to tam ostane, je to tam dodnes. Ale ja Maticu vnímam i cez množstvo kultúrnych akcií, ktoré robí aj na južnom Slovensku a ktoré sme aj my v meste Veľké Kapušany, pokiaľ som tam bol prednostom, za osem rokov každoročne podporovali. Boli to vždy slušné akcie, na ktorých sme sa stretávali zástupcovia maďarskej národnostnej menšiny spolu so Slovákmi, a nikdy v živote medzi nami žiaden problém nebol. Preto nevidím najmenší dôvod, aby Matica slovenská na svoju činnosť a na všetky tie úlohy, ktoré jej štát zveruje v rámci svojho, v rámci jej zákona neprispieval fixnou sumou jeden a pol milióna eura,“ povedal G. Gyimesi a ďalej uviedol: „Vieme všetci veľmi dobre, že ministerstvo financií vykonávalo ako jedna z mála takýchto inštitúcií aj audit, ktorý mal za úlohu posvietiť si na všetky výdavky, ktoré Matica slovenská má, a či tie výdavky sú plne v súlade s tým, čo jej zákon ukladá. Pokiaľ viem, došlo tam k nejakým menším pochybeniam, ale nejakú závažnú pochybnosť vládny audit Matici slovenskej nezistil. Je na zvážení samotnej Matice, je na zvážení nás, či táto dotácia jeden a pol milióna eura jej stačí na to, čo robí. Je na zvážení nás, aby sme, teda štátu, aby sme možno lepšie kontrolovali niektoré jej aktivity, niektoré jej výstupy, ale nikdy nemôžem súhlasiť ja ako Maďar žijúci na Slovensku s tým, aby sa Matica slovenská zrušila, to sa mi zdá skutočne pritiahnuté za pačesy, že najstaršiu inštitúciu Slovákov zrušiť, hovorím to ešte raz ako Maďar žijúci na Slovensku.“ Chcelo by sa to komentovať slovami – klobúk dolu, to bol naozaj zásah do čierneho – lekcia niektorým „pravoverným“ poslancom parlamentu.

■ MAGICKÝ DÁTUM

„Tá trojička tých zákonov, to znamená podpora národnostných menšín všetkých cez Kultminor, podpora Csemadoku a podpora Matice slovenskej sú tri prsty jednej ruky, ktoré sa nedajú oddeliť, pretože v tejto koalícii platia aj dohody a ja som všetky tieto dohody splnil do poslednej bodky, všetkých poslancov, ktorí mali akékoľvek požiadavky, všetkých poslancov, ktorí mali svoje požiadavky, ktorí mali svoje prosby, sú splnené a sú v národnej rade. To znamená všetky tri inštitúcie dostanú svoj podiel peňazí a všetky tri by mali byť spokojné, alebo ak nebudú celkom spokojné, tak by mali byť uspokojené aspoň čiastočne,“ rázne pripomenul niektorým poslancom Gyimesi.

Ešte dodajme, že schvaľovanie zákona do druhého čítania sa malo udiať v utorok 22. 2. 2022 (magický dátum) a k jeho celkovému prijatiu či odmietnutiu pristúpi NR SR na svojej schôdzi v apríli.

VŠIMLI SME SI

Sninské nouvelles etoiles

Určite dobre poznáte atmosféru na otváraní výstav výtvarného umenia. Zvyčajne sa v úvode vernisáže uvedie dajaký hudobník alebo recitátor (alebo obaja) a potom návštevníkov upriami na diela v expozícii a na ich tvorcu alebo autorov –, ak je prehliadka kolektívna, dajaký fundovaný odborník, historik alebo teoretik umenia. Nie inak to bolo nedávno v košických Kasárňach/Kulturparku , kde prišla počas februára so svojou jubilejnou výstavou Artmisia storočím 100 + 1 Umelecká beseda slovenská 1921, aby v súlade so svojimi stanovami a stanoviskami svojich slávnych zakladateľov, predvojnových i povojnových predchodcov, šírila v artefaktoch jej terajších členov krásu a slobodu v umení. Súdy účastníkov vernisáže o tomto vystúpení súčasných členov Besedy boli až lichotivé. A ako jeden z hlavných svedkov, keďže som starosta tohto najstaršieho spolku umelcov na Slovensku, môžem takmer odprisahať, že k vynikajúcej atmosfére i celkovému úspešnému vyzneniu tejto kultúrnej slávnosti výraznou mierou prispeli aj tí, ktorých inokedy pri takýchto príležitostiach vnímame len ako kulisy, ba zavše aj ako malé či nutné zlo, ktoré publikum iba rozptyľuje a „smädných“ milovníkov múz zdržiava od pripraveného malého občerstvenia. Lebo aj takí vyhľadávajú vernisáže. Tentoraz nie. Lebo účinkujúci – pedagógovia ZUŠ Lipany (tri krásne ženské hlasy) a štrnásťročný sninský akordeonista Pavol Hasin zohrali a zahrali takmer rovnocenný part s tým, čo sa prezentovalo v reprezentatívnej kolekcii artefaktov. O to s väčšou radosťou sme si po tieto dni všimli, že muzikantský zverenec riaditeľky Mgr. Katarínv Valalíkovej, DiS, art., a triedneho učiteľa Martina Rusnáka v ZUŠ Snina sa stal laureátom 5. ročníka súťaže Nouvelles Etoiles v Paríži, do ktorej sa vinou pandémie tentoraz len prostredníctvom videonahrávok zapojilo 375 súťažiacich z 58 krajín. Výkony muzikantov precízne hodnotila vo Francúzsku pätnásťčlenná medzinárodná porota. V tomto roku tento talentovaný Sninčan „vyhral“ podobný prenikavý úspech aj v Izraeli. A to hrá rovnako dobre aj futbal ... A nie je s podobným talentom pod Vihorlatom sám, keďže jeho staršieho spolužiaka zo „zušky“ Filipa Kotusa, maturanta na sninskom gymnáziu, prijali po úspešných talentových skúškach na VŠVU, kde bude v konkurencii konzervatoristov študovať hru na klavíri. Hovorím... nové hviezdy.

Skvelý akordeonista Pavol HASIN

Emil SEMANCO

Noviny Kanadský Slovák nepretržite vychádzajú už osemdesiat rokov

Posledné krajanské periodikum v zámorí

„S Božou a vašou pomocou!“ Odznelo v ústrednej správe Kanadskej slovenskej ligy 5. marca 1942 pri príležitosti vydania prvého čísla Kanadského Slováka – novín slovenskej menšiny v tejto krajine. Začiatkom marca si slovenská spoločnosť doma i v zahraničí pripomenula osemdesiate výročie nepretržitého vydávania tohto posledného slovenského periodika v Kanade.

Časopis vznikol podľa požiadaviek a potrieb členov Kanadskej slovenskej ligy (KSL) s úmyslom „utvrdzovať ľud slovenský v národnom a kresťanskom duchu; hájiť práva robotného ľudu; spojiť slovenské organizácie, vyháňať nepoctivosť; pestovať bratskú lásku a svornosť“. Potreba Ligy vlastniť a vydávať oficiálny tlačový orgán sa zrodila už na jej prvom kongrese. Prvým predsedom tlačového výboru sa stal Pavol Blaho. Koncom novembra 1941 uskutočnil prvú pracovnú schôdzu vo svojom dome, kde bol vymenovaný pracovný a dozorný výbor. Jeho úlohou bolo myšlienku vzniku tlačového orgánu Ligy zhmotniť a uviesť časopis do života. Ako redaktor periodika bol pracovným výborom oslovený Štefan Hreha (*1918 Vranov nad Topľou – 2015 Montreal), ktorý túto ponuku prijal. Po určení názvu časopisu ho výbor oficiálne zaregistroval, určil jeho periodicitu (najprv vychádzal každý druhý týždeň na 10 stranách, neskôr každý týždeň na 8 stranách) a bola vybratá tlačiareň Verdun Printing (tu sa časopis tlačil do apríla 1948).

Finančne časopis ukotvili členovia tlačového výboru a zbory Kanadskej slovenskej ligy v Toronte a Montreale. Ako miesto vydávania časopisu sa určil Montreal, odkiaľ pochádzal predseda tlačového výboru Pavol Blaho. Neskôr Kanadský Slovák zápasil s predajom a nákupom vlastných tlačiarní (Winnipeg, neskôr Toronto).

Noviny sa rodili komplikovane (pôvodne mali vyjsť už v roku 1941, no pre vojnu sa prvé číslo posunulo o štvrťrok neskôr), zápasili s politickým tlakom na jeho obsah, ktorý ostal vždy slovenský s dôrazom národnej a kresťanskej línie.

ČO INÍ NEPÍŠU

Kanadský Slovák
The Canadian Slovak
80 YEARS
1942 - 2022
Happy Birthday !

Kanadský Slovák jubiluje.

Pred príchodom prvej slovenskej politickej emigrácie uverejňoval články zo Slovenska, venoval sa spolkovým udalostiam a podporoval slovenskú básnickú tvorbu. Po príchode novej emigrácie do Kanady sa zapojil do politického boja za slobodu a demokraciu. Zároveň bol vždy naklonený kanadským politickým a kultúrnym kruhom. Kanadský Slovák dodnes zachováva väčšinu svojho obsahu v slovenčine, vychádza ako dvojtýždenník, no zápasí s nedostatkom finančných prostriedkov, personálnou podvýživou i úbytkom predplatiteľov.

Aktuálne na pozícii hlavného redaktora pôsobí Július Behul, ktorý dlhoročne veľmi intenzívne spolupracuje aj s Maticou slovenskou. Okrem pravidelného zasielania periodika pre knižnicu Matice slovenskej udržuje s jej pracovníkmi čulý kontakt, komunikuje nápady, témy, zaujíma sa o dianie na Slovensku. V týchto dňoch Matica slovenská adresovala gratulačný list nielen Kanadskému Slováku, ale aj Kanadskej slovenskej lige, ktorá na sklonku roka oslávila svoje deväťdesiate výročie.

Zuzana PAVELCOVÁ

NÁZORY

Scenáre ukrajinského vývoja

Roman MICHELKO

Vojna na Ukrajine sa znenazdajky preklopila do tretieho týždňa a jej koniec je v nedohľadne. Aspoň tak to vyzeralo v čase uzávierky aktuálneho vydania Slovenských národných novín. To, čo malo byť krátkou špeciálnou operáciou, sa akosi vymklo spod kontroly. A aj keď pomer vojenských síl je jednoznačne v prospech Ruskej federácie, prípadné vojenské víťazstvo ešte vôbec nemusí znamenať aj víťazstvo vo vojne ako takej.

Čo nastane, ak Rusko zvíťazí nad Ukrajinou. Vojensky je to jasné. Stret druhej a dvadsiatej druhej armády na svete sa pravdepodobne skončí vojenským víťazstvom tej druhej najväčšej. Bude Rusko vedieť toto víťazstvo politicky zafixovať? Dokáže Rusko Ukrajinu ovládnuť aj administratívne? A práve tu sa ukazuje, že také jednoduché to nebude. Obrazy z obsadeného Chersonu jasne ukazujú, že obyvateľstvo je proti okupácii rezistentné. Nekonali sa žiadne demonštrácie požadujúce pripojenie Chersonskej oblasti ku Krymu ani nič podobné. Opak je pravdou. Denne sa pred mestským magistrátom opakujú demonštrácie s ukrajinskými vlajkami. Zavedie Rusko okupačnú správu? Iste, v dlhšom časovom horizonte zvíťazí oportunizmus a časom sa asi nájdu aj miestni, ktorí budú ochotní slúžiť okupantom. Ale čo dovtedy? Nasadí Moskva svojich byrokratov? Ukrajina nie je nejaká oblasť, ale viac než štyridsaťmiliónový štát a Rusko má sotva také masívne „rezervy“ byrokratov, ktorí by boli schopní a ochotní v krajne nepriateľskom prostredí spravovať cudziu krajinu.

Druhý scenár je, že Rusko obsadí len časť Ukrajiny. Ukrajina sa rozdelí na Novorosiju a Ukrajinu alebo sa možno rozdelí až na päť štátov: Novorosiju, Ukrajinu, Západnú Ukrajinu, Zakarpatie a Bukovinu. To je však veľmi málo pravdepodobný scenár. Politicky neobhájiteľný. Odtrhnutie časti Ukrajiny, ktorá je jazykovo a kultúrne blízka Rusku, bolo politicky ako-tak obhájiteľné v roku 2014, keď sa udial masaker v Odese. V čase, keď vyčíňal neonacistický batalión Azov, keď bola Ukrajina naozaj rozdelená na pro a proti majdanskú

KOMENTÁR

časť a keď sa mohla ruskojazyčná menšina oprávnene cítiť ohrozená. Dnes je situácia podstatne iná. Za osem rokov sa sformoval či dotvoril ukrajinský politický národ. A aj ruskojazyčné menšiny sa už cítia ako ukrajinskí občania a zásah Ruska ich extrémne odcudzil. Mimochodom, väčšina operácií sa deje práve v oblastiach, kde žije ruskojazyčná menšina a, naopak, do Ľvova či do oblastí bývalého Haliča, teda do častí, ktoré kedysi patrili do Rakúsko-Uhorska, sa ruská armáda nedostala. Zdá sa, akoby Rusi vedome ignorovali túto časť, ktorá bola vždy rusofóbna. Problém je, že svojím zásahom stratili aj tú časť Ukrajiny, ktorá bola až dosiaľ Rusku celkom naklonená.

Ďalším zo scenárov je ten, že Ukrajinci budú veľmi dlho vzdorovať. Znamená to ťažkú opotrebovaciu a gerilovú vojnu. Ukrajina môže priamo vojensky vzdorovať týždne, mesiace, ale nie roky. Následná partizánska vojna a pasívna rezistencia sa vylúčiť nedá. Pre Rusko by to znamenalo nový Afganistan, ale desaťnásobne horší.

Najočakávanejší a v rámci možností najprijateľnejší vývoj je ten, že sa uzavrie prímerie. Následná dohoda by však musela byť formulovaná tak, aby žiadna strana nestratila tvár. Jej výsledkom by bol neutrálny, respektíve nezúčastnený status Ukrajiny, čiastočná demilitarizácia Ukrajiny, zákaz prítomnosti cudzích vojenských jednotiek, strategických vojenských systémov a deklarácia, že otázky Krymu, Donecka či Luhanska sa budú riešiť výlučne politickými, nie vojenskými metódami. To by na strane jednej naplnilo deklarované ciele Ruska, na strane druhej by to len de facto zafixovalo status quo, ktoré bolo už pred touto krízou.

Scenár, s ktorým sa intenzívne hrá, je aj „palácový prevrat“ v Rusku. Je len minimálna šanca, že v Rusku uspeje nejaká farebná revolúcia či Majdan. Takisto je minimálna šanca na nejaký vojenský prevrat. V horizonte mnohých mesiacov či rokov sa nedá vylúčiť snaha oligarchov odstaviť Vladimíra Putina na vedľajšiu koľaj. Oligarchovia prichádzajú o obrovské majetky. Sankcie na nich dopadajú naozaj veľmi výrazne, sú im konfiškované jachty, vily, reality na najprestížnejších adresách, zmrazujú či blokujú ich účty, pokúšajú sa konfiškovať ich majetok. Z ich hľadiska je iste krajne frustrujúce, že sa pomocou Vladimíra Putina síce dostali k astronomickým majetkom, ale vinou jeho politiky zároveň prichádzajú o benefity z takto získaného majetku.

Najhorším, a verím že len teoretickým scenárom je vtiahnutie NATO do tohto vojenského konfliktu, čo by znamenalo priamu vojenskú konfrontáciu medzi Ruskom a NATO. Tento scenár je už len krok od tretej svetovej vojny, ktorej následky môžu byť katastrofálne. Politici NATO si veľmi dobre uvedomujú, kam by to celé mohlo dospieť, preto unisono napriek nekonečným výzvam prezidenta Volodymyra Zelenského odmietajú bezletovú zónu a priamu vojenskú angažovanosť v tomto konflikte.

Ako sa ukazuje, v tomto konflikte naozaj niet dobrých riešení, sú len zlé, veľmi zlé a katastrofické.

Už sa akosi neorientujem

Ivan BROŽÍK

Na jar sa zvyklo písavať o zakladaní úrody, potravinách, potravinovej bezpečnosti, dostupnosti a cenách potravín. Lenže to sa už tiež nesmie. Aj to je vraj „proruský naratív“. Neviem síce, čo na to pán predseda agrovýboru NR SR pán Jaroslav Karahuta alebo priamo šéf najväčšej agropotravinárskej komory Emil Macho? Ten si veru dovolil výrok priam o „zlatú mrežu“. Citujem: „Ten proces inflácie a zdražovania všetkých vstupov naďalej pokračuje.“ Naratív ako Manderlák. O cenách na čerpacích staniciach sa tiež nesmie ani vravieť, ani písať, stačí sa pozrieť na informačné panely pri odbočovaní na pumpu. Ale aj to iba vtedy, ak vás nikto nevidí.

V oblasti kultúry zabudnime na ruských maliarov, spisovateľov, dokonca aj na tých, ktorí milovali Ukrajinu – ako bol Tolstoj. Zabudnime na Čajkovského. Aj to sú nepriateľské „naratívy“, práve tak ako ruské vajce či ruská zmrzlina bez ohľadu na záručnú lehotu či stav rozmrazenosti...

Zostaňme radšej u pána predsedu Karahutu – je to člen koaličnej strany, jeho výrazy a vyjadrenia asi tak skoro naratívmi nebudú. Tak napríklad

POZNÁMKA

nedávno na sociálnej sieti napísal: „Aj v ťažkých chvíľach, poznačených vojnou na Ukrajine a krízou v oblasti rastu cien potravín, drastického rastu cien energií a základných životných potrieb, myslíme a pomáhame v prvom rade občanom Slovenskej republiky.“ Nuž hej, ale ako na to? Viete, že to napokon nie je až také zložité? Chce to v podstate iba to, o čom píšeme už roky. Podporu domácej produkcie potravín, ovocia a zeleniny. Pestovanie napríklad ovocia na Slovensku má totiž, aj keď to mnohí nevidia či nechcú vidieť, jeden z najvyšších potenciálov rastu zo všetkých odvetví špeciálnej rastlinnej produkcie. Predseda výboru parlamentu pre poľnohospodárstvo je zarazený nasledujúcou skutočnosťou: „Je smutné, že Slovensko pri svojich takmer ideálnych klimatických podmienkach je sebestačné v ovocí iba na tridsať percent a je až nepochopiteľná naša závislosť od jabĺk, hrušiek, sliviek, marhúľ a ďalšieho ovocia, ako sú maliny, ríbezle, jahody atď. z dovozu.“

Podľa odborníka stačí naozaj málo – podporiť zakladanie nových sadov, podporiť investície do skladovacích technológií, podporiť a mobilizovať pestovateľov do odbytových organizácií, dohodnúť s odberateľmi sortiment a množstvo s perspektívou rastu na najbližšie roky, stanoviť pevné poistné pravidlá na minimálne päť rokov a zabezpečiť pravidelné vzdelávanie a trvalý prísun nových informácií k už existujúcim, ale aj novým záujemcom o pestovanie ovocia. Pokiaľ ide o zber, tak tu už (našťastie) parlament schválil inštitút sezónnych prác. Vypestované ovocie tak dostáva aj šancu pozbierať a dodať v najvyššej kvalite až ku konečnému spotrebiteľovi.

Ozaj, tušili ste, že v produkcii ovocia dokáže Slovensko zamestnať až desaťtisíc pracovníkov v trvalom pracovnom pomere a až päťtisíc v rámci sezónnych prác? Je smutné chvíľu postáť v ktoromkoľvek supermarkete a chvíľu sledovať nákupy. Nie, to naozaj nie je výčitka obchodníkom, oni zabezpečujú sortiment a jeho kvalitu. Ale našinec siaha po umelo dozretých jablkách kdesi odkiaľsi, farebne síce lákavých, ale nutrične a chuťovo absolútne nehodnotných. Stále si spomínam na rozprávanie starej mamy, ktorá veľa rokov prežila vo Francúzsku, robila tam na gazdovstve aj kuchárku, takže medzi jej povinnosti patrili i nákupy zeleniny a ovocia na trhu do kuchyne na farme. Vyberala si nie najkrajšie, nie najväčšie kusy, občas s nejakou malou chybou. Tvrdila, že to je dôkaz, že nie sú chemicky ošetrované, že sú domáce, neležali dlho v skladoch. A také boli najcennejšie a najvyhľadávanejšie. Viete, že takto mysleli ľudia už pred deväťdesiatimi rokmi?

SPOZA OPONY

Prečo lúčenie s McDonaldom

Dušan D. KERNÝ

Sme svedkami obrovského pokusu, nevídaného experimentu. Hospodárstvo a život veľkého mnohomiliónového štátu, desaťročia naplno zapojeného do globálneho sveta, majú byť odrezané od sveta a uzavreté len do svojho rubľového sveta. Odrezanie má niekde aj tak trochu humorný nádych: Moskva sa 13. marca lúčila s obľúbenými občerstveniami rýchleho občerstvenia McDonald. Jeho príchod kedysi davy Rusov oslavovali ako novú éru. Teraz nastali takisto nové časy. Malo to len trochu nádych fašiangovej karnevalizácie. Lebo od prvých chvíľ mali Rusi pochybnosti, či vedenie ich štátu dobre zvážilo riziká.

Zmenil sa ruský jazyk. Namiesto slova vojna sa v médiách nielen píše, ale aj hovorí: „slovo zakázané Roskmnadzor-om“, teda inštitúciou zaoberajúcou sa závadnými informáciami v online priestore. Jej názov je aj Federálna služba pre dozor oblasti telekomunikácií, informačných technológií a masmédií. Je to masový jav – kto nechce byť potrestaný, namiesto slova vojna hovorí: „slovo, ktoré je zakázané používať“. Bol to priam slovný kabaret napríklad vo vysielaní rádia Echo Moskvy, kým mu nezobrali licenciu. Všade, kde chceli hovoriť o vojne, používali slovné spojenie „zakázaný názov“. Pritom Echo okrem iného vysielalo priame rozhovory s úhlavným kritikom prezidenta Putina Michailom Chodorkovským alebo s jeho bývalým partnerom a spoluväzňom Nevzlinom. Ale takú chybu, aby používalo zakázané slová nikdy neurobilo. Pozoruhodné boli aj hodinové rozhovory s vnučkou niekdajšieho čelného sovietskeho predstaviteľa Ninou Chruščovovou, profesorkou dejín s ešte stále dobrou ruštinou, z New Yorku. Tá okrem iného neodporúčala démonizáciu Putina s poznámkou, že aj americkí prezidenti sa nezdráhali vojny, keď chceli odstrániť im nepohodlných šéfov iných štátov. Pritom ide o kričku Putina.

Rusko sa za tri týždne ocitlo v politickej i ekonomickej izolácii. Cieľom je postupne úplné embargo ruského dovozu a na druhej strane zásobenie Ukrajiny peniazmi a zbraňami. To už zrejme nejde len o zastavenie ruskej vojenskej operácie, ktorá nesplnila cieľ útočníkov. Podstata Európy je v úsilí odstrihnúť sa od ruského plynu, ropy a uhlia. V Nemecku to tvorí pritom päťdesiatpäť percent energetických zdrojov. Nedá sa to hneď z večera na ráno. Nemecká ekonomika by šla do kolien. Sankcie vyženú infláciu v Rusku, zatiaľ na dvadsať percent a spôsobia pokles ekonomiky zatiaľ okolo osem percent. Ruské energetické zdroje obmedzuje Európa, aj keď platí za to narastajúcimi cenami, drahotou pre vlastných obyvateľov. Rusko je tiež svetovo dôležitým vývozcom obilnín a samo kvóty kráti. A už sa ozval minister nemeckej vlády zo strany zelených. Obvinil prezidenta Putina z vytvárania potravinovej krízy, hrozby hladu. V Rusku sa už dávnejšie pohľad na obrazovku úplne zamenil na pohľad do chladničky. A aj pohľad do peňaženky radového Rusa je šokom. Dolár a euro zdraželi tak ako nikdy predtým. a prestali platiť aj medzinárodné platobné karty. Miliónom Rusov, privyknutým rok čo rok voľne študovať, cestovať, platiť kartou a pokojne cez hranice vyvážať či privážať do desaťtisíc dolárov, sa svet zmenšil, ba scvrkol. Je zrejmé, že treba hľadať riešenia, a to tak, aby nás tie opatrenia neprišli napokon drahšie ako ruské obyvateľstvo.

Dnes je hlavná otázka, ako sa vojna skončí. Čo bude potom s obnovou Ukrajiny? Ako sa s následkami vyrovná nielen prezident Putin, ale – a o to ide – najmä Rusko. Aký štát bude mať Európa na svojich hraniciach?

Vojna zmenila prudko žurnalistiku a jej slovenčinu – neuveriteľné, ako odhalila slovenskú povahu ochotne kádrovať, udávať, vytvárať zoznamy a čierne listiny a vyrovnávať si osobné účty. Nenormálne pomery vo verejnej komunikácii prudko postihnú možnosti slobodného politického prejavu, deformujú náš jazyk, možnosti otvorene rozoberať, ako a prečo sa mení náš svet. Pod tlakom informačných teroristov zaostávame za úrovňou nemeckých či nemecko-francúzskych verejnoprávnych médií. Keď prevláda propaganda, vzďaľujeme sa od európskej úrovne.

SEBAOBRANA

Polícia SR upozorňuje verejnosť na podvodníkov a na falošné charitatívne zbierky. Poukazuje na to, že vojna na Ukrajine priniesla obrovskú vlnu solidarity medzi obyvateľmi Slovenska, lenže otvorila aj priestor pre podvodníkov, ktorí sa môžu usilovať zneužiť nešťastie ľudí utekajúcich pred vojnou vo svoj prospech. Informuje o tom Polícia SR na sociálnej sieti.

Podvodníci s charitou

„Pripomíname, že vykonávanie verejných zbierok sa riadi zákonom o verejných zbierkach. Verejné zbierky, teda získavanie a zhromažďovanie dobrovoľných peňažných príspevkov, môžu vykonávať len zákonom určené právnické osoby. Podmienkou je, aby bola verejná zbierka oficiálne povolená," uviedla polícia. V prípade celoslovenských zbierok robí zápis do registra ministerstvo vnútra. Ak aspoň časť z čistého výnosu bude použitá mimo územia Slovenska, pred registráciou je potrebný aj súhlas Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR. Ministerstvo vnútra SR od vypuknutia vojny na Ukrajine vydalo jedenásť rozhodnutí o registrácii verejnej zbierky, ktoré priamo súvisia so situáciou na Ukrajine (výnos z verejnej zbierky bude použitý pre ľudí z Ukrajiny či už na území SR, alebo priamo na Ukrajine). Právoplatnosť nadobudlo šesť rozhodnutí.

Polícia dôrazne upozorňuje občanov, aby si dávali pozor na falošné charitatívne zbierky. „Ak chcete pomôcť utečencom a ľuďom na Ukrajine zaslaním financií, vždy si overte hodnovernosť danej organizácie. V prípade pochybností, či je verejná zbierka legálna, si občania môžu overiť túto informáciu v registri. Dostupný je na internete na odkaze https://ives.minv.sk/vez," vysvetlila polícia. Zároveň apeluje na ľudí, aby si dali pozor aj na podvodné emaily od neznámych odosielateľov či na pochybné stránky.

Polícia tiež dôrazne varuje pred podvodníkmi, ktorí sa prostredníctvom telefonátov alebo správ usilujú vylákať od ľudí peniaze. Zdôrazňuje, aby ľudia neposkytovali nijaké zo svojich autentifikačných a verifikačných údajov k žiadnym bankovým službám či produktom. Informovala o tom hovorkyňa Krajského riaditeľstva Policajného zboru v Bratislave Silvia Šimková.

Ako príklad uvádza: „V poobedných hodinách telefonicky kontaktoval páchateľ z neznámeho čísla poškodeného s tým, že jeho syn mal zraziť na priechode pre chodcov dvojročného chlapca, ktorý je vážne zranený a leží v nemocnici. Páchateľ navrhol poškodenému, že by vedel vybaviť mimosúdnu dohodu, ale je potrebné zaplatiť sumu desaťtisíc eur," informovala hovorkyňa. Platba mala byť adresovaná Okresnému súdu v Bratislave. Poškodený podľa pokynu páchateľa vybral spolu s manželkou zo svojich bankových účtov sumu osemtisíc eur a zvyšok doložil v hotovosti. „Takto nachystané peniaze aj s potvrdeniami o výbere odovzdali na dohodnutom mieste žene, ktorá sa vydávala za pani Braunovú z okresného súdu," dodala Silvia Šimková. Vzápätí okradnutý občan zistil , že jeho syn žiadnu dopravnú nehodu nemal...

Ján ČERNÝ

Myšlienka využiť krv na liečbu rôznych ochorení nie je nová

Pandémia ovplyvnila transfúznu službu

Eva SISKOVÁ – Foto: archív SNN

Už tretí rok svet bojuje s pandémiou ochorenia COVID-19, ktorá si vyžiadala už vyše šesť miliónov ľudských životov. Zdravotníctvo sa nemôže venovať len tomuto ochoreniu. Dôležitá je aj transfúzia krvi, ktorá zachraňuje ľudské životy. Ako sa krv odoberá počas pandémie, sme sa porozprávali s hematologičkou docentkou MUDr. Vierou FÁBRYOVOU.

Jednoduchá otázka: Ako by ste vysvetlili pojem krv – životodarná tekutina?

Krv je naozaj životodarná tekutina, ktorá prúdi v našich cievach. Skladá sa z dvoch častí – tekutej a pevnej. Tekutú časť predstavuje krvná plazma, v ktorej sa nachádzajú bielkoviny, tuky, cukry, minerály, vitamíny, ióny, hormóny, faktory krvného zrážania a ďalšie látky. Pevnú časť predstavujú červené krvinky, erytrocyty, biele krvinky, leukocyty a krvné doštičky – trombocyty. Hlavná úloha červených krviniek je prenos kyslíka

INTERVIEW

k tkanivám, biele krvinky zabezpečujú obranné funkcie a krvné doštičky sa zúčastňujú na krvnom zrážaní. Okrem toho má krv aj iné dôležité funkcie, ako je termoregulácia, udržovanie vnútorného prostredia, roznášanie živín a ďalšie.

● Prečo sa nepodarilo doteraz vyrobiť umelú krv?

Hoci o krvi vieme veľa, stále nevieme o nej všetko. Je to zložitá tekutina a napriek dlhoročným snahám a vyspelým technológiám sa doteraz nepodarilo vyrobiť umelú krv. Známe sú niektoré náhrady, ktoré však nevyhovujú všetkým kritériám kladeným na transfúzie krvi. Perspektívnou cestou sa aktuálne zdá výroba krviniek z kmeňových buniek.

● Kedy sa začali podávať transfúzie?

Pokusy nahradiť ľudskú krv siahajú až do staroveku. Ľudia vždy vedeli, že s unikajúcou krvou uniká z tela i život. Krvi pripisovali aj rôzne zázračné účinky. Napríklad kedysi bojovníci pili krv zabitých nepriateľov, aby získali ich silu, prípadne si nahradili krv, ktorú v boji stratili. V stredoveku boli pokusy podávať krv zvierat priamo do žily vykrvácaných rodičiek alebo zranených vojakov. Samozrejme, tieto pokusy nemohli byť úspešné. Neskôr sa podarilo primitívnym zariadením podávať ľudskú krv priamo zo žily darcu do žily pacienta so striedavým úspechom. Ale až na začiatku 20. storočia sa objavili krvné skupiny na erytrocytoch. Tento objav sa spája s menami K. Landsteiner, J. Jánsky a W. Moss. Na počesť K. Landsteinera je 14. jún, deň jeho narodenín, nazvaný Svetový deň darcov krvi. Podľa českého lekára J. Jánskeho sú zas nazvané plakety, ktoré sa odovzdávajú zaslúžilým darcom krvi.

Transfúzia krvi je mimoriadne dôležitým medicínskym postom. Viac o ňom v interview s doc. MUDr. Vierou FÁBRYOVOU.

● Ako vyzerá darcovstvo krvi v čase pandémie ochorenia COVID-19? Šíria sa rôzne fámy, ani táto oblasť neostala ušetrená od rôznych hoaxov a dezinformácií.

Aj darcovstvo krvi a transfúznu službu značne ovplyvnila dnešná situácia. Na jednej strane došlo k zásadným zmenám v organizácii nemocníc. Väčšina zdravotníckej starostlivosti sa venuje covidovým pacientom na tzv. červených oddeleniach. Zdalo by sa, že nebude treba také veľké množstvo krvi. Ale nie je to celkom tak, práve akútna medicína, ako sú úrazy, urgentné operácie, ťažké pôrody, si vyžaduje transfúzne lieky. Podobne onkologickí pacienti nemôžu počkať a najmä u nich je liečba náročná na chemoterapiu. Na druhej strane je menší počet darcov krvi, keďže aj ich postihla pandémia, sú v karanténe a mnohí majú po prekonaní choroby dlhodobé ťažkosti. Transfúzna služba pracuje síce v ťažkých podmienkach, ale napriek tomu sa snaží zabezpečiť pre nemocnice krv. Riadi sa predpismi pre mimoriadne situácie a núdzový stav.

Máloktorý operačný výkon v akútnej medicíne, pri úrazoch, urgentných stavoch alebo ťažkých pôrodoch sa zaobíde bez transfúznych liekov a poskytovania krvi pacientom.

● Môžu sa darcovia objednať na odber krvi na konkrétny čas?

Áno, to je samozrejmé. Prijímajú sa všetci darcovia, ktorí nemajú klinické prejavy infekcie. Testy nie sú potrebné. Darca môže darovať krv dva týždne po podaní vakcíny typu mRNA, štyri týždne po podaní vektorovej vakcíny a dvadsaťosem dní po úplnom vyliečení z ochorenia COVID-19. U týchto darcov je dokonca výhoda, že v ich krvi budú prítomné protilátky proti koronavírusu. Odobratá krv sa vyšetruje bežným spôsobom, testy na prítomnosť ochorenia COVID-19 v odobratej krvi sa nevykonávajú, keďže by to bolo technicky zložité.

● V roku 2020 sa v odbornej tlači písalo o možnosti využiť plazmu pacientov, ktorí prekonali ochorenie COVID-19, na liečbu ťažkých stavov. Je to stále aktuálne?

Myšlienka využiť krv na liečbu rôznych ochorení nie je nová. V minulosti, najmä v začiatkoch transfúznej služby, sa skutočne podávala krv z rôznych indikácií. Predpokladalo sa, že v krvi je zmes obranných protilátok proti rôznym chorobám, že obsahuje mnohé živiny a vitamíny. Dnes sa celá krv takmer nevyužíva. Uprednostňuje sa podávanie jednotlivých frakcií z krvi (červené krvinky, trombocyty, čerstvá zmrazená plazma) podľa toho, čo pacient potrebuje, a to v dostatočnom množstve. Aj plazma sa spracováva vo farmaceutickom priemysle na rôzne produkty. Predovšetkým v prvej vlne pandémie, keď bola nízka zaočkovanosť a takmer žiadne antivirotiká na liečbu, transfúzna služba sa pokúsila využiť túto starú formu liečby. Odoberala sa krv od pacientov po prekonaní ochorenia COVID-19, v ktorej boli prítomné antivírusové protilátky, a z nej sa spracovala tzv. hyperimúnna plazma. Na veľkých svetových transfúznych pracoviskách sa uskutočnili rozsiahle štúdie s rozličnými výsledkami. Aj na Slovensku máme vyrobenú takúto plazmu. V minulom roku sa však situácia zmenila, keďže sú k dispozícii už priamo tzv. monoklonálne protilátky, čo je čistá frakcia protilátok namierená proti vírusom.

● Takže transfúzna služba musí stále pružne reagovať na aktuálnu situáciu...

Je to tak. Na jednej strane musí mať vždy k dispozícii dostatok transfúznych liekov pre pacientov, na druhej strane však musí zabrániť exspirácii krvi v prípade, ak má viac krvi, ako sa momentálne vyžaduje. Tiež sa musí riadiť prílev darcov, aby bol podľa možnosti rovnomerný, aby sa nevyčerpal pool darcov, najmä po jednorazových odberových hromadných akciách.

MEDZI NAMI

Vojna ako znamenie hanby

Ľudovít ŠTEVKO

Vojna je najväčšie zlo, ktoré sprevádza našu ľudskú existenciu. Rozum ju neprijíma, ale napriek tomu v nás prežíva ako atavizmus, ako utajovaná dedičnosť ľudského druhu. Vlastne je jedno, ako ju nazývame – či ako ruskú špeciálnu operáciu, alebo americkú vojenskú misiu, stále to bude krvavá, z hľadiska života vražedná, zločinná vojna. Názvy týchto tzv. operácií alebo misií mali často poetické prívlastky, napríklad vojna NATO proti Iraku pod vedením USA sa volala Púštna búrka (Desert Storm) a jej výsledkom bolo 1,5 milióna mŕtvych Iračanov a zničená krajina. Iná vojenská akcia NATO v Juhoslávii, opäť vedená Američanmi, mala označenie: Operácia spojená sila (Allied Force).

Masívny letecký útok na Srbsko sa začal 24. marca 1999. Srbi si tento deň každoročne pripomínajú s kyticami kvetov nad hrobmi svojich mŕtvych mužov, žien i detí. V operácii, podľa Václava Havla známej ako „humanitárne bombardovanie", boli použité grafitové a kazetové bomby aj strely s ochudobneným uránom. Bombardovanie trvalo nepretržite 78 dní, počas ktorých dopadlo na Srbsko 22-tisíc ton výbušnín a v troskách 40-tisíc domov, škôl a nemocníc našlo smrť tisíce ľudí.

Srbský prezident Alexandar Vučič v roku 2019 pri dvadsiatom výročí začiatku intervencie NATO povedal počas spomienkového obradu v meste NIŠ: „Severoatlantická aliancia sa dopustila zločinu, keď v roku 1999 bombardovala vtedajšiu Juhosláviu, a Srbsko ako nástupnícka krajina nebude nikdy členom tejto vojenskej organizácie. Smrť 2 500 civilistov, škody dosahujúce desiatky miliárd dolárov, to bude pre nás vždy zločinom." Hlava srbskej pravoslávnej cirkvi patriarcha Irinej na tom istom mieste uviedol: „Spôsobili nám nešťastie, spustošili naše továrne, priemysel, cesty, a dokonca i nemocnice. Je to niečo, čo poteší len diabla."

Vláda Mikuláša Dzurindu na utajenom zasadnutí 24. marca 1999 odsúhlasila prelet bojových lietadiel NATO ponad naše územie, aby sa vzápätí mohla začať Operácia Allied Force. Slovensko vtedy ešte nebolo v NATO a mohlo odmietnuť poskytnúť náš vzdušný koridor na vražedné útoky bez súhlasu Bezpečnostnej rady OSN, tak ako to odmietlo Rakúsko, Švajčiarsko, a dokonca aj Grécko ako členská krajina Severoatlantickej aliancie. Mikuláš Dzurinda presadzoval názor, že slovenská vláda sa musela pridať k „civilizovaným vládam západného sveta". Vtedajší minister zahraničných vecí Eduard Kukan sa neskôr vyjadril: „Áno, ja som odporúčal vláde, aby vyhovela žiadosti NATO. Keď sa obzerám naspäť, môžem povedať, že by som aj dnes postupoval rovnako."

Zdá sa, že vo vedomí niektorých politikov sršiacich nenávisťou sa ani po desaťročiach od krvavej balkánskej tragédie nič nezmenilo. Poslanec strany SaS Peter Osuský sa nedávno cynicky v parlamente priznal, že aj on osobne hlasoval za „otvorenie neba" pre americké bombardéry a je na to hrdý. Podľa neho Srbi si to zaslúžili. Podľa mňa táto naša vstupenka do atlantickej aliancie zostane krvavou škvrnou, ktorú nevyčistí nijaká mediálna čistiareň. Ani história. Lebo dátum 24. marec 1999 je v análoch navždy zapísaný ako znamenie hanby. Rovnako ako začiatok špeciálnej operácie ruskej armády na Ukrajine dňa 24. februára 2022.

Slovensko sa od roka 1987 podieľa na ťažbe konkrécií v severnom Pacifiku

Na dne mora leží budúcnosť

Ivan KRAJČOVIČ – Foto: Interoceanmetal

Zásoby rúd vo svete sa na súši pomaly, ale iste vyčerpávajú. Ich dobývanie sa preto v budúcnosti presunie pod morskú hladinu. Slovensko zachytilo tento trend už za socializmu. Angažujeme sa v Medzinárodnej organizácii pre morské dno a sme členom spoločnosti Interoceanmetal, ktorá má prenajatú časť morského dna Tichého oceánu. Dôvodom sú náleziská polymetalických konkrécií, ktoré obsahujú vzácne prvky.

Polymetalické konkrécie s veľkosťou zemiaka obsahujú mangán, meď, nikel, kobalt, zinok a skupinu vzácnych zemín, lantanoidy. Sú rôzne teórie o ich vzniku, najpravdepodobnejšie vznikli vyzrážaním morskej vody a popola sopiek okolo jadra na dne, ktorý môže tvoriť kúsok koralu, žraločieho zuba alebo horniny.

■ PIONIERSKE SLOVENSKO

Medzinárodná organizácia pre morské dno (MOMD) sídli v Kingstone na Jamajke a je v otázkach využívania nerastných surovín z morského dna správcom. Prideľuje záujemcom o prieskum a ťažbu surovín na morskom dne prieskumné územia. Najväčšiu využiteľnú akumuláciu konkrécií na oceánskom dne, v hĺbkach 3 800 – 4 800 metrov, tvorí pás východno-západného smeru vo vnútri zlomového pásma Clarion – Clipperton v subtropickej časti severného Pacifiku medzi pobrežím Strednej Ameriky a Havajskými ostrovmi. Prieskumné územia tu majú Rusko, Japonsko, Francúzsko, Nemecko, Čína, Kórea, Tonga, Nauru, Veľká Británia, Belgicko, Kiribati, Singapur, Cookove ostrovy a Jamajka. Organizácia Interoceanmetal (IOM) sídli v Štetíne. Od roka 1987 združuje Slovensko, Česko, Poľsko, Rusko, Bulharsko a Kubu. Slovensko má právo označovať sa ako pioniersky investor.

Splnomocnencom vlády SR v organizácii Interoceanmetal, zameranej na ťažbu nerastov z morského dna, je Dušan KÚŠIK, vedúci oddelenia nerastných surovín a geofyziky v Štátnom geologickom ústave Dionýza Štúra.

■ NOVÝ SPLNOMOCNENEC

Od januára tohto roka má Slovensko nového splnomocnenca vlády SR v Spoločnej organizácii Interoceanmetal Dušana Kúšika, ktorý je vedúcim oddelenia nerastných surovín a geofyziky v Štátnom geologickom ústave Dionýza Štúra.

„Na rok 2022 sú plánované geologické práce súvisiace so spracovaním, s analýzou a interpretáciou dát, získaných počas expedície IOM-2019, a príprava expedície IOM-2023," hodnotí svoje poslanie.

Prieskum morského dna a skúšobná ťažba nie sú lacné záležitosti.

„Výška ročného členského príspevku Slovenska do roka 2019 predstavovala 175 000 eur," hovorí Dušan Kúšik. „Na základe rozhodnutia Rady IOM sa zvýšil od roka 2020 členský príspevok na 230 000 eur. Z týchto zdrojov sa financuje geologický prieskum pridelenej oblasti v Pacifiku na základe licencie udelenej MOMD. Najnákladnejšou položkou sú prieskumné expedície, ktoré sa organizujú každé štyri roky až päť rokov po naakumulovaní prostriedkov."

Zatiaľ konkrécie nevieme ťažiť priemyselne. Prvou lastovičkou bude bývalá vrtná loď Hidden Gem, ktorá sa od konca minulého roka v holandskom Rotterdame transformuje na plavidlo určené na ťažbu konkrécií pre spoločnosť The Metals Company. Plavidlo má byť v prevádzke pre pilotné testy zberu konkrécií do polovice roka 2022.

■ SĽUBNÉ TESTY

Surovinový potenciál morského dna si uvedomuje aj Európska únia, ktorá v rámci projektov Blue Nodules a Blue Mining v rokoch 2014 – 2020 financovala sumou osemnásť miliónov eur vývoj hlbokomorskej ťažobnej technológie.

Na Slovensku boli v Oravských ferozliatinárskych závodoch v Istebnom v rokoch 1995 a 1996 vykonané testy úpravy polymetalických konkrécií pyrometalurgickou metódou. Hovorí opäť Dušan Kúšik.

„Celkovo bola spracovaná jedna tona suroviny. Na základe výsledkov sa predpokladá, že zo suroviny možno vyrábať ferozliatinové produkty štandardnej kvality. Pri porovnávaní rôznych technológií úpravy konkrécií (jednu z porovnávacích štúdií vykonala v roku 2013 slovenská firma BAT Engineering) IOM v súčasnosti preferuje hydrometalurgický spôsob úpravy."

■ OHROZENÁ FAUNA

Priemyselná ťažba by mala ešte jednu negatívnu stránku. V rokoch 2013 a 2015 na dne zóny Clarion-Clipperton uskutočnila mladá morská biologička z Trinidadu Diva Joan Amonová rad výskumov zameraných na faunu tejto oblasti. V rámci podmorského projektu Abyssal Baseline objavila na dne deväť nových hlbokomorských druhov živočíchov vrátane sasanky a dvoch nových húb. Ukázalo sa však, že najpočetnejšie spoločenstvá rôznych morských živočíchov žijú práve tam, kde je konkrécií najviac. To znamená, že ťažba vo veľkom by túto ojedinelú faunu závislú od prítomnosti konkrécií úplne zlikvidovala.

Zatiaľ však na otázku, kedy sa začne ťažba, je ťažko odpovedať. Dušan Kúšik to odhaduje v horizonte desiatich až dvadsiatich rokov. „Základnou podmienkou je existencia legislatívneho rámca, pripraveného MOMD, teda banský zákon, vrátane environmentálnych regulácií."

Ó, mojej matky reč je krása, je milota, je rozkoš, láska svätá

Úroveň jazykaje súčasťou národnej kultúry

Štefan SAMSON – Karikatúra: Peter GOSSÁNYI

Slovenčina moja, krásne ty zvuky máš... Takto vo verši ospieval krásu slovenčiny Viliam Pauliny-Tóth, jeden z významných slovenských národných buditeľov. Na Slovensku sa po slovensky písalo už pred štyristo rokmi, v sedemnástom storočí, no bola to takpovediac náboženská slovenčina, ktorej sa hovorilo aj jezuitská. Slovenskí národovci v období obrodenia prijali v roku 1787 jej spisovnú normu, neskôr nazvanú bernolákovská slovenčina. Až v roku 1843 bola slovenčina uzákonená ako spisovný jazyk.

Hospodársky vývoj priniesol veľa zmien do spoločenského života. Zmenám sa nevyhla ani slovenčina a jej používanie v úradoch, v školách, v médiách. Pre nás je celkom prirodzené, a berieme to ako samozrejmosť, že slovenčina je dnes zákonným štátnym jazykom.

■ CUDZIE VÝRAZY

V súčasnosti nepotrebujeme o jej používanie bojovať. To však neznamená, že máme byť k nej ľahostajní a kaziť ju rozličnými zbytočnými cudzími vplyvmi, cudzími slovami a výrazmi, ktorými ju neobohacujeme, ale len znehodnocujeme. Po nežnej revolúcii v roku 1989 akoby sa vrece otvorilo s cudzími slovami v hovorovej a písanej reči. Najmä „anglikanizmami" je slovenčina stále viac zaplavovaná. No nielen nimi. Naše médiá, rozhlas, televízia, niektoré noviny, reklamy sú plné brífingov, workshopov, a pritom máme na tieto cudzie slová zrozumiteľné slovenské. Zdá sa, že sa u nás už naplno udomácňujú. Myslíme si, že ich zavádzanie a používanie nás a ani slovenčinu neobohacujú.

Napríklad slovo riadenie sme nahradili pojmom manažment. Nové slovo sa udomácnilo. Slovo manažment uznávajú už aj pravidlá slovenského pravopisu. V hovorovej reči ho však v spisovnej forme až tak často nepočuť. Málo podnikateľov sa vyjadruje o svojom manažmente, skomolene „menežmente", skôr hovoria o svojom riadení. Spomeňme niekoľko príkladov z novín, rozhlasu a televízie, v ktorých podľa nášho názoru hovoríme, píšeme a zbytočne vkladáme do svojho vyjadrovania cudzie slová namiesto slovenských. Napríklad:

Žijeme v regióne voľného pohybu ľudí, tovarov, biedy a jazykovej nekultúrnosti.

– „Kto je už známy v politike, ľahšie získa ‚donorov'." Poznáme krajšie vyjadrenie v slovenčine – darcov.

– „S kandidátmi na ústavných sudcov robili členovia výboru NR SR minulý týždeň ‚híring'." Čo vlastne robili? Po slovensky – robili s nimi rozhovor, vypočúvali ich.

– „To, čo sme už v hospodárstve dosiahli, to je už vyšší ‚level'." Krajšie je po slovensky povedať – to je už vyššia úroveň.

– „Po skončení nášho príjemného stretnutia sme si urobili pekné vábivé ‚selfy'. Čo sme si to urobili? Pekné fotky, fotografie, obrázky.

– „U nás až teraz pri generačnej výmene začínajú rodinné firmy získavať skúsenosti s ‚key person'." O čo vlastne ide? V skutočnosti o získavanie skúseností s voľbou rozhodujúcej kľúčovej osobnosti vo vedení firmy.

– „Všetkých víťazov pozvali na veľký ‚event'." Po slovensky – pozvali ich na veľké podujatie, na stretnutie.

– „Aj druhých vyzvali, aby ‚followali' môj účet." Na čo vyzvali ? Aby ma nasledovali na sociálnej sieti.

V súčasnosti, v období pandémie, je zas v novinách a médiách samý „onlajn (online) a lokdovn (lock down)". Obyčajný človek nevie ich presný obsahový význam, ale ich už aj on používa a opakuje.

■ BUJNIE NESPISOVNOSŤ

Niektorí iste povedia, že nám takéto výrazy – napríklad anglikanizmy – prekážajú, lebo nevieme po anglicky. Nejde o to, či vieme, alebo nevieme po anglicky. Ide o to, či to slovenský jazyk potrebuje. Či je to potrebné na jeho zveľaďovanie a obohacovanie, či ho to neznehodnocuje. Tí, čo takto cudzími, nie bežne u nás používanými slovami dopĺňajú slovenčinu, akoby chceli dávať najavo, že sú niečo viac ako bežní ľudia. A možno poriadne nevedia ani slovenčinu a ani angličtinu.

Spisovnú slovenčinu nedodržiavame možno aj preto, že ju poriadne neovládame. Pred nedávnom v besede jeden z politikov povedal, že nepočul dobre, čo prednášajúci hovoril, lebo sedel v predposlednej rade – nesedel v predposlednej rade, ale v predposlednom rade. Tiež bolo počuť, že pani ministerka spravodlivosti predložila už štvrtú variantu súdnej mapy. Ona mohla predložiť akurát štvrtý variant, a nie štvrtú variantu.

Áno, aj naša slovenčina podlieha ekonomickému a spoločenskému vývoju. Je užitočné obohacovať ju novými výrazmi. No tak isto je potrebné ponechať jej svojskosť, osobitosť. Musia predsa platiť u nás jasné pravidlá používania spisovného jazyka a jazykovej kultúry. Jazyková kultúra je súčasťou slovenskej národnej kultúry. Držať sa jej je našou povinnosťou.

NA MARGO

Ťažko predpokladať, čo si pomysleli naši seniori, keď minister financií oznamoval, že vláda uvažuje o skoršom vyplatení trinásteho dôchodku. Skoršie vyplatenie trinástych penzií má byť kompenzáciou za časový nesúlad vplyvu dôchodcovskej inflácie na následnú valorizáciu dôchodkov. Teda ako pomoc na zvládnutie tejto doby dramatických rastov cien tovarov a služieb. Prečo dostali dôchodcovia na tento rok takú malú valorizáciu? Zvýšenie dôchodkov sa totiž počíta z dôchodcovskej inflácie z prvej polovice predošlého roka.

Naši seniori si zaslúžia viac

Keďže vlaňajší prvý polrok priniesol rast cien v spotrebnom koši dôchodcov len o 1,3 percenta, na celý tento rok sa im valorizuje dôchodok o totožné percento. Odhady Rady pre rozpočtovú zodpovednosť na prvý polrok 2022 hovoria zhruba o 8,3-percentnej inflácii. Valéria Pokorná z Jednoty dôchodcov na Slovensku nedávno hovorila o aktuálnej, vyše 9-percentnej dôchodcovskej inflácii. No ani táto výška nemusí byť konečná, navyše už teraz sme v pomere kúpnej sily k výške platu na chvoste celej Únie. Aj preto prišla Jednota s vlastnou požiadavkou, a to s návrhom na mimoriadne a okamžité zvýšenie dôchodkov o tri percentá.

Celková inflácia, čiže nielen dôchodcovská, dosiahla vo februári 8,2 percenta. Preto sa už minister financií snažil upokojiť situáciu sľubom do budúcna. V roku 2023 by sa podľa neho mohli valorizovať dôchodky o 8,3 percenta, čo je v priemere mesačne o štyridsať až päťdesiat eur viac. V nasledujúcom období však môžeme predpokladať ďalší rast inflácie na nové historické maximá. Okrem globálnych faktorov sa v najbližšom mesiaci prejavia v náraste cenovej hladiny aj zvýšené ceny za poštové alebo iné telekomunikačné služby. V takomto čase hovoriť o skoršom vyplatení trinásteho dôchodku ako o pomoci je zvláštne. Seniori nedostanú nič navyše. Štát musí riešiť nielen pomoc a integráciu utečencov z Ukrajiny, ale aj dosah zdražovania na vlastných občanov. Tí sú čoraz viac konfrontovaní s chudobou. Situácia, v ktorej sa seniori musia dožadovať svojich oprávnených požiadaviek, vytvára v spoločnosti pnutie a nestabilitu. Životná úroveň ľudí sa nemôže ďalej znižovať. Za súčasnej situácie niektorí ľudia na Slovensku nežijú, ale len prežívajú. Vláda nemôže ignorovať ich požiadavky a vyhovárať sa stále na štátny rozpočet.

Ľudovít KUSAL
Kresba: Andrej MIŠANEK

Docent František ŠKVRNDA: Ruská invázia na Ukrajinu je v rozpore s Chartou OSN

Stavba imidžu súčasného Ruska sa zrútila

Zhováral sa Matej MINDÁR – Foto: archív SNN, pixabay.com

O príčinách rusko-ukrajinského konfliktu sa už popísalo mnoho. Veľká časť politológov a odborníkov na medzinárodnú politiku neustále podsúva postoje a názory zastávajúce euroatlantické videnie sveta. Pre vyváženosť a objektívnosť sa Slovenské národné noviny rozhodli osloviť docenta Katedry medzinárodných politických vzťahov Fakulty medzinárodných vzťahov Ekonomickej univerzity v Bratislave a člena Politologického odboru Matice slovenskej doc. PhDr. Františka ŠKVRNDU st., CSc. Ako nezávislého zahraničnopolitického experta.

Docent PhDr. František ŠKVRNDA, CSc.

● Ruská federácia 24. februára 2022 zaútočila na susednú Ukrajinu. Do akej miery sa to dalo očakávať?

Udalosť zaskočila politikov, médiá i odborníkov. Všetci na Západe sa jej čudovali. Po určitom odstupe času však možno povedať, že vo vyjadreniach Ruskej federácie (RF) sa dali nájsť náznaky, že je čoraz nespokojnejšia so spôsobom, ako reagujú USA a NATO na výhrady týkajúce sa jej bezpečnostného ohrozenia. Zaznievalo, že v dialógu so Západom, v spôsobe, ktorý sa vytvoril v podmienkach rusofóbie na prelome rokov 2021 a 2022, sa nebude pokračovať. V druhej polovici decembra sa medializoval po úniku informácií návrh RF, ktorý bol odoslaný

GEOPOLITIKA

do Washingtonu a požadoval právne zakotvené záruky bezpečnosti od USA a NATO, zastavenie rozširovania NATO na Východ a vyvedenie vojakov a zbraní zo zón, ktoré ohrozujú bezpečnosť RF. Text sa na Západe označil za ruské ultimátum a odpoveď naň vyvolávala zjavnú nevôľu Moskvy. Z viacerých reakcií by som poukázal na článok veľvyslanca RF vo Washingtone Anatolija Antonova (od februára 2011 do decembra 2016 bol zástupcom ministra obrany) z 30. decembra 2021 v časopise Foreign Policy pod názvom „Situácia je extrémne nebezpečná“ (The Situation is Extremely Dangerous), kde okrem iného uviedol, že pokračovanie kurzu Západu na vytváranie vojenských hrozieb Moskvy vyvolá odpoveď v podobe vytvorenia jeho „zraniteľnosti“. Desiateho januára 2022 na stretnutí zástupcu ministra zahraničných vecí RF Sergeja Rjabkova so zástupkyňou ministra zahraničných vecí USA Wendy Shermanovou v Ženeve sa uviedli ako ruské požiadavky ukončenie rozširovania NATO, nijaké rakety pri ruských hraniciach a nijaké vojenské cvičenia, spravodajské operácie ani infraštruktúra NATO mimo jeho hraníc z roka 1997 (Rusko a NATO v máji 1997 podpísali tzv. zakladajúci akt, v ktorom sa uviedlo, že sa navzájom nepovažujú za protivníkov a vytvárajú mechanizmus pre konzultácie, koordináciu a spoločnú činnosť). Nezvyčajným bolo aj odmietnutie pozvania účasti predstaviteľa RF na päťdesiatu ôsmu Mníchovskú bezpečnostnú konferenciu konanú 18.-20. februára s tým, že ide o podujatie, ktoré sa mení na „transatlantické fórum“ a „klub jedného uhla pohľadu“. Pod vplyvom západných médií sa utvrdzovala domnienka, že prúd vyhrážok o sankciách odradí Rusko od útoku na Ukrajinu. Médiá majú na Západe veľkú moc, ale opäť sa raz ukázalo, že na ich „líniu“ sa neoplatí príliš spoliehať.

● Podľa ruskej strany je hlavným cieľom tejto tzv. špeciálnej operácie denacifikácia a demilitarizácia Ukrajiny. Myslíte si, že je to len zámienka na ovládnutie časti alebo celého suverénneho štátu?

Ani jedna z „veľkých vojen“ vedených Západom po roku 1999 od bombardovania Juhoslávie cez útok na Afganistan (2001), inváziu do Iraku (2003), porušenie bezletovej zóny nad Líbyou na podporu protikaddáfiovských vzbúrencov (2011) a končiac konfliktom v Sýrii od roka

2014 sa neoznačila za vojnu. Nazývali sa ako rôzne operácie s politicky-marketingovým „zameraním“ a v Afganistane sa k nim pridala aj misia schválená Radou bezpečnosti OSN. Preto sa nemožno čudovať ani tomu, že Rusko uvádza svoju aktivitu ako špeciálnu vojenskú operáciu, čo umožňuje, ako aj v ďalších uvedených prípadoch rôzne súvislosti i dôsledky jej interpretácie. Okrem toho ani jedna z týchto „veľkých vojen“ nebola vyhlásená. Medzinárodní právnici by zrejme vedeli objasniť aj to, prečo sa po druhej svetovej vojne neviedla ani nijaká iná „veľká vojna“, ktorá by bola vyhlásená na základe noriem medzinárodného práva. Profesor J. Beňa poukázal v článku Vojnové právo a preventívna sebaobrana 11. marca 2022 v Slove na pozoruhodnú informáciu, ktorá pochádza od nemeckých vojenských teoretikov, že „súčasné medzinárodné právo, teda platné moderné medzinárodné právo, nepoužíva pojem vojna. Pozná tento termín, ale ho nepoužíva. Nie je totiž obsiahnutý v príslušnej ženevskej konvencii. Ženevská konvencia (1949) rozlišuje pojem ozbrojený medzinárodný konflikt od iných foriem násilných konfliktov. Útok a obrana civilistov a vojenského personálu sú pritom podstatnými kritériami pri identifikovaní, o aký konflikt ide. Konvencia rozlišuje legitímne a ilegálne vojnové konania. Ženevské dohovory však nedefinujú pojem, čo to je a aké sú znaky medzinárodného ozbrojeného konfliktu. V tomto zmysle, podľa platných noriem tohto právneho odvetvia, sa nepoužíva pojem vojna“. Ruská invázia na Ukrajinu sa od uvedených „veľkých vojen“ odlišuje aj tým, že došlo k útoku na susedný štát, a nie štát, ktorý je vzdialený tisíce kilometrov. Každá takáto akcia je porušením noriem medzinárodného práva a nedá sa ním ospravedlniť konanie RF, ale treba vidieť aj pôsobenie vývoja v jej vzťahoch s Ukrajinou, najmä od roka 2014 po zmene moci v Kyjeve.

● Najvyšší politickí predstavitelia západného sveta odsúdili kroky a vyjadrenia ruského prezidenta Vladimíra Putina. Nechcú však ísť do priamej vojenskej konfrontácie s Ruskou federáciou. Akým spôsobom sa angažujú pri riešení tohto konfliktu?

Spresnil by som, že ide o postoj týchto predstaviteľov, ktorý je daný tým, že súto členské štáty NATO, poprípade aj členské štáty EÚ, a v tomto prípade sa „poslušne hlásia“ k postoju USA, najmä ich prezidenta. Zrejme sa pod tlakom Washingtonu znovu chcú cítiť tými, ktorí rozhodujú o osude sveta a myslia si, že ich vyjadrenia a postoje majú takúto silu. Treba však vidieť, že táto situácia je síce výhodná pre Washington, ktorý sa znovu usiluje pasovať do pozície „vodcu sveta“, ale pre európske štáty (vrátane Veľkej Británie) prinesie veľmi trpké ekonomické plody. A o vojenskej stránke tohto postoja si netreba robiť ilúzie, lebo za súčasnej situácie na Západe – po výsledkoch a dôsledkoch „veľkých vojen“ v 21. storočí – nie je veľká (takmer nijaká) vôľa bojovať. Napriek hystérii a psychóze, ktorá zavládla v západnom politicko-mediálnom priestore, si títo predstavitelia zachovali určitú dávku racionality. Viacerí politici i odborníci poukázali na to, že Ukrajina napriek všetkej zložitosti situácie, v ktorej sa ocitla, nie je dôvodom na rozpútanie vojny s Ruskom, ktorá môže prerásť do svetovej raketovo-jadrovej vojny. Na zamyslenie je však, či útočná rétorika a masívne vojenské dodávky Kyjevu prispejú k riešeniu krízy, ktorá má dlhodobejší charakter a nie je len vojenským problémom. Znovu zdôrazním, že zavádzanie mnohých ekonomických sankcií iste uškodí Rusku, ale veľmi negatívne sa odrazí aj na ekonomike štátov Európskej únie. Ktovie, čo vedie k „siláckym“ rečiam predstaviteľov niektorých menších štátov vrátane Slovenska o potrebe zostrovať sankcie. Možno si myslia, že zbytočná agresivita ich výrokov im zvýši prestíž na medzinárodnom poli.

● Mnoho politológov tvrdí, že práve ruská invázia vytvorila z rozdelenej ukrajinskej spoločnosti ukrajinský politický národ. Ste rovnakého názoru?

Tu je naporúdzi iná otázka – na akej časti územia Ukrajiny je tento politický národ? Ukrajina je národnostne veľmi pestrá, pričom národnostné zloženie v jednotlivých oblastiach, z ktorých sa administratívne skladá, je rozdielne. Aktuálne údaje nie sú spoľahlivé, lebo posledné oficiálne sčítanie obyvateľstva na Ukrajine bolo v roku 2001 (vtedy sa k Ukrajincom hlásilo 77,8 percenta obyvateľstva). Počet obyvateľov na Ukrajine výrazne poklesol už pred ruskou inváziou, najmä následkom vysťahovalectva, ktoré sa odhaduje niekedy až na dvanásť miliónov osôb. V podmienkach jednostrannej informovanosti a cenzúry, ktorá vládne na Slovensku, treba brať názor o náhlom vytvorení ukrajinského politického národa ako veľmi relatívnu mediálno-politickú informáciu. O teoretickej úrovni tohto záveru, ktorý vidí proces vytvárania politického národa v rozmedzí niekoľkých týždňov, radšej pomlčím. Iste, ruská invázia predstavuje výrazný míľnik vo vývoji ukrajinskej spoločnosti, ale o tom, čo bude výsledkom, sa nemožno takto zjednodušene v teórii vyjadrovať. Zaujímavé je aj to, koľko nových odborníkov na ukrajinskú problematiku sa u nás i inde vo svete objavilo. Dopĺňajú ich aj rôzni politickí „zombíci“, ktorí ukrajinskú krízu využívajú na to, aby sa znovu zviditeľnili. Nechcem ďalej špekulovať, lebo nie sú hodnoverné informácie o tom, čo sa deje na Ukrajine, ako sa napríklad v tomto smere zmenili postoje ukrajinských občanov maďarskej národnosti najmä v Zakarpatskej oblasti, kde sa k nej hlási stotridsaťtisíc osôb. Uvádza sa, že počet Ukrajincov, ktorí hovoria maďarsky, je vyšší. V súvislosti s tým možno poukázať na postoj Maďarska, ktoré na Ukrajinu neposiela nijaké zbrane ani vojenský materiál, pričom, samozrejme, poskytuje humanitárnu pomoc.

● Krátko po spustení ruského útoku na Ukrajinu prijala väčšina štátov sveta vrátane tradične neutrálneho Švajčiarska proti Ruskej federácii silné ekonomické sankcie. Nemyslíte si, že práve pokles životnej úrovne ruského obyvateľstva a prípadný vojenský neúspech na Ukrajine môže byť začiatkom konca vlády Vladimíra Putina?

Zopakujem, že obyvateľstvu RF sankcie uškodia. Rusko však žije pod rôznymi sankciami už od roka 2014. Okrem toho masívne vyhrážanie sankciami sa začalo už na konci vlaňajška a možno počítať s tým, že RF sa na to, k čomu došlo, určitým spôsobom pripravila. K sankciám napriek tomu, že sa k nim pridali viaceré neutrálne štáty, však okrem Západu a jeho najvernejších stúpencov v „nezápadnom“ svete, nepristúpili všetky štáty. Pôsobí aj špecifikum vzťahov Ruska a Číny, ako i v rámci zoskupenia BRICS. Sociálno-ekonomická situácia ruského obyvateľstva nie je závideniahodná, lebo ekonomický neoliberalizmus tam má hlboké korene a ešte horšie následky, aké poznáme na Slovensku. Najmä v dlhodobom vývoji však môže dôjsť aj k tomu, že sa posilnia prvky domáceho (národného) charakteru v ekonomike a snahy dosiahnuť vyššiu sebestačnosť v rôznych odvetviach. Aj vo svetovej ekonomike sa v exporte môže Rusko preorientovať na iné štáty.

O tom, či môže padnúť moc Vladimíra Putina, tiež možno len špekulovať. Podobne to je aj s výsledkom ruskej invázie na Ukrajinu. Zatiaľ nemožno hovoriť o tom, do akej miery sa naplnili ciele špeciálnej vojenskej operácie. Nie sú relevantné ani objektívne informácie o tom, čo sa vlastne deje, a možno len vo všeobecnosti uviesť, že ruské vojská sa na Ukrajine stretli s väčším odporom, ako asi predpokladali.

Vidím štyri dimenzie hodnotenia vývoja na Ukrajine po ruskej invázii, ktoré sú navzájom spojené, ale na základe informácií, ktoré máme k dispozícii, len zopakujem to, čo som už viackrát uviedol – nemožno robiť hodnoverné vyjadrenia a tobôž nejaké ďalekosiahle závery. Prvá dimenzia je informačná, druhá politická, tretia vojenská a štvrtá ekonomická, ktorej výsledky sa prejavia najneskôr. A akosi alibisticky sa dá dodať, v dnešnom svete chaosu nie je nič nemožné a môže dôjsť k rôznym nečakaným zmenám – výkyvom – na jednu či druhú stranu krízy.

● Ruský útok na Ukrajinu definitívne zmenil dlhodobo budovaný imidž prezidenta Vladimíra Putina zo svetového mierotvorcu na úhlavného nepriateľa slobody a demokracie. Ako to vidíte vy?

V podmienkach dvojakého metra Západu a jednostrannej informovanosti, ktorá potláča akýkoľvek iný názor, ako je ten polooficiálny prezentovaný v politicko-mediálnom hlavnom prúde, sa v určitých kruhoch ľahko robia ďalekosiahle závery a Vladimírovi Putinovi a Rusku sa nasadzuje „psia hlava“. Ruská invázia na Ukrajinu predstavuje porušenie medzinárodného práva a nemožno ju ospravedlniť. V každom prípade vážne narušila dlhodobo budovaný imidž prezidenta Vladimíra Putina a ruskej zahraničnej a bezpečnostnej politiky ako mierotvorného činiteľa. Treba však vidieť aj to, že keď pominie šok z ruskej invázie, ktorý sa na Západe, najmä v USA, usilujú udržať politicko-mediálne čo najdlhšie, dôjde k zmene atmosféry. A iste sa objavia aj informácie, ktoré nemožno prezentovať len na základe vyjadrenia určitých kruhov, ktoré majú záujem na udržiavaní napätia vo svete všeobecne, a v Európe zvlášť, a na povrch vyplávajú záležitosti, ktorým sa v súčasnosti nevenuje pozornosť. O problémoch s demokraciou a so slobodou nemožno hovoriť len v súvislosti s Ruskom, lebo sa s nimi stretávame aj na Slovensku, ale tiež v iných štátoch EÚ či aj širšie na celom Západe. Žiaľ, aj výroky typu, že Ukrajina bojuje dnes za západné hodnoty, majú svoje hranice, lebo to, čo sa dialo s politikou a právom na Ukrajine od roka 2014, bolo neraz kritizované aj západnými kruhmi. Stačí poukázať na problém korupcie...

● A na záver, akým spôsobom sa dá na diplomatickej úrovni vyriešiť tento konflikt?

Po spomínaných „veľkých vojnách“, s menšou výnimkou po ukončení bombardovania Juhoslávie, nedošlo k nejakým rokovaniam a mierovým zmluvám. Osobne dúfam, že v prípade invázie na Ukrajinu sa to skončí ináč. Už sa črtá určité diplomatické riešenie a obe strany sa viackrát zišli. Za kľúčový problém (nie však ako jediné riešenie) považujem neutralitu Ukrajiny, o ktorej sa bude asi dlho rokovať, možno aj za účasti iných štátov ako samotnej Ukrajiny a RF. Diplomacia to sú však najmä kompromisy medzi rovnoprávnymi partnermi, ale aj schopnosť vypočuť si názory druhej strany a rešpektovať ich a rokovať na tomto základe.

RODINA a ŠKOLA

1/2022

Časopis založený v roku 1885 pod pôvodným názvom Dom a škola. S prestávkami vychádzal až do roka 2019.
Príloha Slovenských národných novín pre všetkých, ktorým záleží na dobrej výchove a vzdelávaní, pozitívnom myslení a pevnom hodnotovom svete.

V prvom rade normálny racionálny chod školstva, pokojný školský rok, aby mala škola všetko, čo má mať. Dobrých učiteľov, priazeň spoločnosti a najmä štandardný spôsob vyučovania, ktorý je zárukou dobrých vzdelávacích výsledkov. Škola je živý organizmus a jej zvláštnosťou je – či je koronakríza, alebo nie musí fungovať, musí pracovať bez ohľadu na to, či má financie, alebo nie, musí žiť a vzdelávať zverenú mladú generáciu.

Čo si dnes želajú učitelia?

Keď sa začína školský rok, ako by sa rozbiehal veľký vlak. Ten súčasný musí chvíľami spomaľovať, meniť spôsob jazdy, ale koľajnice ho nepustia, musí prísť na konci júna do konečného cieľa.

V akom prostredí dnes pracujú učitelia a žiaci? Systematické zlepšenie financovania neprišlo, napriek množstvu sľubov politikov a ministra, organizácia vyučovania sa mení v závislosti od toho, či a koľko žiakov zasiahol niektorý typ koronavírusov. Napriek voľnému trhu s učebnicami, čo mal byť pomaly najdôležitejší krok k vyvedeniu školstva z krízy, sa fakticky nič nezmenilo. Učebnice stále chýbajú, chýbajú autori, chýba podpora edičnej politiky, ministerstvo likviduje jeden po druhom pedagogické časopisy, ktoré sú tréningovou plochou budúcich autorov, likvidáciou pedagogickej tlače brzdia diskusiu a výmenu názorov na riadenie školstva, vedenie ministerstva a priamo riadených organizácií. Chýba priestor na diskusiu, ako zvládať krízu v školách, chýbajú poznatky zo zahraničia.

V školstve dnes chýba už okolo päťtisíc učiteľov, ďalšie tisíce nemajú potrebné vzdelanie a kvalifikáciu. Znamená to, že žiaci nedostávajú v zložitých organizačných podmienkach kvalitné vzdelanie. Ministerstvo nerieši tento vážny problém, zahmlieva situáciu, neinformuje o kritickej situácii.

Školy a učitelia, ale ani rodičia nevedia, čo ich vlastne čaká. Nikto nepredstavil jasnú víziu a filozofiu zmien, cieľov a nástrojov, ako sa k nim dostaneme. Minister vyhlásil najväčšiu reformu školstva, ale nikto netuší, čo si pod tým predstavuje. Žiaľ, pri jeho chýbajúcich vedomostiach a skúsenostiach z riadenia školstva, chýbajúcom vzdelaní a chýbajúcej znalosti cudzích jazykov sa treba obávať o budúcnosť nášho školstva.

K štandardnému systému riadenia rezortu patrí fungovanie Rady ministerstva pre systémové zmeny v školstve, fungovanie Kurikulárnej rady. Tie neboli konštituované, a preto je tu veľká obava, kto vlastne rozhoduje o dianí v školstve v kľúčových otázkach, či má ministerstvo vôbec nejakých odborníkov, s ktorými zmeny pripravuje a má komunikovať s verejnosťou. Zdá sa, že súčasnému vedeniu rezortu chýba filozofia zmien, o ktorých tušia, že by ich bolo treba najmä v obsahu vzdelávania urobiť. Obsahová reforma nie je len o tom, koľko hodín pribrať a koľko vypustiť. Oveľa dôležitejšie je, ako lepšie učiť, ako rozvíjať všetky druhy myslenia.

Filozofickým základom reformy školstva za Jána Mikolaja bolo o tridsať percent znížiť štátom určovaný obsah vzdelávania a vytvoriť tak priestor, aby si tridsať percent mohli určovať školy podľa svojich špecifických a regionálnych potrieb. Druhým krokom bolo zosúlaďovanie obsahov vzdelávania v predmetoch a ročníkoch. Školy trpia nekvalitným servisom v oblasti učebných pomôcok, textov, odbornej literatúry a časopisov, informácií o nových trendoch v obsahu, metodike a didaktike vzdelávania. Učitelia sú v poslednom období zaťažovaní množstvom zmien, ktoré sa negatívne premietajú do ich pedagogickej práce a výsledkov vo vzdelanosti ich žiakov. Tomuto problému sa, žiaľ, nikto nevenuje.

Ľubomír PAJTINKA

Úspešný školský systém vo Fínsku

K najúspešnejším školským systémom súčasnej Európy, ale aj sveta patrí školský systém Fínska. Voľakedy sa chodili odborníci z tejto krajiny pozerať, ako budujeme školstvo u nás, dnes by sme mali veľmi podrobne študovať, ako to robia Fíni, a odpozorovať od nich najlepšie riešenia.

Pri tvorbe úspešného školského systému vo Fínsku je kľúčový jednotný školský systém. Do školy nastupujú deti v siedmich rokoch. Politika štátu týkajúca sa samosprávy, školy a učiteľa je zameraná na každého študenta. Každý musí dostať kvalitné vzdelanie, čo mu umožní adekvátne uplatnenie na trhu práce, čím štátu pribúda ďalší platca daní, a to znamená kvalitné financovanie sociálneho systému štátu. Dôležité je sústredenie na študentov s problémami. Nikto nesmie zostať mimo tejto pozornosti. Dôraz sa kladie na špeciálnu starostlivosť o slabých a chudobných študentov. Vo Fínsku je silná integrácia, nevytvárajú sa žiadne elitné triedy, elitné školy. Udržiava sa vysoký štandard výučby po celej krajine. Je tu len minimálny počet súkromných škôl. Školstvo je pre štátnu politiku naozajstnou prioritou.

V každej fínskej škole možno zriaďovať okrem normálnych aj špeciálne triedy zamerané na problémových žiakov s dyslexiou, dysgrafiou, mentálnymi poruchami a podobne. Fínske školstvo pamätá aj na žiakov, ktorí majú vážne rodinné problémy. Ide o prepracovaný systém odborného poradenstva, v rámci ktorého sú v každej škole učiteľom k dispozícii špeciálni pedagógovia. Škola sa zaujíma aj o sociálne postavenie žiaka, medzi pracovníkov školy patrí aj sociálna pracovníčka. Obedy v školách sú zadarmo a sú dôležitou investíciou do zdravia detí.

Mimoriadny dôraz sa kladie na prípravu budúcich učiteľov. Ak od nich v praxi budete požadovať, aby napĺňali všetky úlohy, musia byť na ne veľmi dobre pripravení. Pedagógmi sa stávajú predovšetkým talentovaní, tvoriví a inteligentní študenti s veľkým záujmom o štúdium. Preto sa robí pri prijímačkách veľký výber. Na jedno miesto je v priemere desať záujemcov. Učiteľ síce nemá najvyšší plat, ale má veľmi dôstojné postavenie v spoločnosti, ktorá ho vysoko akceptuje a preferuje. Fíni majú veľmi kladný vzťah k vzdelaniu a ku kultúre. Učitelia dostávajú na vysokých školách kvalitnú a dôslednú prípravu so zameraním na didaktiku predmetu, pestuje sa vysoká samostatnosť učiteľa a veľká tvorivosť. V praxi sa učiteľ usiluje dosiahnuť cieľ slobodne pomocou metód, ktoré považuje za najúčinnejšie. Tak sú zostavené aj základné pedagogické dokumenty pre základné a stredné školy. Nazývajú sa sylaby, no nie sú to ani naše osnovy, ani štandardy, ide len o pedagogický dokument pre daný predmet. Sylaby jasne zdôrazňujú všeobecné a špecifické ciele predmetu, určujú požadované kompetencie, potláčajú stanovenie obsahovej zložky predmetu. Učitelia majú veľký výber zdrojov na vyučovanie a učenie sa. Voľba materiálu, ktorý chce učiteľ využívať, je dobrovoľná. Učiteľ si na základe kvalitnej vysokoškolskej prípravy a na základe kvalitného ďalšieho vzdelávania, ktoré je platené zo zdrojov samosprávy a je realizované štátnou inštitúciou, podobnou ako náš ŠPU, dokáže samostatne riadiť vyučovanie, je nezávislý a odborne erudovaný. Školský systém je flexibilný, bez extrémneho tlaku na učiteľov a žiakov.

Kultúra má vo fínskej spoločnosti dominantné postavenie. Vzdelanie je vnímané ako veľká hodnota, ktorá sa dosahuje výlučne čestným spôsobom. Rozšírené je čítanie, majú tu tzv. čítajúcu kultúru. V krajine je rozsiahla sieť prepojených verejných knižníc, časť z nich je dokonca mobilná. Tie veľmi úzko spolupracujú so školami. Knižnice sú kvalitne vybavené a všetky služby sú bez poplatkov.

V krajine je vysoký status matky a cieľom je vysoký počet emancipovaných a vzdelaných žien. Druhým jazykom v krajine je švédčina. Vo Fínsku je malý počet prisťahovalcov a tí, ktorí sú tu, sa rýchlo integrujú s fínskou spoločnosťou.

Na jazykovú výučbu sa využíva aj to, že filmy sa vo Fínsku nedabujú a v televízii sa tiež používajú titulky, čo rozvíja rýchle čítanie.

Fínsko nemá školskú inšpekciu, ako ju poznáme my. Uprednostňuje evaluáciu. Fíni hovoria, že sú „kultúrou dôvery“. Za prácu učiteľov je úplne zodpovedný riaditeľ školy. Zodpovedá sa za výsledky samospráve, ktorá zabezpečuje školu finančne. Veľkú kontrolnú úlohu zohrávajú (na rozdiel od nás) rodičia. Škola sa v pravidelných intervaloch pýta, aký majú názor na hodnotenie ich dieťaťa. Previazanosť medzi žiakom, učiteľom a rodičom je vysoko nadštandardná. Škola a rodina sú v rovnocennom postavení, v centre ich záujmu je vždy dieťa, teda žiak. Atmosféra je tolerantná a pozitívna. Konflikty sa riešia pokojnou diskusiou a argumentmi. V priebehu roka je žiak základnej školy hodnotený trikrát – dvakrát slovne a raz známkou v rozpätí 4 až 10, pričom 10 je najvyššie hodnotenie. Zároveň rodič vždy vypĺňa formulár, v ktorom sa vyjadruje k učiteľovmu hodnoteniu. Ak sa jeho názor nezhoduje s názorom učiteľa, do hry vstupuje riaditeľ a vzájomná diskusia, ktorá nepripúšťa iný ako pozitívny výsledok. Väčšie hodnotenie je po 6. a 9. ročníku.

Základom každého dobrého školského systému, teda aj fínskeho, sú dve veci: tvoriví a talentovaní učitelia a spoločenská vážnosť vzdelania a školy. Školský systém vo Fínsku je založený na spolupráci všetkých zúčastnených vo vyučovacom procese a v centre pozornosti je každý jeden žiak – úspešný, menej úspešný aj neúspešný. So žiakmi sa pracuje tak, aby dosiahli maximálne ciele, ktoré sú schopní zvládnuť, a aby si vypestovali úctu k vzdelaniu a kultúre svojho národa.

(Autor čerpal z: Alexandra Húsková, Katarína Hincová: Dominantné postavenie predmetu materinský jazyk a literatúra vo fínskom edukačnom systéme, Slovenský jazyk a literatúra v škole č. 5 – 6/ 2004-5, str.167 – 171)

Text a foto: Ľubomír PAJTINKA

ROZHOVOR

Riaditeľka Centra celoživotného vzdelávania Ľubica ĎURAJDOVÁ:

Vzdelávanie je stály beh na celý život

Zhováral sa Ľubomír PAJTINKA

Vzdelávanie je celoživotný údel. Každý z nás prijíma denne množstvo nových informácií, poznatkov, nadobúda nové zručnosti a kompetencie. Človek by bez ďalšieho učenia sa nemohol jestvovať. V rámci školstva je vzdelávanie sa učiteľov najprogresívnejším spôsobom zvyšovania kvality a odbornosti tých, ktorí denne predstupujú pred svojich žiakov a študentov. Po samotnom vysokoškolskom pedagogickom štúdiu sa v rámci viacerých inštitúcií vzdelávajú učitelia v praxi. Na Pedagogickej fakulte Katolíckej univerzity sa venuje ďalšiemu vzdelávaniu v ucelenej podobe Centrum celoživotného vzdelávania. S jeho riaditeľkou PaedDr. Ľubicou ĎURAJDOVOU , PhD., sme sa pozhovárali nielen o poslaní inštitúcie, ktorú vedie, ale aj o vzdelávaní sa učiteľov v širšom kontexte.

Porada vedenia Centra celoživotného vzdelávania pod vedením Ľubice ĎURAJDOVEJ

● Pani riaditeľka, čo vás najviac ovplyvnilo, že ste si za celoživotnú oblasť, ktorej venujete svoju energiu a sily, vybrali práve školstvo?

Počas štúdia na Katolíckom gymnáziu Štefana Moysesa v Banskej Bystrici som sa rozhodovala, kam povedú moje kroky. Prihlášku som si poslala na odbor andragogika, právo a učiteľstvo histórie a náboženskej výchovy na Filozofickú fakultu Katolíckej univerzity v Ružomberku. Celý život si všímam, že Pán Boh riadi naše kroky a viem, že inak to nebolo ani v mojom prípade. To, že raz budem pracovať v oblasti školstva, si vymyslel asi Niekto iný, nie ja...

Po absolvovaní Filozofickej fakulty som sa prihlásila na doktorandské štúdium a už počas neho som „vypomáhala“ aj v Centre celoživotného vzdelávania. Po ukončení tretieho stupňa VŠ som ostala pracovať práve na mojom terajšom pracovisku, kde som sa vďaka niektorým kolegom naučila veľmi veľa. Za čo som im veľmi vďačná. Najviac, čo som sa naučila, je chápať učiteľov z regionálneho školstva. Usilujem sa to robiť aj teraz. Keď som začala s mojím štúdiom učiteľstva, naozaj som nevedela, že budem tam, kde som dnes. Keď sa na to pozerám teraz už spätne, viem ešte s väčšou istou, že to moje rozhodnutie bolo správne. Centrum celoživotného vzdelávania je pre mňa miesto, kde môžem zúročiť to, čo som sa naučila, môžem aspoň trochu pomáhať učiteľom, a hádam aj školstvu.

● Ste absolventka Katolíckej univerzity, vyštudovali ste učiteľskú kombináciu dejepis – náboženská výchova. Nemáte niekedy chuť ísť pracovať s menšími deťmi, ako sa „trápiť“ s dospelými?

Práca v regionálnom školstve je úplne o niečom inom ako práca na univerzite, príp. v oblasti andragogiky. Počas štúdia som ani nesnívala, že ostanem pracovať na Katolíckej univerzite, a tak som sa pripravovala na učenie „menších detí“. Časom sa však ukázalo, že táto práca ma napĺňa. Nikdy neviem, kde sa ocitnem, a určite ma poteší aj práca v regionálnom školstve. Viem si predstaviť pôsobenie aj na tom mieste.

Mám jednu úsmevnú príhodu. Počas vzdelávania som predstavila podmienky ukončenia vzdelávania. Na záver vzdelávacieho dňa sa ma pani učiteľka opýtala, či by som nemohla zopakovať podmienky ešte raz. Urobila som to. Po niekoľkých minútach sa tá istá pani prihlásila a opýtala sa ma na niečo, čo som už zopakovala dvakrát. Tak som sa len usmiala. Pani učiteľka mi hneď na to povedala: „My sme už presne ako tí naši žiaci. Len nám opakovať a opakovať, a aj tak si to pamätať nebudeme.“ Možno predsa len niekedy pracujem s tými menšími deťmi (úsmev).

● Ako hodnotíte súčasný stav vzdelanosti a odbornosti našich učiteľov?

Zameriam sa na vzdelávanie učiteľov už po absolvovaní ich kvalifikácie. Dlhý čas sa učitelia vzdelávali a z programov získavali kredity, ktoré mohli neskôr využiť na vykonanie atestácie. Dnes sa to trochu zmenilo. Kredity sa už nezískavajú, no učitelia sa aj tak musia vzdelávať a postupovať vo svojom profesijnom raste, za čo získajú i „odmenu“. Učitelia majú chuť vzdelávať sa, rozvíjať sa, bolo by však namieste, keby nevideli za svojím vzdelávaním len finančné ohodnotenie, ale aby mali dobrý pocit z toho, že to, čo sa naučili počas svojho ďalšieho vzdelávania, zúročia vo svojej praxi, a v konečnom dôsledku budú z toho ťažiť ich žiaci. To chce asi ešte čas, aby sme dospeli k skutočnej podstate vzdelávania.

Ponuka vzdelávania pre učiteľov je v porovnaní s odbornými zamestnancami omnoho väčšia, ale stále sa nájdu aj takí kolegovia, ktorí tvrdia, že si nemajú z čoho vybrať, aby im to pomohlo pri ich rozvoji. Tu je priestor aj pre naše Centrum celoživotného vzdelávania, aby sme vypočuli volanie učiteľov a pripravili pre nich niečo atraktívne.

● Aký je vlastne podľa vašich skúseností dnešný učiteľ?

Pandémia ochorenia COVID-19 veľmi poznačila viaceré sektory. Školstvo je jedným z nich. Často počúvame, ako sa treba postarať o žiakov, keď sa po dlhšom čase vracajú späť do škôl. Pýta sa však niekto, čo potrebuje učiteľ?

Dnes vnímam učiteľov akoby v troch rovinách. Ako tých, ktorí majú radi svoju prácu, pretože ju vnímajú ako poslanie, kde môžu svojim zverencom (žiakom) pomáhať. Druhú skupinu tvoria učitelia, ktorí sú „ambiciózni“ a nezaujíma ich svet žiaka, ale kariéra (vedúca pozícia a pod.). Posledná skupina sa najviac prejavuje v tejto pandémii, keď viacerí učitelia rozmýšľajú nad tým, že regionálne školstvo opustia, pretože už viac nevládzu. A často sú to učitelia, ktorých výsledky z hodnotenia výchovno-vzdelávacej činnosti boli vždy na veľmi dobrej úrovni.

V dnešnom období sa pred učiteľom s veľkým „U“ v regionálnom školstve skláňam. Musím však ešte dodať, že stále stretávam (teraz, pravda, len telefonicky), učiteľov milých, usmiatych, príjemných, vzdelaných, ľudských, empatických, šikovných a múdrych.

● Kde máme najväčšie medzery, kde zaostávame za silnými školskými systémami?

Ak by som sa mohla viac venovať vysokoškolskému vzdelávaniu, tak určite by som podotkla, že sa veľmi málo venujeme praktickej príprave budúcich pedagógov. Študenti získavajú dôležité odborné poznatky zo svojej aprobácie, ale to, aké situácie môžu zažiť priamo za tým krásnym miestom – za katedrou, o tom sa naučia málo. V poslednom čase sa o uvedenom probléme hovorí už viac a verím, že sa uskutočnia aj badateľné zmeny.

● Čo by ste chceli zo svojho pohľadu vyzdvihnúť?

Slovenské školstvo má dlhú tradíciu, ktorá siaha do obdobia, keď Slovensko ešte nebolo samostatným štátom. Ján Amos Komenský, Matej Bel, Adam František Kollár, Juraj Čečetka a mnohí iní zastávali významné miesta v pedagogike. Vznikali dôležité dokumenty, reformy, z ktorých si môžeme brať príklad aj dnes. Niektoré zákony mali dlhoročnú platnosť pre kvalitné nastavenie. Myslím si, že práve dlhoročná tradícia v pedagogike a významní pedagógovia, o ktorých sa píše a hovorí aj v zahraničí, je práve to, čím sa môžeme pochváliť.

● Akú pozornosť podľa vás venujeme na Slovensku kvalitnému vzdelávaniu a výchove?

Čo je to kvalitné vzdelávanie? To je hlavná otázka, ktorou by sme sa mali viac zaoberať. Je niečo kvalitné len preto, že bol rozsah vzdelávania napríklad vyše sto hodín? Alebo to, aký som za vzdelávanie získal príplatok? Myslím si, že sa kvalite vzdelávania doteraz neprikladala až taká váha. Na vysokej škole v poslednom období žijeme pojmom „systém kvality“. Musíme si nastaviť štandardy, ktoré nás budú udržiavať pri kvalitnom vzdelávaní. Nie je to jednoduché, ale naši vysokoškolskí učitelia s tým musia bojovať. Ak budeme mať kvalitné vysoké školstvo, budú aj naši absolventi kvalitnými učiteľmi v praxi.

V rámci ďalšieho vzdelávania učiteľov existujú napríklad inovačné programy vzdelávania, ktorých cieľom je ponúknuť záujemcom niečo inovatívne, čo môžu využiť ďalej vo svojej práci so žiakom.

● Medzinárodné analýzy OECD hovoria o tom, že občania Slovenska značne zaostávajú za úspešnými krajinami v oblasti ďalšieho vzdelávania. V priemere sa v Európe vzdeláva aj po ukončení štúdia pravidelne desať až jedenásť percent obyvateľstva, u nás sú to necelé štyri percentá. O čom to svedčí?

Tak toto je naozaj zaujímavá otázka a určite je dôležité zamyslieť sa nad tým. Dôvodom môžu byť nároky zamestnávateľa, presadenie sa zamestnancov aj na vyšších miestach. Otvorený priestor v kariérnom raste. Na Slovensku to vnímam tak, že sú často zavreté dvere v kariérnom postupe, pretože niekto obsadil „stoličku“ natrvalo. Potom môže byť ďalšie vzdelávanie považované za nepodstatné. Jedným z dôvodov môžu byť aj financie. Absolvujú sa viaceré vzdelávania, ktoré nie sú lacné, a nakoniec z nich absolventi nemajú nijaký osoh. Dospelých môže od vzdelávania sa odradiť aj zistenie, že vzdelávanie nebude kvalitné, nijako ho nevyužijú, prípadne im iní nedovolia, aby ho využili.

Nemáme chuť sa vzdelávať, lebo nevidíme zmysel, nemáme motiváciu.

● Aký vzťah majú k celoživotnému vzdelávaniu učitelia, aké skúsenosti máte v tejto skupine ľudí?

Pri vzdelávaní sa stále môžeme hovoriť o dvoch skupinách. Tí, ktorí majú záujem vzdelávať sa, lebo vidia zmysel tohto vzdelávania, a tí, ktorí sa vzdelávať nechcú, lebo to nepotrebujú. Osobne ma veľmi teší, keď sa na vzdelávanie prihlási učiteľ tesne pred odchodom na „dôchodok“ a povie mi, že sa celý život vzdelával a nedá mu to pokoj, aby aj tesne pred odchodom zo školy, ešte niečo pre seba neurobil. To ma naozaj veľmi teší.

● Čo považujete za najväčšie chyby dnešných pedagógov?

Dnešní pedagógovia majú strach robiť niečo sami podľa seba. Vždy chcú mať niečo ako „vzor“. Majú strach, že niečo urobia nesprávne a potom sa tohto „označenia“ už nezbavia. V našom centre je to úplne inak. Učitelia pri nás nemusia mať strach, že niečo urobia zle. Myslím si, že všetky moje kolegyne a kolegovia nekomunikujú s učiteľmi odstrašujúco, ale práve naopak, veľmi povzbudzujúco. A to je naším najväčším pozitívom. Našim učiteľom by som poradila, aby sa nebáli. Nikto múdry z neba nespadol.

● Ako podľa vás zasiahla koronakríza naše školstvo?

Následky uvidíme o niekoľko rokov, ale s istotou môžem povedať, že zasiahla školstvo vo veľkej miere. Maturitné vysvedčenia bez maturity? Výučné listy bez skúšok? Bolo však možné tieto situácie riešiť iným spôsobom?

Nechcem hovoriť len o odbornej stránke, dôležitá je aj psychika žiakov. Sú často zatvorení doma, za počítačmi presedia niekoľkokrát viac hodín ako pred pandémiou, ale určite nielen pre vzdelávanie sa. Psychický stav žiakov, ich sociálne začlenenie, prosociálnosť môžu byť poznačené veľmi nepriaznivo.

● Zmenili ste počas pandémie niečo na svojich vzdelávacích aktivitách? Ako zvládajú svoje ďalšie vzdelávanie učitelia počas tejto krízy?

Príchodom pandémie sme iste ostali všetci dosť zaskočení a nevedeli sme si predstaviť, čo bude ďalej. Centrum celoživotného vzdelávania pomerne rýchlo nabehlo na online vzdelávanie, pretože sme si boli vedomí toho, že nás pedagogickí i odborní zamestnanci potrebujú. Vďakabohu, nebolo potrebné žiadne vzdelávanie zrušiť. Teraz by som sa chcela poďakovať všetkým, ktorí sa na túto „online cestu“ dali spolu so mnou.

Ak by som mala pandémiu zhodnotiť vo vzťahu k našim účastníkom vzdelávania, väčšina z nich je online vzdelávaniu naklonená. Nemusia cestovať, je to pre nich finančne nenáročné, takže vidia poväčšine len plusy. Samozrejme, sú aj takí, ktorí majú radi osobný kontakt, a tí by túto formu vzdelávania menili ihneď. Pre nás je prvoradé zdravie, tak sa radšej prispôsobíme podmienkam. Myslím si, že tento typ vzdelávania budú učitelia vyhľadávať a uprednostňovať ešte aj po pandémii.

● Čo želáte vášmu pracovisku a slovenskému školstvu do nasledujúceho obdobia?

Centrum celoživotného vzdelávania Pedagogickej fakulty Katolíckej univerzity má kvalitných zamestnancov. Spolupracujeme s viacerými katedrami fakulty a aj s inými univerzitami a inštitúciami. Sú to ľudia, bez ktorých by sa Centrum celoživotného vzdelávania nerozvíjalo. Moji predchodcovia veľmi dobre nastavili fungovanie centra a mojou úlohou je, aby bolo stále kvalitné a aby sa rozvíjalo aj ďalej. Ale sama by som to nedokázala. Chcem sa týmto poďakovať všetkým, ktorí akýmkoľvek spôsobom pomohli a pomáhajú Centru celoživotného vzdelávania.

Bola by som veľmi rada a zároveň to aj „Centru“ želám, aby malo vždy spokojných účastníkov vzdelávania a aby sa naďalej rozvíjalo. Slovenskému školstvu vo všeobecnosti želám veľa žiakov a študentov, ktorí túžia po vzdelávaní, kvalitných pedagógov, ktorí berú svoju prácu ako poslanie vychovávať a byť tu pre iných. Prajem mu, aby si mohlo merať sily s kvalitnými školami v iných krajinách.

Posudzujeme a hodnotíme pravdivo naše školy a ich vzdelávanie?

Nezľavujme z nárokov a osvedčených kritérií

Štefan SAMSON
Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

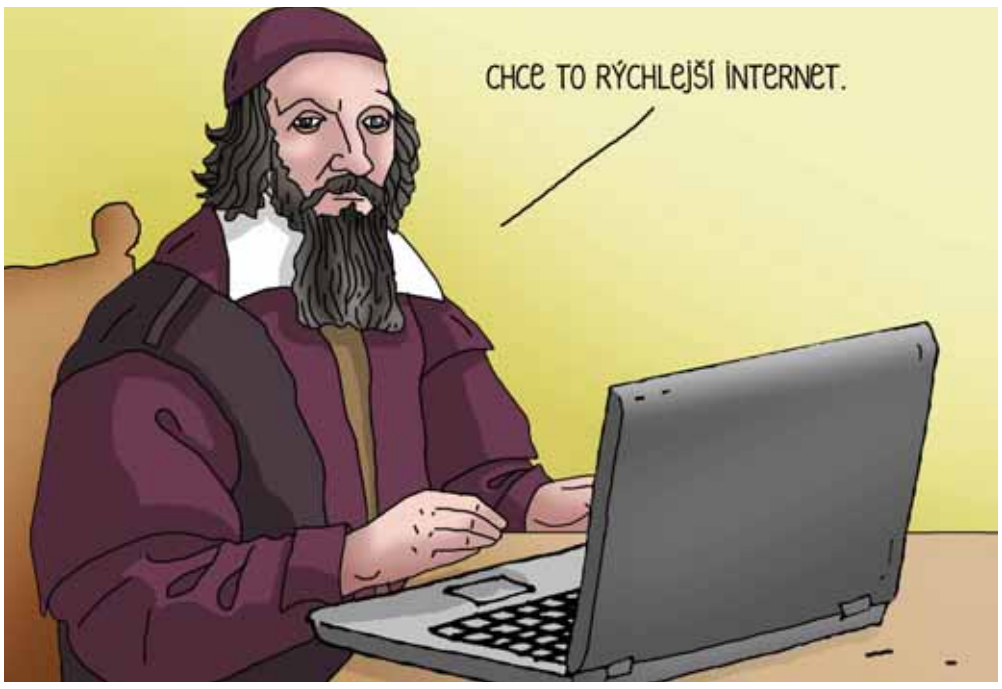

V poslednom čase sa stále častejšie stretávame s kritikou ako s chválou nášho školstva a vzdelávania. V poslednom čase – to neznamená v období pandémie, ktorú ťažko prežívame, ale aj pred ňou. Obdobie pandémie poznačilo školy tak, že ťažko hovoriť o ich fungovaní. A hovoriť o vzdelávaní, najmä o dištančnej forme, naznačuje, že školy ani veľmi nepotrebujeme, že to ide i bez nich, dá sa to aj z domu. No, pravdupovediac, ide, ako ide, vidíme, aké sú s ním problémy a čoskoro budeme poznať aj výsledky či skôr následky. Školy a vzdelávanie, ich fungovanie a úroveň sú počas covidovej pandémie, ako sa hovorí, kapitola sama osebe.

Často počujeme a čítame, akým smerom sa má uberať naše školstvo a vzdelávanie. Raz má nám byť vzorom fínsky model, potom zas rakúsky, niekedy aj americký. Ak nám majú byť tieto krajiny vzorom, mali by mať lepší systém vzdelávania, ako je náš. Či je to naozaj tak, ťažko povedať, pretože sa nám predkladajú len ich pozitíva a o negatívach sa nehovorí, akoby tam nijaké neboli. Keď hovoríme o našich školách a vzdelávaní, poväčšine vidíme len ich nedostatky. Klady, pozitíva akoby neexistovali, a to predsa nie je pravda.

■ MÁME DOBRÉ ŠKOLSTVO?

Tí, čo sa profesijne venujú problémom školstva, hovoria, že máme dobre nastavený systém vzdelávania. Naposledy ho urobilo a predstavilo ministerstvo školstva bývalej vlády. Netreba ho meniť, treba ho len dodržiavať, a ak je naozaj potrebné, treba ho dopĺňať a ďalej zlepšovať.

Máme dobre zavedenú predškolskú výchovu a vzdelávanie. Že nemáme dostatok materských škôlok, to nie je chyba vzdelávacieho systému, ale tých, ktorí to majú na starosti a ministerstva školstva. Škôlky treba dobudovať. Radšej nech je ich kapacita o niečo vyššia, ako je momentálna potreba, aby boli dostupné pre všetky predškolské deti.

Aj so vzdelávaním vo väčšine základných škôl sa môžeme pochváliť. Nechýba im k dobrej kvalite nič okrem trpezlivosti v sústavnom vzdelávaní sa učiteľov a postupnom modernizovaní obsahu a foriem učenia žiakov. Učenie, vzdelávanie je neustály, nepretržitý, dlhodobý proces. K fungovaniu súčasného stavu, nie je potrebné prijímať nateraz nijakú podstatnú zmenu či reformu. Len by ho pokazili...

Vzdelávanie na našich stredných školách, gymnáziách a stredných odborných školách bolo vždy po odbornej stránke na veľmi dobrej úrovni. Čo mu azda dnes chýba, je stabilizácia učiteľského zboru. Dosiahnuť a udržiavať ju vyžaduje stálu a väčšiu sociálnu motiváciu učiteľov a skvalitňovanie ich pracovného prostredia. Zo stredných škôl by mali gymnazisti tvoriť hlavný počet a podiel uchádzačov o štúdium na vysokých školách. Vyplýva to z obsahovej náplne ich štúdia. Skúška z matematiky na ich maturite by mala byť povinná. Stredné odborné školy by mali mať dostatočnú potrebnú odbornú prax. O ňu by sa mali pričiniť a postarať školy, ale aj podnikateľská a verejná sféra, pre ktorú sú absolventi vzdelávaní. Štúdium na všetkých stredných školách by malo zabezpečiť u absolventov komunikačnú znalosť minimálne jedného, optimálne dvoch cudzích jazykov.

■ VZDELÁVACIE STRATY

V období našej samostatnosti pravdepodobne najviac stratilo na kvalite vzdelávania vysokoškolské štúdium. Na naše podmienky a možnosti neúmerne narástol počet vysokých škôl, fakúlt, študijných odborov a študijných programov. Ich dnešné kvantum nezvýšilo konkurenciu medzi nimi v presadzovaní kvality vzdelávania, ale, naopak, znížilo ju. Potvrdilo sa tak pravidlo, že kvantita sa dá nahradiť kvalitou, ale zvyšovať kvalitu kvantitou je problém. Vysoké školy, a to nielen naše, ale aj zo zahraničia, vytvárali detašované pracoviská a zopár vysokých škôl vzniklo aj ako politická objednávka. Zabezpečovanie vysokoškolského vzdelávania sa stalo do určitej miery aj biznisom prinášajúcim jeho poskytovateľom profit, neodôvodnené uľahčenie štúdia znížením požiadaviek na vedomosti a znalosti a niektorým absolventom aj nezaslúžené akademické tituly. Plagiátorstvo diplomových a dizertačných prác a nezaslúžené inžinierske, magisterské, doktorské akademické tituly, sú tiež príkladom nízkej kvality vzdelávania, a nie dobrej úrovne a morálneho profilu vysokých škôl a charakteru ich pedagógov. Úroveň kvality vysokých škôl je však komplexnejší problém, ako je len ich počet. Úroveň vysokých škôl a jej zvýšenie je najmä ich vlastný problém, úloha. Závisí od odbornej úrovne ich pedagógov, vedeckých výskumných pracovníkov a od ich vedenia rektormi, dekanmi, vedúcimi ústavov a katedier. Kvalitu vzdelávania a dodržiavanie jej úrovne musia si zabezpečovať samotné vysoké školy na základe prijatých kritérií kvality so Slovenskou akreditačnou agentúrou pre vysoké školy – ona ako nezávislá inštitúcia je aj kontrolórom dodržiavania dohodnutých kritérií. Jej rozhodnutia sú pre vysoké školy záväzné. Svedčia o tom aj jej minuloročné rozhodnutia, keď zrušila vyše sto študijných programov, ktoré vysoké školy nedostatočne zabezpečili. Niektorým vysokým školám a fakultám, ktoré nespĺňali požadované predpoklady a kritériá, odobrala tiež možnosť habilitačného a inauguračného konania, a tým aj vymenovanie docentov a profesorov.

Slovenská akreditačná agentúra pre vysoké školy nie je poradným orgánom ministerstva, nepodlieha mu. Je, ako sme už uviedli, nezávislá. Jej rozhodnutia musia vysoké školy rešpektovať. Rovnako to platí aj pre ministerstvo školstva, ktoré by nemalo spochybňovať je závery a rozhodnutia, ale, naopak, malo by jej vytvárať čo najlepšie podmienky na prácu.

■ ODTRHNUTOSŤ OD PRAXE

Vysokým školám sa vyčíta určitá odtrhnutosť od praxe, čo sa prejavuje najmä v tom, že ich absolventi nespĺňajú súčasné požiadavky a potreby hospodárstva a spoločnosti. Je to dlhodobý, sústavný problém a, pravdepodobne, na sto percent sa splniť ani nedá. Viac priblížiť vysokoškolské vzdelávanie potrebám praxe je iste správna požiadavka. Tvrdenie, že absolventi vysokých škôl nespĺňajú požiadavky praxe, je skôr polopravda – aj áno, aj nie. Ak je to skutočnosť, treba sa na tento stav sústrediť a majú ho riešiť tí, ktorí za to môžu a zodpovedajú zaň. Sú to vedenia vysokých škôl a predstavitelia praxe, najmä z podnikateľskej a zo spoločenskej sféry. Riešenie je najmä v ich hlbšej vzájomnej spolupráci. Samotným učiteľom vysokých škôl chýba prax a potrebujú si ju doplniť a sústavne s praxou spolupracovať a žiť. Ak ju chcú približovať študentom, mali by ju sami poznať a ovládať. Predstavitelia praxe by zas mali poznať prácu vysokých škôl. Mali by na vysoké školy nielen klásť požiadavky, ale im pomáhať vo vzdelávaní, vedeckom výskume a materiálne ich podporovať. Mali by byť súčasťou vzdelávacieho procesu škôl. Ak absolventi VŠ nespĺňajú požiadavky potrieb praxe a trhu práce, je to aj chyba samotnej praxe. Súčasná spolupráca vysokých škôl s praxou je viac formálna ako skutočná. Školy málo využívajú a pracujú pre prax, a tá zas akoby školy ani nepotrebovala. Možno je to tak aj preto, že čo väčší podnik je zahraničný alebo v spoluvlastníctve so zahraničným kapitálom a jeho technický rozvoj je inovovaný a zabezpečovaný materskou zahraničnou firmou. Túto nepriaznivú situáciu treba postupne meniť a zmeniť. Potrebu doprofilovania študentov vysokých škôl na konkrétne požiadavky jednotlivých podnikov si vyžaduje vzájomnú dohodu.

Neraz počujeme na adresu vysokých škôl, že ich vzdelávanie je preteoretizované – má veľa teórie a málo odbornej praxe. Teórie pravdepodobne nie je veľa, skôr je pravda, že je málo jej aplikácie. Absolventi s dobrou teoretickou výbavou sú pre prax veľkým prínosom, čo oceňuje u našich absolventov prírodovedného a technického zamerania najmä zahraničie, kde sú vítaní a nemajú problémy s uplatnením sa.

■ ODBOROVÁ NEPROPORCIONÁLNOSŤ

Dnešným problémom, ak ho tak môžeme nazvať, je neproporcionálnosť študujúcich a absolventov v humanitných a technických odboroch a zameraniach. U nás, ale aj v zahraničí prax potrebuje viac absolventov prírodných a technických vied. To je ani nie tak problém samotných vysokých škôl ako problém celospoločenský a dnešná orientácia mladých ľudí na smery a odbory ich štúdia.

Nezriedka sa dáva do spojitosti kvalita a úroveň našich vysokých škôl s pomerne vysokým počtom mladých ľudí, ktorí odchádzajú študovať na zahraničné VŠ. Podľa štatistík je to približne okolo dvadsať percent vysokoškolákov. OECD uvádza okolo sedemnásť percent. Z tohto ich relatívne vysokého počtu sa tiež niekedy kategoricky vyvodzuje nižšia úroveň našich VŠ. Myslíme si, že tento záver je nesprávny. Dôvodov, prečo tak veľa našich mladých ľudí odchádza študovať na zahraničné VŠ, je oveľa viac. Je to najmä preto, že chcú poznať iné krajiny, iných ľudí, iný spôsob života, ako je náš.

Je tiež dosť veľkou chybou, že takmer všetko naše domáce bagatelizujeme, podceňujeme, kritizujeme a haníme. Cudzie, najmä keď je zo Západu, chválime. Tak je to s tovarmi, so službami, s ľudskými právami, so slobodou, s demokraciou. Chválime aj ich školstvo. Obyčajne čítame a počujeme o každom našom študentovi, ktorý študuje v USA, že študuje na významnej, prestížnej škole. Pritom vieme, že nie je to celkom tak. Aj tam sú univerzity lepšie a horšie. Tiež vieme, že náš maturant zo strednej školy, ktorý ide študovať do zahraničia, je lepší, prevýši vedomosťami tamojšieho maturanta. Iste, majú niektoré univerzity vynikajúce, no na tie sa tak ľahko každý nedostane. Štúdium na nich je drahé a nie každý si ho môže dovoliť. Pri porovnávaní nezabudnime tiež porovnávať naše financovanie vysokých škôl, vedy a výskumu a výšku financovania tamojších škôl. Buďme realisti, nepodceňujme (všetky) naše školy a univerzity a nepreceňujme tie na Západe. Pravdaže, neznamená to zatvárať oči pred nedostatkami a pred faktom, že na našich školách a univerzitách je dosť čo zlepšovať v ich vzdelávaní a vo vedeckovýskumnej práci. Je a stále bude, v súčasnosti aj v budúcnosti.

Pandémia za posledné dva roky poznačila vzdelávanie vo všetkých krajinách a zhoršila ho. V jedných viac, v druhých menej, a to aj podľa prísnosti pri dodržiavaní bezpečnostných opatrení. U nás boli takmer dva roky dvere vysokých škôl zavreté. Vzdelávanie bolo v prevažnej miere dištančnou formou, ktorá zatiaľ nie je plnohodnotnou, len doplnkovou formou vzdelávania. Tá akoby začala viac vyhovovať tak študentom vysokoškolákom, ako aj ich pedagógom. To je však len mylný trend. Prejaví sa to na znalostiach a úrovni absolventov. Aj vysokoškoláci potrebujú prezenčnú formu vzdelávania a osobný styk so svojimi učiteľmi. Treba sa k tomu čo najskôr vrátiť.

RECENZIA

V rozsiahlej publikácii Región v edukácii slovenského jazyka a literatúry prezentuje trojčlenný autorský tím Mária Joklová, Monika Koncošová a Július Lomenčík širokú škálu možností, ako vzbudiť u žiakov záujem o regionálne tradície, ktoré predstavujú nevyčerpateľné žriedlo pre poznávanie nášho kultúrneho dedičstva. Regionálne špecifiká treba zohľadňovať nielen v oblasti politiky a ekonomiky, ale zvlášť dôležitú rolu zohrávajú v oblasti školstva, pedagogiky a najmä pri výchove mladej generácie.

Láska k domovine

Autorka prvej časti Mária Joklová sa zameriava na regionálnu a tradičnú ľudovú kultúru v primárnom vzdelávaní. V teoretickom vstupe do problematiky priblížila možnosti implementácie regionálnej výchovy do Školského vzdelávacieho programu, rozpracovala vybrané zážitkové metódy a ich aplikáciu v edukácii, pričom spracováva výsledky dvojročného výskumu na ZŠ Málinec. Detailne približuje tradičnú ľudovú kultúru Novohradu a mikroregiónu horný Novohrad. V praktickej časti autorka predkladá desať pracovných listov (PL), v ktorých sú návody a odporúčania, ako kreatívne pracovať s mapou, rozširovať slovnú zásobu detí poznávaním a opisom ľudového kroja s tradičnými regionálnymi výšivkami, ukážkami hrnčiarskeho remesla atď. Pozornosť je zameraná aj na pranostiky, ľudové zvyky v rôznych ročných obdobiach a na národné kultúrne pamiatky ľudovej architektúry. Ekologicky orientovaná je časť o vodných zdrojoch. Napokon autorka navrhuje postupy práce s historickou povesťou O Ozdínskom hrade.

Druhú časť rozpracoval Július Lomenčík, ktorý sa už vo svojich predchádzajúcich výskumoch zameriaval na možnosti využitia kultúrnych hodnôt regiónu. V publikácii sa venuje témam primárne orientovaným na potreby žiakov nižšieho stredného vzdelávania. Vychádza z ľudovej slovesnosti: povier, prísloví, porekadiel a piesní, tesne previazaných s obyčajami v skúmanej lokalite. Pedagógom poskytuje širokú škálu možností pri výbere motivačných aktivít s cieľom rozvíjať zmyslové vnímanie, pamäť, hodnotiace a tvorivé myslenie, kognitívne procesy. Július Lomenčík ponúka námety pre výchovnú prácu s povesťami a s memoárovou prózou, ako aj postupy pri interpretácii reflexívnych básní, ktoré môžu slúžiť ako podklad pre rozvíjanie komunikatívnych zručností. Odporúčané sú afektívne výstupy: okrem vzdelávacieho cieľa by sa mal učiteľ usilovať aj o vytváranie hodnotového systému založeného na etických pravidlách. Interpretácia umeleckého diela, a to v teoretickej i deklamatívnej rovine, môže pôsobiť inšpiratívne pri rozvíjaní vlastnej tvorby žiakov.

Hedviga KUBIŠOVÁ

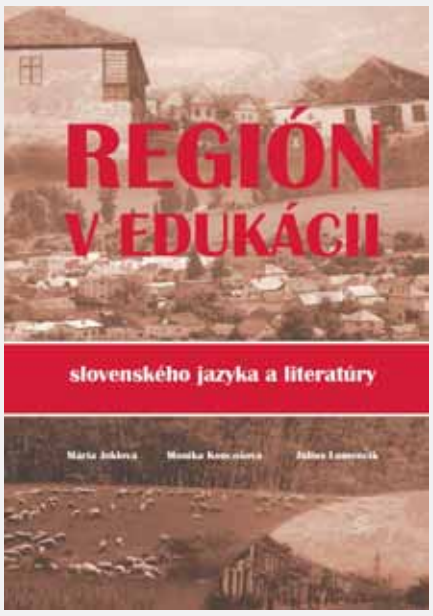

ANKETA

Aktuálna situácia v školstve na Slovensku očami dvoch riaditeliek škôl

Čo dnes chýba v našich školách?

PaedDr. Marta BYSTRICKÁ,
riaditeľka základnej školy v Nových Zámkoch

Ako riaditeľka školy mám úprimný záujem nastaviť sebe i školstvu pravdivé zrkadlo. Sama v každodennej pedagogickej praxi vnímam, že školstvo nie je ideálne. Na rozdiel od širokej verejnosti sa však pozerám problémom v ňom dennodenne priamo do očí, pretože sa ma osobne týkajú. Pokúsim sa pravdivo a konkrétne pomenovať, čo by našu prácu skvalitnilo, čo by nám pomohlo, ako by sa dalo pomôcť skvalitniť školstvo.

Každá škola je jeden živý organizmus. Tvorí ho kolektív učiteľov, ktorí pracujú s deťmi a komunikujú s ich rodičmi. Kvalita práce všetkých pedagógov však nie je rovnaká, preto by som privítala možnosť diferencovať učiteľov aj finančne.

■ FINANČNÁ MOTIVÁCIA

Kľúčovým kritériom je, či učiteľ odovzdáva svojim žiakom zmysluplné, do systému už nadobudnutých vedomostí zaradené informácie. Musí dokázať vysvetliť a zdôvodniť, kde a ako je možné novú informáciu využiť v praxi. Zároveň dokáže deťom vytvoriť taký priestor a podmienky, aby sa každé z nich mohlo učiť tak, ako mu to vyhovuje. Samozrejme, kvalitná úroveň vzťahu, resp. interakcie učiteľa so žiakmi toto kritérium iba umocňuje.

Žiaľ, moja skúsenosť je opačná. Profesia učiteľa je celkovo finančne výrazne poddimenzovaná a spoločensky nedocenená. Namiesto finančnej motivácie kvalitných učiteľov nastáva ich odchod zo školstva, klesá celková spoločenská prestíž učiteľskej profesie. Som presvedčená, že diferenciácia kvality pedagogickej práce by mohla tento problém ak už nie úplne odstrániť, mohla by ho aspoň minimalizovať. Tiež sa prikláňam k tomu, aby sa platové ohodnotenie členilo podľa aprobácií alebo sa diferencoval počet hodín v základnom úväzku.

■ VYBAVENIE ŠKÔL

Výdatnú finančnú injekciu však potrebuje i materiálno-technické vybavenie škôl. Súčasné pandemické obdobie nám jasne ukázalo chýbajúce zariadenia na prácu učiteľov s IKT. Počas dištančnej formy vyučovania boli učitelia nútení používať vlastné notebooky.

Telesná výchova u nás patrí medzi najobľúbenejšie vyučovacie predmety. Rodičia, deti i učitelia by privítali dokonca zvýšenie týždenného počtu hodín tohto predmetu. Ale je nereálne, aby 658 žiakov malo k dispozícii na hodiny telesnej výchovy jednu telocvičňu.

■ TRIEDNY UČITEĽ

Práca triedneho učiteľa nespočíva len v kontrole dochádzky či vo vypĺňaní triednej knihy. Vzhľadom na široký záber jeho kompetencií navrhujem finančne podporiť ohodnotenie časovo neodkladnej práce triedneho učiteľa počas víkendov a po pracovnom čase (napríklad telefonické rozhovory, riešenie aktuálnej pandemickej situácie v triedach, problémov v rovesníckych vzťahoch). Zamestnaný rodič nemá možnosť tieto problémy riešiť počas pracovného času učiteľa.

Myslím si, že triednemu učiteľovi by pomohlo opätovne zaviesť triednickú hodinu ako trvalú súčasť týždenného rozvrhu hodín a zahrnúť ju v úväzku učiteľa. Problémy sú riešené narýchlo počas prestávok (učiteľ i deti prichádzajú o prestávku) alebo počas konkrétnej vyučovacej hodiny na úkor plánovaného obsahu vzdelávania. Po vyučovaní totiž množstvo detí navštevuje krúžkovú činnosť, ZUŠ, športové tréningy, jazykové školy, ktoré rodič platí, a nie je možné zamedziť deťom prístup k nim triednickou hodinou.

■ OBSAH VZDELÁVANIA

Predmety praktických činností (napríklad výtvarná výchova, pracovné vyučovanie, technika) navrhujem vyučovať ako dvojhodinové bloky s frekvenciou 1 krát 2 týždne. Skúsenosť učiteľov jasne naznačuje, že bežná vyučovacia hodina poskytuje žiakom minimálny priestor na praktickú činnosť. Neukončená práca spôsobuje okrem iného i stratu motivácie.

S predmetmi praktických činností súvisí i vybavenie dielní na vyučovanie techniky, pomôcok na výtvarnú výchovu. Učiteľ si sám kupuje v domácnostiach nedostupné, ale pre deti potrebné alebo atraktívne pomôcky a materiál (lak na vlasy na fixáciu farieb, tavné pištole, alobal, tuše...).

Dôraz kladiem celkovo i na kvalitný obsah vzdelávania, ktorý má cez jednotlivé oblasti vzdelávania poskytovať vedomostný potenciál zabezpečujúci základ pre ďalšie vzdelávanie detí. Spomenutému obsahu vzdelávania treba prispôsobiť metódy a formy práce. Tie sa však neustále menia a dopĺňajú. Preto by každý pedagóg privítal ich aplikáciu na konkrétne vyučovacie predmety, čo by mu pomohlo zefektívniť celý vyučovací proces.

■ PEDAGOGICKÝ ZBOR

V oblasti inklúzie máme v škole dlhoročné skúsenosti i kvalitný tím ľudí. Práve z toho vyplýva moja požiadavka, aby boli pedagogickí asistenti i odborní zamestnanci zabezpečovaní podľa požiadaviek vyplývajúcich z aktuálnych potrieb školy, nielen cez projekty a s neistou pracovnou zmluvou na čas určitý – práve toto je pre nich neatraktívne! Na zatraktívnenie pozície asistenta tiež navrhujem napríklad umožniť mu zvyšovať si kvalifikáciu a profesijný rast (vykonanie prvej kvalifikačnej skúšky).

Ani túto oblasť nemožno vyňať z kategórie finančne poddimenzovaných. Škole by pomohla finančná podpora pedagogických asistentov na ich organizačné zaradenie do tried, v ktorých je nevyhnutné posilniť pedagogický dozor i počas prestávok z dôvodu kumulácie žiakov s charakterovo rozmanitým závažným zdravotným znevýhodnením.

Rovnako by nám pomohlo zabezpečiť finančnú podporu na obsadenie miesta školského logopéda. Klinickí logopédi v praxi nedokážu pokryť potreby množstva detí, ktoré ich pomoc potrebujú.

Čo sa týka vybavenia, potrebovali by sme prostriedky na nákup certifikovaných psychologických, sociálno-pedagogických a špeciálno-pedagogických testovacích batérií na diagnostiku detí a kompenzačných pomôcok, napríklad slúchadiel na uši pre integrovaných žiakov, ktorí potrebujú na prácu dlhší čas a ktorých by mohol učiteľ v ďalšej práci s ostatnými žiakmi rušiť. Spomenuté skutočnosti by určite pomohli vytvoriť priaznivejšie podmienky deťom, ktoré si zaslúžia našu pozornosť rovnako ako všetky ostatné.

■ ZÁKLAD V RIADENÍ

Aj moja práca riaditeľky školy by mohla byť zjednodušená, napríklad znížením byrokracie v škole. Administratívna záťaž riaditeľov škôl (štatistiky počas pandémie, testovania...) odpútava jeho pozornosť od priamej výchovno-vzdelávacej činnosti.

Zabezpečenie kvalifikovaného pedagogického kolektívu je veľakrát nemožné. Podmieňuje ho vedomé riadenie vzdelávania budúcich učiteľov v konkrétnych nedostatočne pokrytých odboroch. Bude nevyhnutné pristúpiť k plánovaniu počtov prijímaných študentov na VŠ podľa potrieb škôl. Už dlhodobo zápasíme napríklad s nedostatkom učiteľov fyziky či informatiky.

Okrem toho by určite pomohlo skvalitniť prácu riaditeľa rozšírenie personálneho obsadenia školy o špeciálne pozície zabezpečujúce osobitný servis. Ide napríklad o bezplatný právny servis pre každú školu (kumulácia neakceptovania rôznych pokynov a usmernení rodičmi, vzdorovití a agresívni rodičia, kverulanti...), o možnosť zamestnať projektového manažéra (popri každodennej pedagogickej praxi je neúnosné vypracovávať zároveň kvalitné projekty, aj keď sú pre školu nevyhnutné).

Pozíciu digitálneho koordinátora by som nepodmieňovala vysokoškolským vzdelaním 2. stupňa. Máme veľa šikovných informatikov aj s vysokoškolským vzdelaním 1. stupňa.

■ VZDELÁVACIE PROSTREDIE

Atmosféra vzdelávacieho prostredia sa výrazne zmenila. Pandémia a dištančné vzdelávanie nevytvárajú práve najpriaznivejšie podmienky na socializáciu. V triednych i pedagogických školských kolektívoch je nevyhnutné rozvíjať priaznivú klímu, presadzovať pozitívne medziľudské vzťahy medzi deťmi i dospelými a vo vnútri oboch skupín navzájom. Priaznivej klíme v pedagogickom zbore by mohla pomôcť realizácia teambuildingových pobytov v priebehu školského roka v riadnom pracovnom čase bez potreby čerpať si NV/dovolenky.

Posledným mojím kritériom (no nie menej dôležitým), ktoré determinuje kvalitu každej slovenskej školy, je korektný vzťah rodiny a školy. Obom stranám záleží na kvalitnom vzdelaní detí. Ich vzájomná a najmä efektívna spolupráca atmosféru edukačného prostredia môže len znásobiť.

Uvedomujem si, že vymenované problémy a naše návrhy na ich riešenie nie sú realizovateľné všetky súčasne. To však nevylučuje možnosť pristupovať k zmenám postupne, krok za krokom.

Chýba sloboda škôl pri programe vzdelávania

Ideme prudko dolu z kopca

Mgr. Ľuboslava LACJAKOVÁ,
riaditeľka Súkromnej strednej odbornej školy Revúca

V týchto dňoch časť učiteľskej verejnosti – tá, ktorá ešte nie je úplne demotivovaná – sleduje predstavovanú novú (ďalšiu!) reformu školstva. Neviem, prečo je na Slovensku zaužívaný úzus „čo minister, to reforma“. Nedá sa vybrať z tých predošlých to najlepšie a použiť to? Takto máme pocit, že sme stále na bode nula a čakáme bombastické zmeny, ktoré akosi neprichádzajú.

Mám pocit, že na vyjadrenia o dôstojnom postavení učiteľa sa hodí hamletovské: „Slová, slová, slová...“ Viem, že zvyšovanie platov učiteľov je tŕňom v oku verejnosti, ale pokiaľ nebudú adekvátne ohodnotení za svoju prácu, nebudú ani motivovaní na lepšie výkony v práci na sebe, a čo je najdôležitejšie, nebude ani záujem o štúdium učiteľstva. Je nedôstojné, že pedagogické a filozofické fakulty musia robiť nábor na štúdium. A následne zoberú prakticky každého. No je dôležité zvýšiť aj úroveň vzdelávania budúcich učiteľov (nechcem paušalizovať). Neraz sa mi stalo, že na prax ku mne prišiel môj bývalý absolvent (predtým som pôsobila na gymnáziu) a hlavný študijný materiál bol zošit s poznámkami z mojich hodín. Ako môžu takíto učitelia kreovať novú vzdelanú generáciu, keď sami vzdelanie podceňujú?! Lenže tá nová generácia bude raz riadiť tento štát...

■ ZAŤAŽENÍ UČITELIA

Učitelia dnes majú okrem samotného učenia čoraz viac iných povinností; výkazov, správ, hodnotení. Často by potrebovali – a najmä riaditelia – právnické vzdelanie, aby mohli zodpovedne riešiť všetky problémy a neboli vystavení riziku žaloby. Bolo by dobré zriadiť inštitúciu, ktorá by komplexne pomáhala učiteľom, žiakom, rodičom.

Školy by mali mať väčšiu slobodu pri tvorbe svojho programu vzdelávania. Mali by vychádzať z regionálnych podmienok. Povedzme pri vzdelávaní žiakov z marginalizovaných skupín je niekedy dôležitejšie upustiť od kognitívneho vzdelávania a upriamiť pozornosť na socializáciu, na výučbu praktického slovenského jazyka, na elementárne zložky života tak, aby videli význam vzdelania, ktoré im umožní vymaniť sa z chudoby a postupne sa začleniť do normálneho života.

■ NEZMYSELNÉ SÚŤAŽENIE

Nevidím efekt v zostavovaní „rebríčkov“ najlepších škôl. Tu sa porovnáva neporovnateľné. Je obrovský rozdiel učiť deti vo veľkých mestách a deti v regióne s marginalizovanými skupinami. V nich sa vynakladá niekoľkonásobne viac energie na výchovu a vzdelávanie a výsledok aj tak často nie je porovnateľný s inými školami.

Treba legislatívne upraviť postihovanie záškoláctva aj na stredných školách a tiež vyriešiť časté brigádovanie žiakov na úkor vyučovania, aby finančne pomohli svojim rodinám (ale to už je „parketa“ aj Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR).

Ako sa bude ďalej riešiť financovanie škôl? Ostaneme pri normatívnom financovaní? Potom bude prijímanie žiakov naďalej len bojom o počty. A to radšej nebudem hovoriť o nekalých praktikách, ku ktorým sa niektoré školy uchyľujú. Týmto nás štát stavia proti sebe. Namiesto toho, aby si školy pomáhali, organizovali spolu súťaže, akcie, často len nevraživo na seba zazerajú a závidia každého žiaka.

■ PROBLÉM MATURÍT

Externá maturitná skúška sa ukázala ako zbytočná. Kedysi pri pilotnom zavádzaní externej maturitnej skúšky sa tvrdilo, že bude náhradou za prijímacie pohovory, čo však vysoké školy neakceptujú. Nehovorím už o tom, že ústna maturitná skúška už mala byť len akýmsi priateľským rozhovorom na zistenie celkovej vedomostnej úrovne absolventa. Tak nám to aspoň tvrdili na školení, na ktorom som sa pred rokmi zúčastnila. No všetko je inak... Celý posledný ročník štúdia je jeden chaos. Najprv sa rýchlo sústreďuje na čo najlepšie napísanie testov (v ktorých sú často sporné otázky) a potom opäť rýchlo príprava na ústne maturity. Je to neprirodzené prerušenie a narušenie kontinuálneho vzdelávania v záverečnom ročníku. Treba sa vrátiť k tomu, čo bolo dobré – pred ústnymi maturitami absolvovať písomné z materinského jazyka a cudzieho jazyka a vzápätí ústne maturitné skúšky.

Problémov je všade veľa, no nedá mi nespomenúť moje obavy, či a kedy sa dokážeme vrátiť k normálnemu systému vyučovania. Bez zatvorených škôl, dištančného vyučovania, neosvojených vedomostí a s opätovným návykom denného chodenia do školy...

Prílohu Rodina a škola vydávajú Slovenské národné noviny. Šéfredaktor: Maroš Smolec, vedúci prílohy: Ľubomír Pajtinka, tel.: 0904700570, email: uciteliazneba@gmail.com; snn@matica.sk
Redakčný kruh: Miron Zelina, Erika Petrašková, František Baloha, Libuša Klučková, Zuzana Balážová, Mária Škultétyová

ANALÝZA

Boris Kollár odmieta ďalšie cenzurovanie slovenských médií

Boj o slobodu slova a pluralitu názorov

Maroš SMOLEC – Kresba: Andrej MIŠANEK

Sloboda slova patrí medzi základné práva demokratických režimov. Je to dôležité právo človeka slobodne prejaviť svoj názor a slobodne prijímať názory iných. Je základným pilierom mediálneho prostredia a šírenia informácií prostredníctvom masovokomunikačných prostriedkov. Odvíja sa od nej sloboda tlače a pluralita názorov. Sloboda slova je garantovaná v jednej z najstarších demokratických ústav, a to v Ústave Spojených štátov amerických. Je súčasťou Charty základných práv Európskej únie, ako aj neoddeliteľnou súčasťou slovenskej ústavy. Napriek tomu sa počas pandémie ochorenia COVID-19 a najnovšie ukrajinskej krízy vynárajú samozvaní cenzori, ktorí sa snažia slobodu slova pošliapať. Rušia vysielanie, vypínajú webové stránky, mažú príspevky na sociálnych sieťach a najnovšie zostavujú zoznamy nepohodlných médií.

Časť prvého dodatku k Ústave USA znie: Kongres nesmie vydávať zákony obmedzujúce slobodu slova alebo tlače. Článok 11 Charty základných práv EÚ uvádza, že každý má právo na slobodu prejavu. Toto právo zahŕňa slobodu zastávať názory a prijímať a rozširovať informácie a myšlienky bez zasahovania orgánov verejnej moci a bez ohľadu na hranice. Rešpektuje sa sloboda a pluralita médií. Ústava Slovenskej republiky v článku 26 definuje slobodu slova takto: „Sloboda prejavu a právo na informácie sú zaručené. Každý má právo vyjadrovať svoje názory slovom, písmom, tlačou, obrazom alebo iným spôsobom, ako aj slobodne vyhľadávať, prijímať a rozširovať idey a informácie bez ohľadu na hranice štátu. Vydávanie tlače nepodlieha povoľovaciemu konaniu. Podnikanie v odbore rozhlasu a televízie sa môže viazať na povolenie štátu. Podmienky ustanoví zákon. Cenzúra sa zakazuje."

■ ŠTÁTNY DOHĽAD

„Cenzúra sa obráti jedného dňa proti nám. Dnes cenzurujem niekoho ja a v budúcnosti bude niekto cenzurovať mňa. Je to najrýchlejšia cesta k diktatúre. Národný bezpečnostný úrad (NBÚ) vypol webovú stránku Hlavné správy. Som rád, že zákon, na základe ktorého tak vykonal, bude platiť len tri mesiace. V parlamente nedovolíme predĺžiť toto obdobie. Nie je správne niekoho zrušiť bez uvedenia dôvodov a možnosti obhajoby. Takéto rozhodnutie by mal vykonať nezávislý správny orgán," uviedol predseda parlamentu a koaličnej strany SME RODINA Boris Kollár v televízii TA3 len pár dní po tom, čo Národný bezpečnostný úrad vypol webové portály Hlavné správy, Hlavný denník a Armádny magazín. Dôvodom boli údajné články na podporu kremeľského režimu po vypuknutí vojny na Ukrajine a vraj priame financovanie z Ruska.

■ REAKCIA PORTÁLU

Na zákaz činnosti reagoval pre Slovenské národné noviny šéfredaktor najsledovanejšieho portálu Hlavné správy Robert Sopko: „Zákaz činnosti v praxi pre nás znamená, že ak tento stav bude trvať ešte niekoľko týždňov, náš internetový denník príde o akékoľvek príjmy z reklamy a bude tým pádom ekonomicky zlikvidovaný. Okrem toho budeme musieť vrátiť niekoľko tisíc eur zadávateľom reklamy za jej nezrealizované zverejnenie. O príjem príde 36 ľudí. To všetko sa stane z dôvodu nejasného, nevysvetleného a podľa nášho názoru protiústavného, politicky motivovaného cenzorského zásahu štátnych úradníkov. Proti nášmu denníku nie sú – a počas celej jeho existencie ani nikdy neboli – vedené žiadne súdne spory z dôvodu šírenia akýchkoľvek nepravdivých tvrdení, ohovárania, poplašných správ – na rozdiel od mnohých iných slovenských médií vrátane tých, ktoré o sebe otvorene vyhlasujú, že sú slovenskou špičkou novinárskej profesionality a etiky. Sme preto presvedčení, že jedinou príčinou tohto pokusu o likvidáciu Hlavných správ je skutočnosť, že prezentujeme odlišné politické názory než tie, ktoré má súčasné vedenie štátu. Je tu tiež dôvod sa domnievať, že Hlavné správy nemusia byť jediným médiom, ktoré režim z politických dôvodov svojvoľne vypne. Tento krok hodnotíme jednoznačne negatívne. Bez ohľadu na to, aká zámienka sa pre takéto obmedzenie slobody slova použije, či už je to vojna v susednom štáte, alebo akákoľvek iná, je to nakoniec vždy iba cenzúra." Hovorca NBÚ Peter Habara v tejto súvislosti pre SNN odpovedal: „Národný bezpečnostný úrad rozhodol v zmysle paragrafu 27b zákona o kybernetickej bezpečnosti na základe dodaných a vyhodnotených podkladov od bezpečnostných zložiek štátu. Na stránke www.hlavnespravy.sk bola identifikovaná škodlivá aktivita v zmysle ustanovenia 27b, ods. 3. Platnosť tohto rozhodnutia a ďalších vydaných podľa aktuálne platnej legislatívy je do 30. júna 2022. NBÚ nielen v čase mimoriadnej situácie intenzívne spolupracuje s partnermi v bezpečnostných zložkách. Podrobnosti, podklady a postupy ale z taktických dôvodov úrad nekomunikuje."

V histórii demokratickej Slovenskej republiky ide o prvý takýto cenzorský zásah štátnej moci proti nezávislému médiu.

■ PODPORNÉ HLASY

Viaceré osobnosti verejného života takýto postup štátneho orgánu kritizovali. Na druhej strane sa našli aj verejné osoby, ktoré toto rozhodnutie podporili. Bývalý vplyvný komentátor denníka SME Marián Leško v online diskusii Denníka N o. i. povedal: „Sme v stave, keď autoritatívny, ak nie diktátorský režim vedie vojnu proti demokratickej krajine. Rusko povedalo aj na nás, že chce, aby sme sa stiahli za hranice prijatia do NATO pred rok 1997. Samo sa definovalo ako náš nepriateľ. Z toho treba vychádzať. Prečo by mali mať jeho propagandistické trúby a propagandistická mašinéria voľné pole pôsobnosti. To naozaj sme takí naivní, že budeme pre pseudoslobodu prejavu uznávať právo nepriateľského štátu šíriť svoju bezodnú propagandu a lži. Ale poviem aj, že sme demokratická krajina. Všetko by malo prebiehať transparentne. A všetko to, čo sa zverejniť môže, by sa zverejniť malo." Novinár M. Leško začínal svoju kariéru v poplatnom komunistickom plátku Nové Slovo. Písal poslušne, ako sa na komunistického novinára patrilo. Potom sa stal demokratickým novinárom denníka SME. Dnes pôsobí ako humorista v TV JOJ.

Zásahy do slobody slova sa začali prejavovať už rok po vypuknutí pandémie ochorenia COVID-19, teda počas roka 2020. Svetová spoločnosť sa rozdelila na prívržencov a odporcov protipandemických opatrení. Na sociálnych sieťach sa spustila priam vojna názorov. Za kratší koniec ťahali odporcovia štátnych obmedzení. Súkromné mediálne spoločnosti, vlastniace sociálne siete, začali mazať príspevky niektorých členov komunity, a dokonca blokovať ich profilové kontá či vysielacie kanály. Podobná situácia sa diala i na Slovensku. Kanál zmazali aj známemu slovenskému lekárovi Igorovi Bukovskému, ktorý sa kriticky vyjadroval na adresu vládnych protipandemických opatrení. Pre Slovenské národné noviny v tejto súvislosti povedal: „V septembri 2021 mi zrušili vysielací kanál na sociálnej sieti YouTube pod názvom Dr. Igor Bukovský – Výživa a zdravie. Mal vyše 151-tisíc odberateľov, vyše 400 prevažne zdravotníckych videí a vyše 38 miliónov ich vzhliadnutí. Zrušili ho len na základe domnienok. Mám o tom dôkaz v emailovej komunikácii. Bola to pre mňa veľká rana. Aktuálne z opatrnosti nedávame celé videá na nový kanál Dr. Igor Bukovský Život a svet celé videá. Všetko je uvedené v mojej knihe Zmazaný/í." Celý svet si pamätá, ako americká sociálna sieť Twitter zrušila v januári 2021 účet bývalému americkému prezidentovi D. Trumpovi po útoku jeho prívržencov na americký kapitol. „Účet sme natrvalo suspendovali z dôvodu rizika ďalšieho podnecovania násilia," informovala sociálna sieť.

■ POLICAJNÝ DOHĽAD

Na Slovensku sa aktuálne zvádza boj o slobodu slova. Aktívne doň vstupujú aj bezpečnostné zložky štátu. Predovšetkým Polícia Slovenskej republiky a jej elitná NAKA. Na sociálnej sieti uverejnili 26. februára status: „Polícia upozorňuje občanov, podľa §417 Trestného zákona, kto za krízovej situácie v úmysle narušiť mier akýmkoľvek spôsobom podnecuje k vojne, vojnu propaguje alebo inak podporuje vojnovú propagandu, potrestá sa odňatím slobody na desať až dvadsaťpäť rokov alebo trestom odňatia slobody na doživotie. Zasahovať budú špeciálne jednotky. NAKA PPZ sa v súvislosti s vojnovým konfliktom na Ukrajine bude primerane zaoberať vyhľadávaním takejto trestnej činnosti na internete. V prípade, že takéto konanie zistí, nekompromisne a rázne voči takýmto osobám zakročí. A to aj za použitia špeciálnych jednotiek PZ." Ak by takýto status napísal politicky aktívny činiteľ alebo protivojnový aktivista, dalo by sa to pochopiť. Ale že takto komunikujú elitní policajti s verejnosťou, je nezvyčajné. Správca účtu Polície SR na Facebooku z neho namiesto seriózneho informačného kanála smerom k občanom vytvára bulvárne médium s manipulatívnymi prvkami, ktoré používa na ovplyvňovanie verejnosti. Čo sa však dalo očakávať, keď seriózna a uznávaná inštitúcia s vysokou mierou občianskej podpory, akou slovenská polícia bezpochyby je, zverila správu svojho konta bývalému bulvárnemu novinárovi Davidovi Púchovskému, ktorý pracoval pre bulvárny Nový čas.

■ NOVODOBÍ CENZORI

Okrem štátneho zásahu do slobody slova, mazaní príspevkov na sociálnych sieťach a vypínaní nevhodných účtov sa na Slovensku objavil nový fenomén. Vytváranie zoznamov nepohodlných médií, ich webových stránok alebo účtov na sociálnych sieťach. Najskôr to začali aktivisti tretieho sektora na stránke Konšpirátori.sk, kde zverejnili zoznam údajných konšpiračných médií. Slúžiť má pre inzerentov so zámerom, aby im podnikateľské subjekty neplatili inzerciu. Medzi konšpiračné médiá zaradili už spomínaný portál Hlavné správy. Asi ich práca nie je až taká dokonalá, sofistikovaná a ani vedecká, lebo bratislavský Okresný súd na jar 2021 vydal neodkladné opatrenie, aby portál Hlavné správy vymazali zo zoznamu. „Rozhodnutie o neodkladnom opatrení považujeme za neprimerané zasahovanie do slobody prejavu a toto právo sme odhodlaní brániť na súde," posťažoval sa 3. marca 2020 Ján Urbančík pre Denník N, vtedajší predseda občianskeho združenia Konšpirátori.sk, ktoré prevádzkuje projekt. Na ich zozname konšpirátorov Hlavné správy stále uvedené nie sú, súd ešte nerozhodol. A experti na konšpirácie považujú rozhodnutie nezávislého súdu „za zasahovanie do slobody prejavu". Aké príznačné... Okrem iných je členom posudkovej komisie aj novinár Denníka N Filip Struhárik, ktorý rád kritizuje aj Slovenské národné noviny, pričom používa metódu vytrhávania viet z kontextov žurnalistických prejavov s cieľom vytvárať vlastné hodnotiace úsudky v nesúlade so žánrovými zásadami príspevkov. Ďalším členom je Tomáš Krišňák, ktorého portál predstavuje ako projektového manažéra a komunikačného poradcu v Nadácii otvorenej spoločnosti, patriacej do siete celosvetových združení tretieho sektora. Činnosť nadácie sa začala u nás v novembri 1992 v podobe nezávislého grantovo-operačného slovenského právneho subjektu, pričom prostriedky poskytol Open Society Institute so sídlom v New Yorku. Tieto finančné prostriedky boli určené pre vznikajúce slovenské mimovládne organizácie a vlastné nadačné programy. Nadácia sa stala súčasťou rodiny nadácií Open Society Foundations, ktorých zakladateľom je filantrop a finančník George Soros. Od roku 2013 sa osamostatnila od zakladajúcej organizácie. Jej aktíva v roku 2020 predstavovali 5,5 milióna eura a jej ročné výnosy boli 1,2 milióna eura. Zaujímavé sú aj jej záväzky vo výške 1,5 milióna eura. Podľa informácií FinStat bola jej celková zadlženosť v roku 2020 77,7 percenta.

■ SAMOZVANÁ INKVIZÍCIA

Za projektom Konšpirátori.sk stoja ľudia, ktorí si privlastnili právo posudzovať iných. Aj keď sa tvária ako nezávislí, môžu rozhodovať subjektívne. Väčšina z nich vyznáva totiž liberálne princípy. V profesionálnom živote však niečo dosiahli a sú mienkotvorní. Svoju účasť na tejto aktivite neskrývajú. Druhý zoznam nepohodlných médií – tentoraz zoznam proruských zdrojov – však pripravili neznámi autori na čele so synom majiteľa IT firmy Eset Michalom Trnkom zo súkromnej spoločnosti Gerulata Technolgies, ktorú na sociálnej sieti sleduje menej než osemsto užívateľov. Do zoznamu médií v online priestore zaradili aj naše periodikum. Ohradili sme sa proti tomuto rozhodnutiu a spýtali na jeho dôvody, keď sme ako redakcia vojnu na Ukrajine odsúdili. Požiadali sme aj o ozrejmenie metodiky, ktorú použili pri jeho zostavovaní. Michal Trnka odpovedal: „Je, samozrejme, pravda, že Slovenské národné noviny ruskú agresiu na Ukrajine odsúdili. Náš zoznam však mapuje niečo iné –, a to (dlhodobú) prítomnosť proruských naratívov v informačných zdrojoch na Slovensku. V žiadnom prípade netvrdíme, že SNN schvaľujú ruskú inváziu, ale SNN napríklad spochybňovali reálnosť hrozby invázie, slovenských spojencov prezentovali ako ‚vojnových štváčov', kritiku Putinovho režimu opisovali ako rusofóbiu a vytvárali obraz, že konflikt je výsledkom akejsi provokácie zo strany Západu, respektíve, že si Západ vojnu želá. Aj šéfredaktor vo svojom článku spomenul ‚potlačenie neonacistických skupín' či ‚ochranu ruskej menšiny' ako dôvody alebo azda pozitíva invázie, aj keď, samozrejme, odsudzujete vojnu ako nástroj na dosiahnutie týchto cieľov. Náš zoznam mapuje informačné zdroje, ktoré šíria proruské naratívy, a preto si myslíme, že SNN na takýto zoznam patria." To, že na Ukrajine fungujú neonacistické skupiny, je holá skutočnosť. Rovnako ako vzájomná nevraživosť, možno až nenávisť medzi väčšinovým ukrajinským a menšinovým rusky hovoriacim obyvateľstvom. Podľa logiky samozvaných novodobých cenzorov je teda uvedenie faktu a zverejnenie pravdy nebezpečné a proruský naratív. Prečo na zoznam nezaradili aj im blízke liberálne médiá, ktoré tiež citovali Putina.

V tejto spoločnosti podľa našich informácií pracuje opäť „expert na dezinformácie" T. Krišňák. Majiteľ spoločnosti M. Trnka nám na otázku, či je jeho zamestnanec, už neodpovedal. Krišňák však poskytol RTVS 12. marca rozhovor na tému dezinformácií na internete v mikine s podnikovým logom spoločnosti Gerulata... Mimochodom, RTVS takto porušila najskôr pravidlá o skrytej reklame. Na základe viacerých predžalobných výziev dotknutých médií za poškodenie dobrej povesti na zozname Gerulata, vrátane našej, jej predstavitelia zverejnili vysvetlenie, prečo zoznam uverejnili. Najskôr ich označili za ruské zdroje, neskôr cúvli: „Rozhodne však nejde o zoznam ruských agentov. My máme k dispozícii iba verejne dostupné informácie z otvorených zdrojov, čiže pri najlepšej vôli by sme takéto prepojenia nevedeli odhaliť." Asi sa báli prehratých predbežných súdnych rozhodnutí a následne žalôb ako v prípade Konšpiratori.sk versus Hlavné správy.

■ HYBRIDNÁ VOJNA

V európskom prostredí pôsobia médiá, ktoré priamo podporoval ruský režim. Ide o televíziu Russia Today (RT) a informačnú agentúru Sputnik. Európska únia prijala nariadenie, aby ich vysielatelia v krajinách EÚ stiahli zo svojich ponúk. U nás tak vykonali aj na základe odporúčania Rady pre rozhlasové a televízne vysielanie. Hybridná vojna sa stala súčasťou nášho moderného sveta. Nielen ochorenie COVID-19, ale aj konflikt na Ukrajine ju odhalil v plnej nahote. Je zaujímavé, že právo posudzovať, hodnotiť, súdiť, trestať, očierňovať si prisvojuje úzka skupinka ľudí pohybujúca sa okolo Denníka N, jemu blízkej spoločnosti Eset a Nadácie otvorenej spoločnosti. Ale koho iného by sme vlastne za týmito aktivitami očakávali...?

Soľou každého moderného národa sú vzdelaní, tvoriví, činorodí ľudia

Štúr by dnes určite „fičal“ na sociálnej sieti

Ľubomír PAJTINKA – Foto: internet, zdroj: skolske.sk

V našej minulosti bolo veľa vynikajúcich mužov i žien, ktorí sa zaslúžili o našu dnešnú národnú a štátnu svojbytnosť. Za všetkým treba hľadať človeka, nikde a nič sa nestane len tak samo od seba. Práve tvoriví, vzdelaní, aktívni, voľakedy sa hovorilo „činorodí“ ľudia, sú soľou každého národa.

V našej minulosti bolo veľa vynikajúcich mužov i žien, ktorí sa zaslúžili o našu dnešnú národnú a štátnu svojbytnosť. Za všetkým treba hľadať človeka, nikde a nič sa nestane len tak samo od seba. Práve tvoriví, vzdelaní, aktívni, voľakedy sa hovorilo „činorodí“ ľudia, sú soľou každého národa.

Viete si predstaviť, že by dnes žil medzi mladými napríklad Ľudovít Štúr? Zrejme by ho nevolali Ľudovít, ale by dostal medzi rovesníkmi prezývku napríklad Ludvo (Lajko, ako ho voľakedy volali kamaráti, by sa mu už asi nepáčilo... ale ktovie?). Ako vieme, Štúr sa výborne učil cudzie jazyky, ovládal ich najmenej päť. S dnešným pripojením na internet by sa určite zdokonaľoval aj v angličtine, možno tiež v iných rečiach, aby bol ešte viac kompatibilný so svetom. Určite by mal kamarátov nielen po Slovensku, ale i po celom svete. Mal by nielen svoju webovú stránku „Slovensko-go“, no písal by pravidelne statusy k aktuálnym veciam, ktoré sa dejú okolo nás. Určite by „fičal“ na instagrame či twitteri, dával by informácie, posielal videá, výzvy na stretnutia nielen na Devíne, ale aj na Spišskom hrade, v Bojniciach, Oravskom zámku či v košickom Dóme.

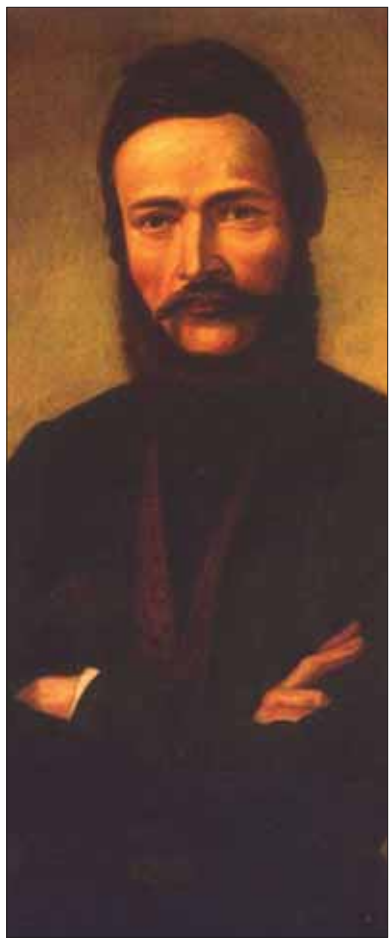

■ **ASI BY ZAPLAKAL**

Ako by nazeral na dnešnú politiku a našich politikov? Asi by mu bolo na zaplakanie, keby videl, kto všetko sa usiluje dostať do parlamentu, ako sa riadi slovenský štát. Určite by kritizoval výkonnú moc, teda vládu a jej poňatie moci. Pokiaľ ide o vládnutie, nemalo by sa totiž hovoriť o moci, ale o manažovaní štátu. V parlamentnej demokracii sa moc vykonáva cez parlament, ktorý má aj politicky dohliadať na manažovanie štátu. Parlament schválením Programového vyhlásenia vlády dáva politický rámec exekutíve a dáva jej súčasne v tomto rámci praxou naplňať výkonnú moc. Mnohí politici sa cítia ako neobmedzení vládcovia a napáchajú aj za štyri roky veľké škody.

■ **ROZŤAHOVANIE IREDENTY**

Štúr by bol určite nadšený z členstva Slovenska v množstve medzinárodných združení, spolkov, z členstva v Európskej únii, z toho, že sme plne akceptovaným národom na medzinárodnej scéne. Bol by však určite znepokojený z neustálych útokov nášho južného suseda na našu suverenitu. Bol by nemilo prekvapený z toho, že napriek existencii samostatného Slovenska sa ešte stále nedohovoríte na celom našom území po slovensky. Iritovali by ho iredentistické excesy v Dunajskej Strede, Komárne a inde na juhu. Bol by prekvapený z toho, že slovenské školy nemajú všetky slovenské deti, ktoré to potrebujú. No možno by sa usmieval nad chudobou ducha maďarských špekulantov a šovinistov súčasnosti.

Chodil by na zápasy slovenskej futbalovej reprezentácie po celej Európe, fandil by hokejistom a určite by bol v skupine fanúšikov, ktorí sprevádzajú Petra Sagana či Petru Vlhovú, bol by členom ich fanklubov.

■ **VLÁDA MAMONU**

Veľmi by ho zarmucoval vzťah ľudí k vzdelaniu a múdrosti a určite by kritizoval, ako si ľudia postavili na piedestál osobných túžob peniaze a materiálne hodnoty. Smutno by mu bolo z toho, ako sa zanedbávajú kultúrne pamiatky a dejiny, ktoré vždy považoval za mimoriadne významnú súčasť kultúry Slovákov. Určite by všetkým okolo seba pripomínal, že národná hrdosť nemá byť iba filozofickým pojmom, ale vlastenectvo je životný štýl. Ak chcú ľudia vidieť budúcnosť v našej krajine, musí sa tu utvárať prajnejšie prostredie, lepšie medziľudské vzťahy a musia sa budovať jasné a spravodlivé pravidlá pre všetkých. Veľmi by ho trápilo, ako dnešní ľudia vedia málo o zápase národovcov za svojbytnosť slovenského národa, ako málo si vážia vlastné dejiny, vlastné osobnosti a kultúru.

■ **PÝCHA A PÁD ŠKOLSTVA**

Štúr by bol asi pyšný na náš školský systém a na učiteľov. Porovnával by totiž stav nášho školstva pred stopäťdesiatimi rokmi a súčasnosťou. Tešil by sa z vysokej kvality života ľudí na Slovensku, ale nabádal by k duchovnosti. Upriamoval by pozornosť na to, aby sme my naše deti posúvali stále viac dopredu, aby sme predvídali svoju budúcnosť a robili opatrenia na to, aby sme ju úspešne zvládli, aby sme sa k svojej krajine a štátu správali s veľkou úctou a aby sme boli na ňu i seba hrdí. Asi už oveľa menej by ho tešilo, že školstvo kormidluje vizážista bez pedagogických skúseností a vedomostí. Prekážalo by mu, že školstvo nemá koncepciu a jasnú víziu svojich cieľov. Súčasne by ho zarmucovalo, že učitelia prestávajú budovať medzi svojimi žiakmi pocity vlastenectva, národnú hrdosť a identitu. Nešlo by mu do hlavy, ako málo učitelia študujú, čítajú časopisy, odbornú a národnú literatúru, ako podľahli konzumnej dobe a najmä bulváru. Neveril by, že nemajú svoje aktívne spolky, združenia, kde by diskutovali o svojej práci, úlohách, zmysle vzdelania a vzdelanosti.

Kritizoval by asi príliš veľkú odkázanosť Slovenska na zahraničné firmy, žiadal by, aby sme dokázali viac my sami, aby sme boli podnikaví, ale v tom najmravnejšom význame slova. Aby sme boli sami sebou, aby sme sa nenechali v medzinárodnom meradle vmanipulovávať do hier silných štátov.

■ **VÍZIE BUDÚCNOSTI**

Trval by na tom, aby nielen každý osobne, ale najmä naša spoločnosť pracovala na svojej vízii, plánoch budúcnosti, Tešil by sa z toho, ak by sme si viac vážili svoje osobnosti, aby vyrastali nové, ktoré by dokázali prispievať do európskej i svetovej pokladnice vedy, umenia i kultúry a športu. Dával by impulzy na to, aby sme boli aktívnejší v miestach, kde žijeme, ale aj v celoslovenskom i európskom kontexte. Tešil by sa, ak by sme mali viac manažujúcich lídrov s národným a občianskym zanietením a súčasne s nadnárodným a nadčasovým myslením.

Apeloval by, aby sme viac chránili svoju zem, prírodu a krajinu, aby sme boli sebestační vo všetkom, čo potrebujeme. Bol by znepokojený z toho, ako slovenské polia a lesy skupujú firmy a ľudia z Holandska, Dánska, Maďarska...

Nešťastný by bol zrejme z našich médií a toho, čo za brak mnohé z nich vydávajú za zábavu. Žiadal by viac dobra medzi ľuďmi a zapájal by sa do pomoci a podpory všetkých, ktorí to myslia so Slovenskom dobre tak ako on. Asi by svoje okolie príliš nechválil, ako prznime jazyk, za ktorý tak tvrdo bojoval.

Celkovo by bol asi spokojný s tým, čo vidí – i keď, ako vieme, on nebol nikdy celkom vyrovnaný so stavom vecí a vždy si dával vyššie, a neraz aj vznešenejšie ciele. Ozaj, a o čom by sme sa s ním zhovárali my, keby sme sa s ním stretli? A čo myslíte, ako by bol oblečený a aký iPod by vlastnil, akú hudbu počúval, koľko ľudí by mal ako priateľov na svojich profiloch? On osobne by to nepovažoval až za také dôležité, viac by sa zaujímal o naše názory na dnešok a najmä našu budúcnosť.

Maďarská menšina na Ukrajine sa cíti byť ohrozená

Menšinoví Rusíni žiadajú federáciu

Milan ČASNOCHA MIKŠ – Mapa: internet

Na ťažko vojnou skúšanej Ukrajine prebiehajú ďalšie dôležité politické deje, ktoré si svetové médiá nevšímajú. Na portáli regnum.ru informoval bývalý maďarský poslanec Európskeho parlamentu za Jobbik Béla Kováč o žiadostiach maďarskej a rusínskej menšiny zo Zakarpatskej Ukrajiny o pripojenie k Maďarsku. V jej pohraničných oblastiach navrhujú usporiadať referendum o uvoľnení zo štátneho zväzku Ukrajiny.

Dokonca v Berehove už vznikol organizačný výbor na prípravu referenda. Maďarská menšina adresovala okrem toho žiadosť na maďarského predsedu vlády Viktora Orbána o ochranu pred hroziacou genocídou. Ukrajinské úrady údajne ustupujú záujmom neonacistov a pravicových radikálov, ktoré dlhý čas obmedzujú Maďarov v ich právach a ponižujú dôstojnosť Veľkého Maďarska a jeho občanov. Podľa žiadosti sú etnickí Maďari prenasledovaní za svoje názory len preto, že majú inú kultúru a rozprávajú iným jazykom. Zákony Ukrajiny im nezaručujú dodržiavanie ich práv a slobôd. Súčasné trendy v zákonodarstve stále zhoršujú situáciu.

■ **OCHRANA MENŠÍN**

Domnievajú sa, že ukrajinské úrady a pravicoví radikáli urobia všetko, aby preliali ich krv a vyhnali ich z rodnej zeme. Neodpustia im ich blízky vzťah k historickej vlasti a ozývanie proti krutej politike ukrajinských úradov. Považujú za dôležité zabezpečiť ochranu Maďarov a iných národnostných menšín žijúcich na Ukrajine pred násilím a ponižovaním. Žiadajú predsedu vlády V. Orbána, aby využil všetky možnosti na zabezpečenie ich fyzickej ochrany ako občanov Maďarska žijúcich za jeho hranicami. Dúfajú v spojenie s „historickou vlasťou“, čo im umožní pokojný život, vzmáhať sa a nebáť sa o svoje deti a svoju budúcnosť. Exposlanec EP Kováč podotýka, že maďarské pasy dostalo už okolo stotisíc občanov Ukrajiny, obyvatelia pohraničia dochádzajú do Maďarska za prácou a Maďarsko finančne podporuje pohraničné regióny Ukrajiny, napríklad opravy ciest v Užhorode.

Nepochybne boli a sú v národnostnej politike a zákonodarstve Ukrajiny diskutabilné opatrenia. Či práve tie viedli až k súčasnému vojnovému stavu, budú posudzovať v budúcnosti historici. Pre nás sa nevdojak pri čítaní žiadostí maďarskej menšiny vybavuje v mysli podobná udalosť v dejinách Slovenska. Žiadosti slovenského národa z 10. mája 1848 v mnohom formulovali podobné problémy, s ktorými sa údajne stretávajú Maďari, ale aj ostatné menšinové národnosti Ukrajiny nielen na Zakarpatskej Ukrajine. Zamietnutie nadradenosti jedného národa nad inými, zabezpečenie rovnoprávnosti všetkých národov Uhorska, vlastné snemy pre každý národ a spoločný celouhorský snem. Odpoveďou uhorskej vlády bolo vyhlásenie stanného práva a zatykače na autorov žiadostí. Pán exposlanec spája žiadosť maďarskej menšiny so žiadosťou Rusínov, hoci v roku 1848 uhorská vláda podobne ako proti Slovákom postupovala aj proti Srbom i Rusínom.

■ **ŽIADOSTI RUSÍNOV**

Ukrajinskí Rusíni sa pritom menom Matice rusínskej obrátili na prezidenta Ruska Vladimíra Putina s návrhom zmeniť západnú Ukrajinu na Karpatskú Rus. V návrhu predseda Matice rusínskej Petr Gecko zdôvodnil návrh oficiálnou podporou pozície ruskej vlády v špeciálnej operácii na Ukrajine. Cieľom má byť federalizácia Ukrajiny, vytvorenie Karpatskej Rusi na „právach, mandátoch a tituloch Rusínov“. Ako uvádza, Rusíni trpeli genocídou už od Rakúsko-Uhorska, trpeli aj za svoju pravoslávnu vieru. V roku 1946 boli všetci vyhlásení zo dňa na deň za Ukrajincov, všetky školy prešli na ukrajinský jazyk. Pripomína, ako v roku 2008 sa konal hromadný protirusínsky proces za požiadavku Rusínov na realizáciu výsledkov Zakarpatského krajského referenda z 1. decembra 1991, v ktorom sedemdesiatosem percent obyvateľov Zakarpatskej Ukrajiny hlasovalo za „samosprávne územie, ktoré nie je súčasťou žiadnych iných územných celkov“. Štátny plán riešenia otázky ukrajinských Rusínov z roka 1996 sa ukázal byť Štátnym plánom na zničenie Rusínov. Navrhuje, aby samostatná Karpatská Rus bola zahrnutá do Stratégie národnej bezpečnosti Ruskej federácie, prebehla na nej denacifikácia a debanderizácia, odstránil sa zdroj medzinárodného terorizmu a stala sa predsunutou základňou Ruska, ktorou je už tisícdvesto rokov. Je otázne, akú odpoveď Matica rusínska od Ruska dostane. Veľa závisí od mierových rokovaní, ku ktorým skôr či neskôr (dúfajme že skôr) dôjde.

Farebne je označená oblasť, v ktorej žijú Rusíni.

Hertnícki Forgáčovci sa do dejín zapísali ako korune oddaní šľachtici

Boli turkobijci, keď odvaha nebola lacná

Text a foto: Marián ŠIMKULIČ

Niektoré vidiecke sídla sú späté s osobnosťami, ktoré sa významne zapísali do histórie. Počas tristoročnej histórie šľachtického rodu Forgáčovcov v Hertníku – obce neďaleko Bardejova – zaujal Šimon Forgáč, ktorý na vtedajšie časy dlhý sedemdesiatdvaročný život zasvätil boju proti Osmanom a je pochovaný v miestnom Kostole sv. Kataríny Alexandrijskej. Manželka palatína Žigmunda Forgáča, tiež Katarína, neskôr za dramatických okolností zaslúžila sa o zachovanie ostatkov troch košických mučeníkov, ktoré boli ukryté v krypte hertníckeho chrámu...

Šimon Forgáč sa narodil 1. augusta 1526 v Gýmeši-Jelenci. V roku a mesiaci, ktorý ho na celý život poznačil udalosťou známou z dejín ako bitka pri Moháči medzi uhorským vojskom vedeným kráľom Ľudovítom II. a Osmanmi na čele so sultánom Sulejmanom I. Drvivé víťazstvo „polmesiaca" znamenalo rozdelenie Uhorska medzi Osmanskú ríšu, habsburskú monarchiu a Sedmohradské kniežatstvo. Bitka pri Moháči zároveň tvorí v dejinách koniec stredoveku v Uhorsku. Pre Šimona Forgáča bola osudová – ako najstaršiemu z detí mu pripadla vojenská kariéra. Prvé skúsenosti získaval u otcovho známeho neskoršieho palatína Tomáša Nádašdyho v Šarvári, kde sa na tamojšej škole uprostred mladých šľachticov vzdelával a formoval. Bojový krst ohňom prežil v októbri 1551, keď najskôr v bitke s Turkami pri Temešvári utŕžil na tele jedenásť rán, aby napokon padol do zajatia, kde ho moslimovia kruto mučili a odrezali mu nos. Jeho otec Žigmund Forgáč urobil všetko, aby svojho syna dostal z tureckého zajatia. Popri zaplatení výkupného požiadal kráľa Ferdinanda I. Habsburského, aby syna vymenil za Turka Šabaca, držaného v zajatí na hrade Čabraď. Priateľstvo s kráľovským sudcom Markom Pemflingerom viedlo k dohode spečatiť rodinný vzťah sobášom Šimona Forgáča a Uršule Pemflingerovej. Stalo sa tak v roku 1553, keď mu kráľ Ferdinand za vernosť a statočnosť v boji daroval panstvo v Hertníku.

■ HONOSNÉ SÍDLO

Keďže ostatné panstvá Forgáčovcov na územiach Uhorska susedili s Budínskym pašalíkom, Osmanmi okupovaným územím, Šimon sa rozhodol vybudovať honosné sídlo práve v Hertníku, kde moc Turkov nesiahala. Inšpiráciou pre štvorvežový kaštieľ s opevnením a so vstupnou bránou bol kaštieľ palatína Tomáša Nádašdyho, kde strávil svoje mladícke roky. Dokonca si na jeho výstavbu zavolal talianskeho staviteľa, a tak je hertnícky kaštieľ, dokončený v roku 1563, akoby tretinovou zmenšeninou palatínovho kaštieľa neďaleko Šarváru.

Hertníckemu panstvu patrilo sedem obcí – Hertník, Osikov, Lukov, Livov, Kríže, Šiba a Hervartov. Kým Šimon vojenčil po celom Uhorsku, bolo pohodlným a bezpečným sídlom, hospodárskym zázemím, ďaleko od bojovej vravy, o ktoré sa, podobne ako desiatky ďalších šľachtických žien, starala manželka Uršuľa. Ako sa dozvedáme z knihy Miroslava Eliáša Pod zástavou Marsa (AZ Print, spol. s. r.o., Nové Zámky 2016), práve tu prišla na svet aj väčšina z početného potomstva. V roku 1558 sa Šimonovi a Uršuli narodila dcéra Alžbeta, ktorú neskôr vydali za Juraja Fánčiho. O ďalších deťoch Kataríne a Blažejovi vieme len to, že zomreli v roku 1564. Prvorodený syn Žigmund prišiel na svet v roku 1559, druhý syn František v roku 1566, Žofia v roku 1568, Barbora v roku 1569 (zomrela štvorročná). Ďalej to boli Michal (?), Margita v roku 1572 a Ján v roku 1573 (zomrel vo veku 28 rokov). Z desiatich detí šesť zomrelo. Pri troch synoch zostal Šimon verný tradícii – najstarší Žigmund sa venoval vojenskej kariére, mladší František cirkevnej a najmladší Michal získal humanistické vzdelanie v zahraničí.

Vynovený hertnícky kaštieľ

Vstupná brána do kaštieľa. V minulosti ju obopínala vodná priekopa a padací most.

● ODBOJNÁ GRÓFKA

V rokoch 1555 – 1557 pôsobil Šimon Forgáč ako kapitán v opevnenom kráľovskom meste Sabinov. Kým slobodné kráľovské mestá boli verné Habsburgovcom, niektorí hradní páni podporovali syna Jána Zápoľského. Aj gróf Juraj Tarcaj, bývalý majiteľ neďalekého hradu Kamenica, bojoval v službách Žigmunda Zápoľského v Sedmohradsku. Jeho sestra, ktorá vlastnila Kamenický hrad, rozhodla sa tiež podporovať kráľovho syna Žigmunda. Na hrade sa stretávali odporcovia Ferdinanda I. Habsburského. Povrávalo sa, že sa tu viackrát zastavila aj vdova po Jánovi Zápoľskom kráľovná Izabela. Príkaz Ferdinanda I. bol preto jednoznačný: zničiť hrad. Kráľ poslal proti odbojnej Anne Tarcajovej vojsko Šimona Forgáča. Veliacim dôstojníkom husárov a delostrelcov bol Marcel Dittrich. Na dobýjanie hradu použili delá z hradov Šariš, Zborov i zo slobodného kráľovského mesta Levoča. Dvanásteho júla 1556 hrad rozstrieľali a jeho majiteľku vyhnali. Grófka možno aj vedela, že je to vopred prehratá bitka. Jazdila v čiernom brnení a prilbe s červenými perami a brojila proti slobodným kráľovským mestám Sabinov, Prešov a Bardejov. Cisárske vojská postupne obsadili hrad nad Hanigovcami a po dlhšom obliehaní aj spomínaný hrad v Kamenici. Keby bola grófka mužom, pravdepodobne by skončila na popravisku, takto sa musela zmieriť s chudobou a samotou v kaštieli v Mošurove. Aj kráľ Ferdinand bol k nej milosrdný, keď do smrti vlastnila Malý Slivník. Z majetkov patriacich do panstva Kamenického hradu jej ho na živobytie ponechal šľachtic Ján Dežofi na príkaz kráľa Ferdinanda.

■ OSUDOVÉ BOJISKÁ

Šimon Forgáč bol postupne kapitánom viacerých pevností, kde bojoval proti Osmanom. Dekrétom kráľa Ferdinanda z 21. januára 1557 bol vymenovaný za varadínskeho kapitána. Zároveň mu cisár a kráľ udelil barónsky titul. Po trojmesačnom obliehaní Varadína sa vyhladovaná posádka vzbúrila, keď sa nedočkala pomoci zvonku. Jej kapitán sa vzdal pod podmienkou, že hrad s vojakmi budú môcť slobodne opustiť. V roku 1560 sa Šimon Forgáč stal radcom kráľa Ferdinanda a v máji až septembri zastával post hornouhorského kapitána v Košiciach. Ferdinandov nástupca syn Maximilián zreorganizoval systém protitureckej obrany a namiesto kapinátov vznikli generaláty – vojenské dištrikty.

Do steny Kostola svätej Kataríny Alexandrijskej v Hertníku je osadená renesančná náhrobná tumba z červeného mramoru v reliéfnom zobrazení Šimona Forgáča ako rytiera v životnej veľkosti v brnení a s odťatým nosom.

Sultán Sulejman I. po víťazstve pri Sečanoch tiahol so svojím vojskom na Viedeň. Pri Sigete ho zastavil Mikuláš Zrínsky. Po smrti Sulejmana nastúpil Selim II., ktorý v roku 1568 uzavrel s Maximiliánom mier na osem rokov. V tom čase sa Šimon Forgáč stal kapitánom Egeru, boršodským a hevešským županom. Mier s nepriateľom však bol poznačený mnohými útokmi, pri ktorých Osmania zajali a odvliekli mnohých obyvateľov napadnutých miest a obcí. V júli 1575 Turci pri ofenzíve dobyli hrady Modrý Kameň, Divín i Šomošku. Kráľovské vojsko vedené Šimonom Forgáčom pre nezhody medzi veliteľmi do boja nezasiahlo z obavy, že by v prípade porážky prišli o banské mestá. Výzva cisára sultánovi o navrátenie hradov nenašla v Istanbule odpoveď. Šimon Forgáč ako jeden z najstarších bojovníkov proti Osmanom v Uhorsku musel ešte do mnohých bitiek s nimi. Tretí kráľ v jeho živote Rudolf II. mu namiesto žoldu dal do zálohu Šuriansky hrad a vymenoval ho za člena Viedenskej vojenskej rady. Poverenie neprijal. Cisár sa však preto naňho nehneval. Dokonca ho pozval na korunováciu Jeho Veličenstva za uhorského kráľa, kde niesol haličskú zástavu. Vzápätí sa definitívne vrátil do Hertníka.

■ POSLEDNÁ ROZLÚČKA

Kaštieľ v Hertníku sa stal miestom, kde Šimon Forgáč prežíval pokojné dni staroby. Stal sa tiež prechodným domovom pre všetkých, ktorí ho navštívili. Vyše sedemdesiatročný Šimon tu dožíval pod opaterou najmladšieho syna Michala, pretože jeho manželka Uršuľa už zomrela. Svoje posledné túžby a myšlienky na smrteľnej posteli adresoval Jánovi Bocatiovi, rektorovi Prešovskej školy, a žiadal ho, aby mu poslal žiaka na čítanie Biblie. O deň neskôr, 20. septembra 1598, Šimon Forgáč vo veku sedemdesiatich dvoch rokov zomrel. Pochovali ho v hrobke vtedajšieho dreveného kostola. Synovia mu dali vyhotoviť renesančnú náhrobnú tumbu z červeného mramoru s reliéfnym zobrazením rytiera v životnej veľkosti v brnení s odťatým nosom. V súčasnosti je jej vrchná platňa osadená do steny Kostola svätej Kataríny Alexandrijskej.

■ ODMENA ZA TANEC

Keď sa v roku 1619 vzbúrili českí protestanti proti katolíckemu cisárovi Ferdinandovi II. Habsburskému, uhorskí kalvíni požiadali sedmohradské kniežа Gabriela Betlena, aby sa zmocnil uhorskej koruny. Podarilo sa mu sústrediť štyridsaťtisíc vojakov pod vedením Juraja Rákociho. Tretieho septembra 1619 vtiahli do Košíc, ktoré boli vtedy kalvínskym mestom. Na návrh tamojšieho kalvínskeho vodcu mali zahubiť všetkých katolíkov, s čím mestská rada nesúhlasila. A tak sa rozhodli, že za obeť padnú traja košickí kňazi. Najskôr ich zatkli a presviedčali, aby sa vzdali katolíckej viery. Juraj Rákoci ponúkol Marekovi Križinovi, jednému z nich, zhabané majetky ostrihomskej kapituly v Krásnej nad Hornádom. Keď ich neprijal, rozzúril sa a vydal rozkaz, aby troch katolíckych duchovných umučili. Marekovi Križinovi a Melicharovi Grodeckému sťali hlavu. Štefanovi Pongrácovi zaťali do krku a do hlavy, ale nezabili ho. Všetkých potom hodili do žumpy. Stalo sa tak 7. septembra 1619. Čin pobúril nielen katolíkov, ale aj kalvínov. Mestskí radní povolili vytiahnuť ich telá z odpadovej žumpy, ale slávnostný pohreb nedovolili.

Prvú správu o umučených napísal do Ríma rektor humenského kolégia Alexander Dobokai. Gabriel Betlen, ktorý prišiel v marci 1620 do Košíc, stretol sa s uhorským palatínom Žigmundom Forgáčom. Pri zábave požiadal Betlen palatínovu manželku Katarínu o tanec. Tá súhlasila s podmienkou, že jej vydá telá troch zabitých katolíckych kňazov. Katarína ich odviezla najskôr do Nižnej Šebastovej, neskôr ich Forgáčovci previezli do Hertníka, kde ich uložili v krypte kostola. Drevený kostol, postavený zo vzácneho tisového dreva, stál vo vtedajšom sídle panstva už v 14. storočí. Nový murovaný kostol v blízkosti kaštieľa nechal na mieste pôvodného vystavať gróf Žigmund Forgáč a v roku 1612 ho posvätil jeho brat kardinál František Forgáč. Arcibiskup Peter Pázmaň dal ostatky košických mučeníkov previezť v roku 1635 do Trnavy. Grófka Katarína Forgáčová ich predtým nechala zabaliť do purpuru a uložila do cínovej truhly.

Troch košických mučeníkov vyhlásil pápež svätý Pius X. v roku 1905 za blahoslavených. O dva roky neskôr dostali veriaci Hertníka do Kostola svätej Kataríny Alexandrijskej kúsky kostí troch košických mučeníkov, ktoré uložili do relikviára. Čin grófky pripomína v kostole aj obraz troch košických mučeníkov s anjelmi a hertníckym kostolom v popredí. Udalosť sa spomína aj v piesňach, ktoré sa tu kedysi spievali počas bohoslužieb. V kostole sa zachovala aj pôvodná tabuľa o posvätení kostola. Svätý Otec Ján Pavol II. počas návštevy Košíc v roku 1995 vyhlásil svätorečenie troch košických mučeníkov. Príslušníci šľachtického rodu Forgáčovcov i miestni veriaci sa podieľali na tom, aby pozostatky mučeníkov, ktorí položili svoje životy za katolícku vieru, boli zachované a dôstojne pochované. Obec Hertník sa stala súčasťou skúmania a dokumentovania nevyhnutného na svätorečeniu mučeníkov.

■ ZÁCHRANA KAŠTIEĽA

Za bývalého režimu slúžil kaštieľ ako skladisko, bol poškodený a v jeho priestoroch sa hrávali deti. Po rekonštrukcii sa uvažovalo o zriadení sociálneho zariadenia. Voľba padla na integračné zariadenie KOR – GYM, súkromnú neziskovú organizáciu pre ľudí s mentálnym a kombinovaným postihnutím, ktorá má objekt prenajatý od roka 1993. Súčasťou liečby, pri ktorej sú využívané moderné terapie, je aj zamestnávanie klientov za odmenu v prevádzkach pekáreň, práčovňa a ďalších. V súčasnosti je v zariadení vyše šesťdesiat klientov. Ďalšie úpravy kaštieľa sa uskutočnili za pomoci pamiatkarov, urobila sa rozsiahla rekonštrukcia a výstavba priľahlých prevádzok, pričom poslúžili európske dotačné fondy. Iniciátorom myšlienky a zakladateľom zariadenia je Dr. Anton Blajsko s manželkou Vlastou. Ak by ste mali záujem prezrieť si historickú pamiatku z nádvoria, stačí sa ohlásiť.

Nový knižný projekt Petra VALA prináša netradičný pohľad na vojnové dianie

S nadhľadom do neba za bojovými pilotmi

Anna SLÁVIKOVÁ – Reprofoto: obálka autorovej knihy

„O tzv. slovenskom štáte sa väčšinou hovorí ako o bábkovom, ovládanom nacistickým režimom. Akákoľvek myšlienka na slovenskú štátnosť vyvoláva husiu kožu a potláča presvedčenie, že na vlastný slovenský štát by mohli byť Slováci hrdí. Treba ho zahlušiť, zabiť v národnej pamäti," píše Ján Cuper v doslove novej knihy Petra Vala Zabíjal som štát po 29 rokoch.

Spisovateľ Peter Valo sa pustil do neľahkého projektu. Vždy ho zaujímala naša história, ale aj mimoriadni jedinci, ktorí niečím vynikali. Nezameral sa však na povrchné podenkové typy, ktorých sláva vyrastie z večera do rána.

■ PESTRÝ SUMÁR

Má za sebou viac hodnotných diel. Tri drámy z obdobia Veľkej Moravy – Knieža, Bratia, Kráľ (spolu Ivanom Hudecom). Slovenské eso a ruský cár je kniha o dvoch kamarátoch letcoch. Odchádzam s Hippokratom je autobiografické dielo lekára Karola Virsíka, na ktorej Valo spolupracoval. Juj, keby tak Psiare mestom boli sú humoristicko-satirické príbehy z miesta, kde spisovateľ rád oddychuje a vymýšľa pestvá. Spovedné tajomstvo – opisuje vlastné zážitky zo študentských čias aj z novinárskej praxe. Chirurg, ktorý porážal šamanov – približuje africkú prax primára Milana Očenáša. Nezostalo po nich ticho – prináša v spolupráci s Alenou Čisárikovou mýty, legendy a historky o hercoch, hudobníkoch a iných významných osobnostiach. Rovnakého razenia sú tri zväzky lekárskych historiek Čierny humor v bielom plášti...

■ LETECKÉ BURLESKY

V najnovšej knižke Zabíjal som štát po 29 rokoch, ktorú možno považovať za pokračovanie jeho prvého dielu z roka 1992 Zabíjal som štát, prináša súhrn spomienok bývalých slovenských letcov počas druhej svetovej vojny. Poodhalí tabuizovaný svet odvážnych mužov, ktorí vykonávali pokyny svojich nadriadených a bojovali na frontoch, na ktoré ich poslali. Opisuje vojnové zákulisie so všetkými slabinami. Prirodzene, ide o veľmi vážnu tému, no Valo využije každú príležitosť, aby aj tie najčernejšie situácie podal s nadhľadom. Takže nad väčšinou stránok knihy sa čítajúci schuti zasmejú. Svojím spôsobom tieto jeho burlesky pripomínajú Haškovho dobrého vojaka Švejka, americký M.A.S.H. či Hlavu XXII. Samozrejme, s typickými slovenskými reáliami a vlastnosťami.

Vala poznajú čitatelia ako seriózneho autora, no aj ako huncúta a výmyselníka. Ťažko teda presne vymedziť hranicu, kedy

posunie čitateľovi presný opis situácie, ako mu ju očití svedkovia vylíčili, alebo popustí uzdu fantázii. Zrejme ide o kombináciu a výbornú uveriteľnú schopnosť previazanosti autenticity s fikciou. V nijakom prípade sa čitateľ nenudí.

■ NAD ZÁKOPMI

Jeden z našich pilotov spomína: „Nad ruskými zákopmi sme museli lietať tak nízko, že nám pes pohrýzol pilota" (str. 105). Na rovnakej strane mu istý pešiak zakontruje: „Ste frajeri. Pri našej dedine jeden taký frajer odsekol hlavu gazdovi, jeho žene i dcére. Vrtuľou mu ju odsekol, len tak z frajerinky." Na čo ho vzápätí opraví počerný spolubojovník. „To debolo vrtuľou, ale krídlom, a debola to žena, debol to gazda, debolo to decko. To bol môj pribužný Miklóš Kanaloš. Na vože šedzel, keď mu tú hlavu šmykol. Telo oštalo na poli a hlavu doviezla devla domov." Čitateľ si môže položiť otázku: Je to výmysel alebo sa také niečo stalo? Pokiaľ bližšie pozná tohto autora, vie, že je možné jedno i druhé....

Dvanásť rokov zbieral Valo zážitky pilotov veteránov, pokým sa pustil do vydania prvej knižky, a ďalších takmer tridsať za zaoberal zážitkami, ktoré mu do príbehu pribudli. Veteráni z vojny za cisára pána spomínali aj takto: „Tá prvá vojna! To vám boli časy! Tam každý každého poznal. Stalo sa, že proti sebe lietali dvaja bratia. To boli časy, keď pilot videl pilota. Pred súbojom sa pekne pozdravili, a keď minuli náboje bez toho, aby sa navzájom trafili, zakývali si krídlami na rozlúčku" (str. 128).

■ ZÁŽITKY Z NEBA

Zážitky z obdobia po Slovenskom národnom povstaní charakterizuje takto: „Našich pilotov previezli do Ruska, aby sa preškolili na sovietske stroje. Fero Kotlár bojoval najprv proti Maďarom, potom s Nemcami proti Poliakom, Rusom, Američanom a teraz s Rusmi proti Nemcom" (str. 169). Čím jasne vyjadril nezmyselnosť vojen. Dvestošestnásťstranová brožovaná knižka Zabíjal som štát po 29 rokoch je zaujímavým čítaním, ktorá popri zábave rozšíri aj obzor o historických udalostiach vojnových rokov. Veď mená niektorých vojenských veliteľov a geografické údaje pripomínajú skutočné. A určite si naši letci nevymýšľali len preto, aby sa chvastali. Veď by ich za falšovanie historických údajov mohol stihnúť aj vojenský súd. Že ich rozprávanie Peter Valo nadľahčil, je istý bonus. „Na traumatizujúce obdobie sa po odstupe času možno pozerať aj humorným nadhľadom," hovorí autor. A zrejme to platí nateraz aj pre budúcnosť...

Výnimočná kniha nielen o prírodných krásach Slovenska

Západné Tatry z dvoch strán

KNIHA TÝŽDŇA

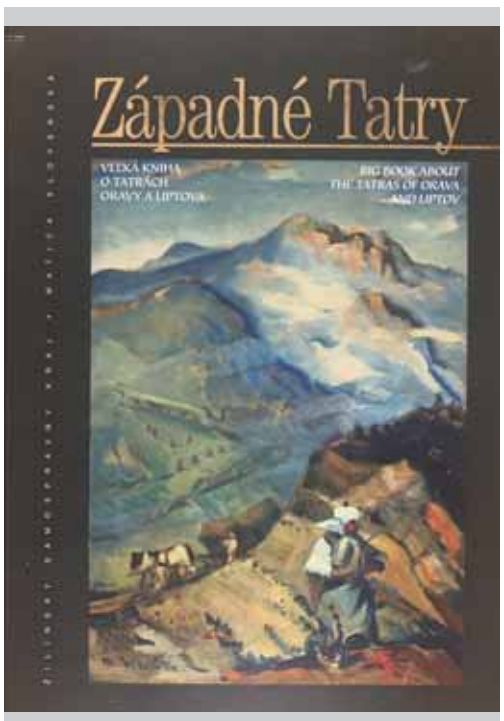

Významný slovenský horolezec, organizátor a vedúci viacerých úspešných himalájskych výprav Ivan Gálfy dostal v jednom z mnohých rozhovorov otázku, na ktorom mieste na svete sa mu najviac páčilo? Krátko sa zamyslel a odpovedal, že naozaj prešiel s horolezectvom celý svet, ale za najkrajší kút považuje Západné Tatry – konkrétne Roháče.

Naozaj, každý, kto sa prešiel po jednej z mnohých nádherných dolín tejto časti Slovenska, povedzme po tej Roháčskej, musí uznať pravdivosť Gálfyho slov. O Západných Tatrách i Roháčoch vzniklo už množstvo kníh. Väčšina z nich je obrazovou oslavou ich krásy. Táto publikácia, ktorá sa zrodila zo spolupráce Matice slovenskej a Žilinského samosprávneho kraja, sa odlišuje najmä šírkou jej obsahu i hĺbkou svojho posolstva. Kolektív autorov vytvoril výpravnú textovo-obrazovú publikáciu, ktorá obsiahla Západné Tatry paralelne z obidvoch strán – zo severnej oravskej i z južnej liptovskej. Ich spoločným srdcom sú tatranské Roháče. A tak sa v knihe postupne a podrobne prejdeme nielen dolinami Západných Tatier a Roháčov, pripomenieme si históriu objavovania ich krás, pustíme sa dolinou Studeného potoka, ale pozrieme sa aj do utajených hlbín baníckych štôlní hĺbených už kedysi v 13. storočí, prečítame si zaujímavosti z dejín poľovníctva v Západných Tatrách ako revírom plným vlkov a medveďov a osobitne si pripomenieme bohatiera a kráľa Liptova – štít Kriváň. Autori nezabudli ani na ďalšiu unikátnu časť tejto časti Slovenska – jej ľudovú architektúru, ktorá je stále ešte živá najmä v oblasti Zuberca, Habovky, Hút, na liptovskej strane aj Bobrovca, ale je aj súčasťou dvoch múzeí ľudovej architektúry v Pribyline na Liptove a Zuberci-Brestovej na Orave. Súčasťou udržiavania našej ľudovej slovesnosti sú tradičné folklórne festivaly pod Roháčmi a vo Východnej, ktorým sú venované ďalšie samostatné kapitoly.

(šah)

MEDAILÓN

Dvadsiateho druhého marca 2022 oslavuje osemdesiatiny spisovateľ, rodák z Igramu (obec pri Senci), ktorý od šesťdesiatych rokov pôsobí na východe Slovenska. Spisovateľ Milan Zelinka svojou tvorbou preslávil obec Papín, ktorá leží neďaleko Humenného a Sniny a v ktorej pôsobili a pôsobia tiež spisovatelia Patarák, Chuda či Pankovčín...

Milan ZELINKA študoval na gymnáziu v Trnave a tiež spev na Štátnom konzervatóriu v Bratislave. Nastúpil ako technik do Štátnych telefónnych ústrední a počas života striedal pobyt v Bratislave, Žiline a Ružomberku. Napokon sa usadil na východe, kde tvorí dodnes a významne prispieva

Igramčan, ktorý slovom preslávil Papín

k rozvoju regionálnej kultúry. Je autor okolo dvoch desiatok kníh, pričom debutoval už v roku 1972 – teda presne pred päťdesiatimi rokmi – zbierkou krátkych próz Dych. O dva roky pokračoval poviedkovou knihou Smädné srdce a o ďalšie dva roky novelou Belasé ráno. Za dielo Teta Anula získal Cenu Anasoft Litera 2007 (jeho diela Príbehy z Karpát a Pristaš sa tiež dostali do finálnej desiatky Anasoft litera 2006 a 2013). Postupne publikoval Ten nevyspytateľný svet, Frajlenka Hollóška, Rudenko, Blízke diaľavy, zbierku esejí Na okraj kultúry, na okraj života či najnovšie dielo Neblahé skutočnosti, v ktorom sa zameriava na kritickú a humornú reflexiu každodenného života. Veľkú časť jeho tvorby – vrátane jeho najslávnejšieho a najúspešnejšieho diela Teta Anula – inšpirovali skutočné reálie, v tvorbe využíva nárečie, tému ľudových tradícií, nápaditú antiliterárnosť (podľa J. Bžocha), keď sa zo svojho rozprávania nesnaží urobiť slovesné umenie.

Vihorlatská knižnica v spolupráci so Slovenským literárnym ústavom Matice slovenskej pripravila na 23. marca špeciálne podujatie na počesť jubilanta v rámci Festivalu slov. Len pred nedávnom Milan Zelinka odoslal do vydavateľstva Spolku slovenských spisovateľov rukopis pod názvom Slzy bieleho úhora. Autor je teda aj vo svojej osemdesiatke mimoriadne tvorivý. Prajeme mu všetko najlepšie!

Lukáš PERNÝ
Foto: Marián ŠIMKULIČ

HUMORESKA

Kto by už len chcel riskovať doživotie...

Učiť sa, učiť sa, učiť sa. Národnosť a meno autora pre istotu lepšie nezverejňovať. Kto by už len chcel riskovať doživotie. Ale cudzie jazyky sa zídu. Koľko rečí vieš, toľkokrát si človekom. Uč sa jazyk svojho nepriateľa. Na Slovensku po slovensky. Ďalšie príslovia a porekadlá o cudzích jazykoch sú v odbornej literatúre. Vlastný materinský jazyk by nemal byť od macochy, keď je materinský. Aj keď sa k nemu správame macošsky. Smerovacie tabule pri cestách sú údajne platené z našich daní. Slovák cestuje od Šariša do Košíc po diaľnici. Čo vidí? Nie výsosť Poľany hory. Vidí smerovacie tabule. Na nich smer na záhadné mesto. Uzhhorod. Žeby zašifrovaný Užhorod? Alebo je za tým slivovica písmomaliara? Súboj pravidiel slovenského pravopisu, zákona o používaní štátneho jazyka a normy 01 8020 o značkách? Nie, títo sú zajedno. Pravidlá hovoria Užhorod, norma hovorí latinkou v jazyku príslušného štátu Užhorod, zákon hovorí štátnym jazykom Užhorod. Maďarsky by to bol Ungvár, nemecky Ungwar. Takže tabule nie sú pre Slovákov, Maďarov ani Nemcov. Chudák Užhorod dostal názov v angličtine. Len prečo práve angličtina. Vietnamcov je u nás sedem percent, anglicky hovoriacich tri percentá. Zatiaľ. Ide nová doba, nové tabule. Hosť do domu, Boh do domu. Tabule budú pre našich Američanov. Aby u nás nezablúdili cestou na Ďaleký východ. Aljašťania a Kalifornčania to majú tadiaľ bližšie domov ako cez Frankfurt.

Pustí si babka z Fričoviec televízor. Čo vidí? Opäť nie výsosť Poľany hory. Reklamy áut a sprejov, nakrúcané niekde v Juhoafrickej republike. Spevavým hlasom v rukách demonštrantov. Záhadné zhluky písmen. Welcome, love, freedom, war, refugees, all, black, for, against, never. Čože to zase chcú od nás, povzdychne si babka z Fričoviec. Či to nie nám ukazujú? Zaspomína na otca Amerikána. Ten by to rozumel. Do smrti hovoril namiesto áno okej a búchal si hlavu o múr, prečo sa vrátil. jej niečo hovoria, len ona chudera nerozumie. Aj tak jej to je jedno. Na auto si z dôchodku nenašetrí, pomaly ani na sprej. Správy o siedmej. Díva sa babka na tabule

Ukazujú demonštrantov na hraniciach s tabuľami v angličtine Yankee go home. Poteší sa babka. Už zase dávajú niečo z Kuby. Pamätám sa, to bolo v šesťdesiatom druhom. A konečne niečo aj zo Slovenska. Transparenty Vláda by sa mala báť občanov, Stop neľudskej hygienokracii, Biznis so súdnymi budovami, Ruky preč od našich detí. To rozumiem, to je po slovensky, to je pre nás. Len neviem, prečo to páni tam hore nerozumejú. Ja som nosievala transparenty Proletári všetkých krajín, spojte sa, Buduj vlasť – posilníš mier, Budujeme mier, slobodu, blahobyt. Čochvíľa bude 1. máj. Znesiem ich ja veru z povaly. Možno povolia sprievody. Sú stále aktuálne. A najmä zrozumiteľné.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

V Poprade otvorili výstavu diela Štefana Leonarda KOSTELNIČAKA

Ornamentmi oslávil rodný kraj a svoju vlasť

Text a foto: Ľudmila HREHORČÁKOVÁ

Druhého marca tohto roku sa v Podtatranskej knižnici v Poprade uskutočnila vernisáž výstavy Slovenský ornament, ktorá približuje životné zaujatie Štefana Leonarda Kostelničaka, rodáka zo Zamaguria (*14. 2. 1900 Spišská Stará Ves – †19. 9. 1949, pochovaný v rodisku), ornamentalistu, ktorý sa navždy zapísal do národnej pamäti ako umelec, ktorý nesmierne miloval rodný kraj a vlasť, ktorú oslávil svojimi dielami.

MEMORIÁL

Organizátormi výstavy sú Súkromné etnografické múzeum Humno v Košiciach s kurátorkou PhDr. Gabrielou Čiasnohovou, Miestny odbor Matice slovenskej v Poprade, Prešovský samosprávny kraj a Podtatranská knižnica. Výstava bude trvať do 26. marca. Podujatie otvorila a návštevníkov privítala riaditeľka knižnice Mgr. Monika Naštická. V úvodnom programe vystúpila spevácka skupina senioriek z FS Jánošík zo Svitu pod vedením Andrey Markovičovej s fašiangovým pásmom. Kurátorka výstavy PhDr. Gabriela Čiasnohová predstavila majstra Kostelničaka premietnutím medailónu o jeho pohnutom živote a bohatom diele. Nasledoval pútavý výklad o 144 ukážkach z jeho ornamentálnej tvorby na 15 obrazoch – štátotvorné dokumenty, modlitby, hymnické piesne, portréty osobností,

Vytrvalou propagátorkou tvorby majstra Leonarda Kostelničaka je PhDr. Gabriela ČIASNOCHOVÁ (na obr.).

pohľadnice, s podrobným odborným výkladom o historickom dianí a jeho vplyve na slovenský národ v pohnutých rokoch 19. a 20.storočia.

Zaujímavým obohatením výstavy bola informácia o blízkom spolupracovníkovi majstra Jánovi Klockovi. Vernisáž bola výnimočná aj veľkou účasťou a záujmom početných návštevníkov. Gabriela Čiasnohová poskytla knižnici dokumentáciu o vystavovaných paneloch, obdarila organizátorov darčekmi zo svojej lektorskej dielne etnografického múzea Humno v Košiciach. Návštevníkom zblízka i zďaleka poskytla bohatý a pestrofarebný svet slovenského ornamentu spolu s vrúcnym vyznaním k duchovným, národným a kultúrnym hodnotám blízkym Slovákom.

V Sučanoch symbolicky pochovali basu a ukončili fašiangy

Basfunus pri hudbe, šiškách a praženici

Ľubica PAKÁNOVÁ – Foto: Ján PAKÁN

Fašiangy boli akýmsi prechodom medzi Vianocami a veľkonočnými sviatkami, medzi zimou a jarou. Už z 13. storočia sú písomné záznamy, že naši dávni predkovia sa na bujaré oslavy veľmi tešili. Každý sa usiloval užiť si tieto dni predjaria, ako najlepšie vedel. Veselil sa bohatý aj chudobný, pán aj sluha, majster aj tovariš. Jedli sa fašiangové šišky, veselo sa popíjalo, spievalo a tancovalo pri hudbe.

Ľudí viedlo k optimizmu päť želaní: Nech sme všetci zdraví, ale nechajme žiť aj lekárov a lekárnikov. Každý deň veľa radosti a čo najmenej zlosti (aj keď úplne bez nej to nejde). Nech máme dobrých susedov, kolegov, priateľov, príbuzných aj partnerov. Nech v sebe nájdeme silu a schopnosť brániť dobro, česť a pravdu. Veľká noc príde určite, zatiaľ prišla vždy. Nech do pôstu všetci vstúpime dobre najedení a napití a úspešne ním prejdeme a čo najlepšie z neho nakoniec vyjdeme!

Srdečné privítanie v mene ZO JDS v Sučanoch nemohlo chýbať ani na fašiangovom posedení, spojenom so symbolickým Pochovávaním basy. Poďakovanie patrí všetkým zúčastneným, ktorí akoukoľvek mierou prispeli k uskutočneniu fašiangových tradícií. Tiež štedrým spoluobčanom, ktorí prispeli či už fašiangovými dobrotami, alebo finančnými príspevkami našej organizácii a veľkou mierou aj k pohostinnému posedeniu. Vďaka patrí aj harmonikárom bratom Jarkovi a Milanovi Chládekovcom a Peťovi Jendrišákovi, ktorí po celý deň hudbou sprevádzali veselý sprievod masiek. Pravdaže, aj speváckemu súboru SUČIANKA, kolektívnemu členovi MS, za symbolické pochovanie basy a DJ Mirkovi Mihálikovi , ktorý sa už tradične stará o dobrú náladu na našich posedeniach. Na príjemnom popoludní a veselej zábave nechýbala tradičná praženica a šišky.

Po covidových suchotách sa v mnohých obciach vrátili k tradíciám

V Lehote po čase opäť fašiangovali

Text: Daniel PAVEL – Foto: Slávka ZAUJECOVÁ

Tradíciu fašiangových sprievodov v Lehote v minulom roku prerušila covidová pandémia, a tak sa už mnohí občania tešili na ten tohtoročný. Vzhľadom na pretrvávajúce obmedzenia ho bolo síce možné zorganizovať, ale len v obmedzenom rozsahu na voľnom priestranstve a bez finále v kultúrnom dome.

Vedenie obce spoločne s tamojšími matičiarmi zorganizovalo v sobotu 26. februára 2022 fašiangový sprievod, ochutnávku tradičných zabíjačkových špecialít aj netradičnú večernú videoprezentáciu fašiangových podujatí z minulých rokov. Vyše šesťdesiatčlenný sprievod sa zhromaždil pred kultúrnym domom. Do fašiangových masiek sa obliekli deti, mládežníci, starší i „pokročilí“ a o dobrú náladu sa starali hudobníci a členovia speváckeho súboru MO MS. Postupne prešli celou dedinou, všade ich vítali a povzbudzovali čakajúci obyvatelia a viacerí pre účastníkov pripravili aj bohaté občerstvenie, za čo si vyslúžili tanec či peknú pieseň. V čele sprievodu, ako už tradične, viezli hojdajúceho obrovského jednorožca. Bezpečnosť fašiangujúcich zaisťovali dobrovoľní hasiči na hasičskom aute. Pri kultúrnom dome ich vítali pracovníci obecného úradu a materskej školy, ktorí pre nich pripravili chutné zabíjačkové špeciality a občerstvenie. Vo večerných hodinách sa všetci rozchádzali spokojní a v dobrej nálade s konštatovaním, že už bol najvyšší čas na takéto stretnutie. Dlhý čas bez kultúry a sociálnych kontaktov si už žiadal spoločenské oživenie.

MATIČNÉ DEPEŠE

PREBIJEM SA

Desiateho marca otvorili v Liptovskom Mikuláši výstavu Milan Rastislav Štefánik – stopy života, ktorú pripravil domáci Klub Spoločnosti M. R. Štefánika pri tamojšom D MS v spolupráci zo sesterským klubom v Spišskej Novej Vsi. Autorkou výstavy je PhDr. Ružena Kormošová, PhD., bývalá profesorka na gymnáziu v Spišskej Novej Vsi a dlhoročná predsedníčka Klubu Spoločnosti M. R. Štefánika v tomto meste. Odborným garantom výstavy je PhDr. Mgr. Pavol Kanis, CSc. Na odbornej spolupráci sa podieľali Slovenský národný archív v Bratislave, Literárny archív Slovenskej národnej knižnice v Martine, Štátne archívy v Nitre a Prešove, ako aj Múzeum Spiša v Spišskej Novej Vsi. Výstava bola spojená s prednáškou Prebijem sa. Úvodné slovo mal riaditeľ Domu MS a podpredseda MS Marek Nemec.

SPOMIENKY NA SLÁVNYCH

V rámci Spomienky na slávnych zosnulých si Dom Matice slovenskej v Nitre pripomenul 145. výročie narodenia Dr. Jozefa Budaya, veľprepošta Nitrianskej sídelnej kapituly, ktorého život a činnosť je dôkazom toho, ako úzko bolo kedysi prepojené kresťanské a národné cítenie. Tento vysoký cirkevný hodnostár so silným sociálnym cítením podporoval miestne školstvo, pútnické miesta, pozdvihoval slovenský ľud osvetovými prednáškami, divadelnými predstaveniami, zakladaním svojpomocných potravinových a úverových družstiev či spolkov triezvosti. V čase maďarizácie sa stal predsedom Spolku Svätého Vojtecha – nástupcu násilne zrušenej Matice slovenskej. Politicky zostal celý život verný Slovenskej ľudovej strane, ktorú zastupoval ako poslanec aj v Národnom zhromaždení. Jozef Buday zomrel 15. novembra 1939 v Leopoldove, pochovaný je na Mestskom cintoríne v Nitre, kde je po ňom pomenovaná ulica v mestskej časti Janíkovce.

RODOKMEŇ LÍSTIA

Mikulášsky Dom MS pravidelne pripravuje výstavy profesionálnych, ale aj amatérskych umelcov – výtvarníkov, fotografov, ľudových umelcov. Počas pandémie táto činnosť ustala. Po zmiernení protipandemických opatrení sa tu na životné jubileum rozhodli 23. februára usporiadať výstavu sedemdesiatpäťročnému matičiarovi, básnikovi, kultúrnemu aktivistovi Jozefovi Daníkovi. Pri tej príležitosti otvorili nielen výstavu jeho obrazov, ale jubilant do života uviedol svoju zbierku básní a zamyslení pod názvom Rodokmeň nedozretého lístia. Jozef Daník je členom Spolku slovenských spisovateľov, aktívny je aj v Rázusovie klube spisovateľov, ktorý pracuje pri rodnom dome súrodencov Rázusovcov vo Vrbici.

POZVÁNKY DO ELEKTRÁRNE

Tatranská galéria v Poprade pozýva na dva zaujímavé výstavné projekty. Vo svojom Artklube od 17. marca sprístupnila výstavu Slovenskí spisovatelia objektívom Petra Procházku a 11. marca v spolupráci s popradským Veterán klubom železníc, o. z., pri príležitosti 110. výročia TEŽ a otvorenia parnej elektrárne (dnes TG) pripravili sympózium Rozvoj prišiel po koľajniciach.

Pripravuje Emil SEMANCO

OČAMI MATIČIARA

Farizejský utopizmus – spoločný menovateľ pre psuedomoralistov, fejkových idealistov, fejkových „humanistov“, ktorí aplikujú selektívny súcit a pristupujú k spoločenským problémom zásadne s ideologickým marketingovým podfarbením. Slovo farizej pochádza pôvodne z Biblie a predstavuje časť ortodoxnej náboženskej skupiny, reprezentantky záujmov majetnejších mestských vrstiev, a je spájané predovšetkým s pokrytectvom: „Viažu ťažké bremená a kladú ich ľuďom na plecia, ale sami nechcú ani prstom pohnúť. Všetky svoje dobré skutky konajú preto, aby ich ľudia videli... Beda vám, zákonníci a farizeji, pokrytci,

Farizejský utopizmus

lebo zatvárate nebeské kráľovstvo pred ľuďmi!“ (Mt 23). Príkladov farizejského utopizmu sme za posledné roky zažili už niekoľko. Farizejský utopista používa veľkohubé reči o porušovaní ľudských práv, no sám bojuje za obmedzovanie slobody slova. Farizejský utopista sa správa stádovito, najviac aktivisticky kričí a moralizuje iba vtedy, keď je to IN. Farizejský utopista sa oháňa slobodou a demokraciou, no sám ospravedlňuje krvavé prevraty s cieľom nastoliť „slobodu a demokraciu“. Farizejský utopista odsudzuje šírenie nenávisti na sociálnych sieťach, no sám by dal najradšej upáliť svojho politického oponenta a prinajmenšom mu zakázal čokoľvek komentovať, dal ho zavrieť, existenčne ho zruinoval nesplatiteľnou pokutou. Farizejský utopista odmieta akékoľvek zásahy štátu do slobody jednotlivca, no zároveň je prvým, kto disciplinovane počúva všetky nariadenia (aj tie nelogické) a v rámci svojej angažovanosti napríklad udáva svojich spoluobčanov. Farizejský utopista kritizuje minulý režim za obmedzovanie slobody, no sám bojuje za obmedzovanie slobody v režime súčasnom. Farizejský utopista je proti vojne v konkrétnom štáte, no zároveň mu vojna v tomto a iných štátoch neprekážala posledných osem rokov či dokonca posledných tridsať rokov v iných štátoch. Farizejský utopista bojuje za zelenú budúcnosť, ale neprekáža mu kapitalistické drancovanie pralesov či presun vojenskej techniky. A dalo by sa takto pokračovať. Skrátka, žijeme v časoch farizejského utopizmu.

Lukáš PERNÝ

Humenská matičná organizácia sa rozbieha

Michal GNIP, predseda Miestneho odboru MS v Humennom

Po období miernej stagnácie sa opäť intenzívnejšie rozbieha práca Miestneho odboru Matice slovenskej v Humennom. V stredu 23. februára 2022 sa na schôdzi stretli jeho členovia, ktorých prišli podporiť predseda MS JUDr. Marián Gešper a riaditeľ Členského ústredia MS Mgr. Martin Hajník. V priestoroch SZUŠ Kudlovská ponúkol predseda MS humenským matičiarom podpornú ruku pri organizácii vlastných aktivít, tvorbe podujatí či práci s odbornými materiálmi. Treba zdôrazniť, že na stretnutí boli pedagógovia, zástupcovia umeleckých kolektívov a miestnej knižnice.

Predseda Matice slovenskej Marián GEŠPER (vľavo v tmavom) počas rokovania matičiarov v Humennom

Hovorilo sa aj o budúcom smerovaní tejto celonárodnej slovenskej kultúrnej ustanovizne. Predseda MS Marián Gešper zdôraznil: „Nasledujúce štyri roky budeme ešte húževnatejšie pripravovať kultúrne, vedecké, osvetové a vydavateľské aktivity. Matičná činnosť nesmie ustrnúť. Slovenský národ vo vlasti i v zahraničí dnes potrebuje Maticu slovenskú ako soľ a Matica slovenská potrebuje svoj národ o to viac. Buďme súdržní, neklesajme na duchu a spoločnými silami v matičnej jednote ochraňujme dedičstvo našich predkov, ktorí nám dali do vienka i opatery našu vzácnu a milú Maticu slovenskú.“

Do viacerých partnerských humenských organizácií sa dostanú informačné materiály, knihy i nádherný plagát venovaný štúrovcom, keďže rok 2022 vyhlásila Matica slovenská za Rok odkazu štúrovcov. Pri príležitosti výročia Milana Rastislava Štefánika začiatkom mája bola naplánovaná aj konkrétna aktivita. Keďže v Humennom sa dlhé roky Štefánikovo výročie pripomína kultúrno-spoločenským a športovým podujatím, členovia miestneho odboru sa dohodli aj na príprave vedomostnej aktivity zameranej na žiakov základných škôl, ktorou toto už etablované podujatie doplnia. Na najbližšom stretnutí v marci sa presnejšie vyšpecifikuje jej spôsob a realizácia. Členská základňa Matice slovenskej v Humennom zatiaľ nie je príliš početná, všetci členovia sú však mimoriadne aktívni vo svojich oboroch, a preto veria, že ich postupná trpezlivá práca prinesie svoje výsledky.

Mikulášski matičiari si pripomenuli prvú slovenskú oftalmologičku

Bola nielen chýrna lekárka, ale aj matičiarka

Text a foto: Peter VRLÍK

Na Vrbickom cintoríne v Liptovskom Mikuláši snívajú svoj večný sen mnohé významné osobnosti, známe i tie menej známe. Mikulášski matičiari na tieto osobnosti nezabúdajú, pri výročiach ich narodenia alebo úmrtia si ich pripomenú tichou spomienkou na miestach ich posledného odpočinku.

V strede podpredseda Matice slovenskej Marek NEMEC z Liptovského Mikuláša

Mikulášski matičiari sa 20. februára stretli pri hrobe Anny Trnovskej-Šáchovej, významnej osobnosti z oblasti medicíny, ktorá sa narodila v ten deň pred 125 rokmi v liptovskej zemianskej rodine. Po maturite v roku 1917 začala študovať medicínu na univerzite v Budapešti, v Prahe a v Bratislave. V roku 1923 získala po absolutóriu titul MUDr. Ešte ako študentka sa stala členkou výboru MO MS v Liptovskom Mikuláši. Predsedom výboru bol neskorší generálny biskup ev. a. v. cirkvi na Slovensku a predseda celoslovenského výboru MS Juraj Janoška. Vo výbore s ňou zasadali také osobnosti ako spisovateľ Rehor Uram-Podtatranský, dramatik Ivan Stodola, Jozef Kállay, neskorší minister s plnou mocou pre správu Slovenska (1922 – 1927) tolstojovec Albert Škarvan. Po skončení vysokoškolských štúdií pracovala na viacerých miestach v Bratislave a Košiciach. Od roka 1934 pôsobila ako súkromná očná lekárka v rodnom meste. Ako prvá žena na Slovensku sa špecializovala na očné lekárstvo, v rokoch 1928 – 1929 pracovala na Ministerstve verejného zdravia a telesnej výchovy vo funkcii vedúcej protitrachómovej akcie na Slovensku. V Liptovskom Mikuláši viedla zdravotné kurzy pre kandidátky slovenskej evanjelickej diakonie so zameraním na vykonávanie profesie zdravotných sestier.

Anna Trnovská-Šáchová bola členkou Oftalmologickej sekcie Čs. lekárskej spoločnosti J. E. Purkyňe, pôsobila aj ako presbyterka ev. a. v. cirkvi. Zomrela 28. januára 1957 pred šesťdesiatimi piatimi rokmi v Liptovskom Mikuláši.

„Na Vrbickom cintoríne sme si pripomenuli nielen osobnosť, ktorá bola priekopníčkou očného lekárstva na Slovensku, ale v neposlednom rade aj matičiarku, ktorá stála pri oživotvorení Matice slovenskej a pri založení jedného z prvých miestnych odborov MS na Slovensku,“ uviedol Marek Nemec, riaditeľ Domu MS v Liptovskom Mikuláši.

ČRTA

PRIPOMÍNAME SI

26. marca

– pred štyridsiatimi piatimi rokmi zomrel dramatik a spisovateľ Ivan Stodola (1888 – 1977); ako kmeňový autor SND v jeho začiatkoch vytvoril základ profesionálnej dramatiky a divadelníctva, autor hry Bačova žena (1928), podľa ktorej bol nakrútený film Varúj...! (1946), komédie Čaj u pána senátora (1929), hry Jožko Púčik a jeho kariéra (1931) či drámy Kráľ Svätopluk (1931), ktorá sa stala podkladom pre rovnomennú Suchoňovu operu

31. marca

– pred sto osemdesiatimi rokmi sa narodila divadelná ochotníčka a osvetová pracovníčka Marína Miloslava Hodžová (1842 – 1921); najstaršia dcéra Michala Hodžu, organizovala vzdelávacie prednášky, kurzy a besedy pre dievčatá a ženy, prispievala do časopisov, v roku 1862 založila Slovenskú dievčenskú besedu, v rámci ktorej sa ženy a dievčatá stretávali pri čítaní slovenských kníh, recitácii, ručných prácach

1. apríla

– pred stopätnástimi rokmi sa narodil hudobný skladateľ Gejza Dusík (1907 – 1988); patrí medzi priekopníkov slovenskej populárnej hudby, jeden zo spoluzakladateľov slovenskej operety, hoci pôsobil na poli zábavného žánru, jeho vklad do hudobnej moderny, ako tvorcu slovenskej národnej operety je veľmi významný.

2. apríla

– pred stodeväťdesiatimi piatimi rokmi sa narodil geológ a paleontológ Dionýz Štúr (1827 – 1893); riaditeľ Ríšskeho geologického ústavu vo Viedni, zaoberal sa geologickým mapovaním a fytopaleontológiou Rakúska, Čiech, Moravy a Slovenska, ako prvý rozpoznal geologickú pozíciu karpatských melafýrov

3. apríla

– pred sedemdesiatimi piatimi rokmi sa narodil futbalista Ladislav Kuna (1947 – 2012); za Trnavu hral 16 rokov, v česko-slovenskej 1. lige strelil v 424 zápasoch 86 gólov, za svoju Trnavu hral v roku 1969 v semifinále EPM proti Ajaxu Amsterdam a dal oba góly v odvetnom zápase

8. apríla

– pred pätnástimi rokmi zomrel herec a výtvarník Ján Bzdúch (1922 – 2007); patril k najvýraznejším postavám povojnového profesionálneho divadla na Slovensku, v roku 1945 spoluzaložil Národné divadlo v Košiciach

– pred sedemdesiatimi rokmi sa narodil politik, verejný činiteľ a odborný publicista Roman Zelenay (1952 – 1993); posledný predseda Snemovne národov Federálneho zhromaždenia ČSFR, bývalý štátny tajomník Ministerstva kultúry SR, prvý predseda Slovenskej genealogicko-heraldickej spoločnosti pri Matici slovenskej

– pred stopäťdesiatimi piatimi rokmi sa narodil prvý riaditeľ bratislavského rozhlasu Ladislav Moyš (1867 – 1950); bol prvým správcom bratislavskej odbočky Radiojournalu a viedol jej slovenské vysielanie (1926 – 1937), veľkou mierou sa zaslúžil o rozvoj rozhlasového vysielania na Slovensku

– pred stodesiatimi rokmi sa narodil vojak, účastník protifašistického odboja Jozef Gabčík (1912 – 1942); účastník operácie Antropoid, atentátu na zastupujúceho ríšskeho protektora Reinharda Heydricha

Ľudovít KUSAL

vydavatel.sk
SLOVAKIA ONLINE
tasr

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

V Slovenských národných novinách č. 4 sme naznačili, v akom zlom stave sa nachádzajú niektoré naše predtým reprezentatívne kultúrne inštitúcie a pýtali sme sa, v ktorom meste sa nachádza Galéria Ľudovíta Fullu, odkiaľ museli pre nebezpečenstvo poškodenia majstrove obrazy uložiť do depozitu, kým sa samotný objekt galérie neopraví... Správne odpovedali tí naši čitatelia, ktorí uviedli, že táto galéria sídli v Ružomberku. Spomedzi správnych riešiteľov sme vyžrebovali týchto výhercov: Martina Škutová, Bratislava; Michal Drabik, Pozdišovce; Janka Sekerková, Trenčianske Jastrabie.

• Najstarší spolok umelcov na Slovensku Umelecká beseda slovenská si vlani pripomínala významné okrúhle výročie výstavou na zámku v Holíči a kontinuálne ju uviedla aj začiatkom tohto roka v Kulturparku/Kasárňach Košice. O aké jubileum ide?

Svoje odpovede posielajte na adresu redakcie aj elektronicky našej administrátorke Ľubici Rišiaňovej do vyjdenia ďalšieho čísla SNN.

(se)

Dvojtýždenník Matice slovenskej. Vydávajú MS a VMS, s.r.o., IČO 00 179 027, IČO 36 418 404. Martin. Šéfredaktor Maroš SMOLEC. Zástupca šéfredaktora Emil SEMANCO. Sídlo: P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/ 38 12 838, 38 12 811, e-mail: snn@matica.sk, snnredakcia@matica.sk. Filiálna redakcia: Grösslingová 23, 812 51 Bratislava. Administrácia: Matica slovenská, P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/ 38 12 838, 38 12 811. Tlač Neografia, a. s., Martin.. Rozširuje Slovenská pošta, a. s., Mediaprint Kapa a redakcia.. Redakčná rada: Marián Gešper, Marek Hanuska, Veronika Grznárová, Ján Jankovič, Viliam Komora, Ján Seman, Peter Štrelinger. Podávanie novinových zásielok povolené OZ SsRp Banská Bystrica, č.j.1081-93-PTP z 30. 3. 1993. Objednávky na predplatné prijíma redakcia SNN, Slovenská pošta a každý doručovateľ. Objednávky zo zahraničia: redakcia SNN a Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače,Uzbecká 4, P. O. BOX 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranicna.tlac@slposta.sk. Ročné predplatné 20 €, v ČR 20 € + 35 € poštovné, Európa 67 €, ostatný svet 88 USD. Neobjednané rukopisy a fotografi e nevraciame. MIČ 49 644, ISSN 0862-8823. EV 4009/10.